

ស្រី

ហិរញ្ញវត្ថុ

ភាគទី ២

ការបំបែកមិត្ត

ភិក្ខុ ប្រាង ខាត វិរិយបណ្ឌិត

អ្នកប្រែចេញពីភាសាសំស្ក្រឹត

ភ្នំពេញ

ការផ្សាយរបស់វគ្គសាសនបណ្ឌិត

ព.ស ២៥០៣

គ.ស ១៩៦០

នាយកដ្ឋានបណ្ឌិត

ស្រី

ហិកេបទេស

ភាគទី ២

ការបំបែកមិត្ត

ភិក្ខុ ប៉ាង ខាត វិរិយបណ្ឌិត

ជា

អ្នកបកប្រែចេញពីភាសាសំស្ក្រឹត

ភ្នំពេញ

ការផ្សាយរបស់ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ

ព.ស. ២៥០៣

គ.ស ១៩៦០

ចារិកឡើងវិញ៖ ណុល ដារ៉ា

២០០៩

ក

កថាមុខ

ហិតោបទេសភាគទី១ ឈ្មោះ “ការគប់មិត្ត” ដែលផ្សាយចេញទៅហើយ បានទទួលការនិយមអានគួរជាទីពេញចិត្ត ។ ការនិយមអាននេះ ជារត់បំណងដ៏ប្រសើររបស់ខ្ញុំ ទុកថាខ្ញុំបានបោះជំហានទីមួយទៅស្រេចបរិបូណ៌ហើយ ថែមទាំងនាំឱ្យខ្ញុំមានកម្លាំងព្យាយាមសរសេរតទៅទៀតមិនតិចឡើយ ។

អស់លោកអ្នកអានខ្លះ កាលអានរួចហើយពោលត្រូវថា ហិតោបទេសនេះល្អណាស់ តែពិបាកអានហួសពេក ហើយមិនងាយស្តាប់សេចក្តីបានផង ព្រោះដេរដាសដោយពាក្យសំស្ក្រឹត និងពាក្យមានអាថ៌កំបាំងជ្រៅ ។ ខ្ញុំគិតប្រកែកទេ យល់ព្រមតាមពាក្យអ្នកអានទាំងអស់ តែក្នុងរឿងនេះខ្ញុំនឹកពិភាល់ថា លោកអ្នកអានទាំងឡាយភ្លេចថាខ្ញុំជាអ្នកប្រែទៅហើយ មួយទៀតខ្ញុំជឿថា អ្នកអានទាំងឡាយគង់មិនភ្លេចថា ធម្មតាច្បាប់ ឬសុភាសិតដែលជាទ្រឹស្តី សុទ្ធសឹងមានអាថ៌កំបាំងជ្រៅ មិនមែនអានហើយភ្លាមយល់ចូលចិត្តស្រួលទេ ។ អ្នកដែលខ្លាចគេបន្ទោសថាខ្វះការសិក្សា តែងព្យាយាមអានមិនលះបង់ចោល អានហើយអានទៀត ខំប្រឹងអានដរាបទាល់តែយល់សេចក្តី ដូចគេទ្រាំលេបគីនីនឱ្យជាគ្រុនដូច្នោះ ។ ដើម្បីដាស់តឿនស្មារតីអ្នកអានទាំងឡាយ ខ្ញុំសូមនាំនិទានខ្លីមួយទុកជាគតិប្រចាំជីវិតថា៖

“កាលពីព្រេងនាយ កន្លងបាំងបាត់ស្លាត់យូរយារណាស់ហើយ កាលនោះ អសុរ និងទេពតាយកនាគរសុកិជាព្រ័ត្រ យកភ្នំមន្ទរជាស្នូល យកអណ្តើកអវតារនៃព្រះនារាយណ៍ជាអ្នកទ្រភ្នំមន្ទរ ហើយបបួលគ្នាកូរសមុទ្រទឹកដោះយកទឹកអម្រឹត តាមពាក្យយើងសព្វថ្ងៃថា អសុរ និងទេពតាទាញព្រ័ត្រ ។ ការកូរសមុទ្រទឹកដោះនេះ ប្រើចិរវេលាអស់រវាងកំណត់១.០០០ ឆ្នាំ ទើបបានទឹកអម្រឹត ។

បុរាណខ្មែរយើង ធ្លាក់រឿងនេះនៅជញ្ជាំងថែវនគរវត្តភាគខាងកើតពេញផ្ទៃថែវ ធ្វើមុខមាត់មាឌសុទ្ធតែប្រឹង ។ មានធ្វើអសុរ និងទេពតាមមុខមាត់សម្លេងរាងក្រអឺតៗ ទាញព្រ័ត្រនាគនៅគ្រប់ទ្វារនគរធំទៀត មិនតែប៉ុណ្ណោះទេសូម្បីរូបសីហាៈ ឬរូបឆ្នាំទ្វារគោបុរៈក៏មានអាការថាថាងប្រឹងប្រែងទាំងអស់ ។ មើលចុះ មិនមែនទន់ល្ងៃតល្ងិតទៅតាមខ្យល់ទេ ។ ទាំងអស់នេះ ជារូបភាពសម្តែងភស្តុតាងព្យាយាម និងថាមភាពនៃដួនតានៅសម័យនគរវត្ត ។ បើយើងពោលដោយផ្លូវហេតុផលគួរទុកជាគតិបានថា គួរប្រឹងឬទេ? ព្រោះដួនតាសុទ្ធតែប្រឹងទាំងអស់ ។

នេះជាហិតោបទេស ភាគទី២ ឈ្មោះ “ការបំបែកមិត្ត” ជាជំហានទីពីរ ដែលបោះផ្សាយពេលនេះ ។ ខ្ញុំមានសង្ឃឹមថា ភាគទីពីរនេះ នឹងបានទទួលការនិយមអានគួរជាទីពេញចិត្តដូចភាគទី១ ដែរ ។ នៅសល់ពីរភាគទៀត ដែលនឹងផ្សាយទៅក្នុងអនាគតឆាប់ៗនេះ ខ្ញុំភ័យផ្អុកៗក្នុងពោះ ក្រែងខ្ញុំមិនអាចបោះជំហានទី៣ និងទី៤ ទៅមុខទៀតរួច ថាបើខ្ញុំអាចនឹងទៅបាន ខ្ញុំនឹងរីករាយសប្បាយចិត្តណាស់

ខ

ព្រោះវត្ថុបំណងរបស់ខ្ញុំ នឹងសម្រេចអស់ហើយ ។

ភាគទី២ នេះ ខ្ញុំទុកជាទីរលឹកការនៅចាំវស្សាអស់ត្រៃមាសក្នុងឆ្នាំខាលទៅស័ក ព.ស.

២៤៩៣ ។

សូមប្រជាជនខ្មែរទាំងមូល បានប្រកបដោយសេចក្ដីសុខ សេចក្ដីចម្រើនគ្រប់ប្រការ!

វត្តឧណ្ណាលោម នៅថ្ងៃ៥ ១^{១៥} ១១ ឆ្នាំខាលទៅស័ក ព.ស ២៤៩៣

ត្រូវនឹងថ្ងៃទី ២៦ ខែតុលា គ.ស. ១៩៥០

ភិក្ខុ ប៉ាង - ខាត់ (វិវិយបណ្ឌិតោ)

បញ្ជីរឿង

កថាមុខអ្នកប្រែ		ក
ការបំបែកមិត្ត		៣
កថាទី១	រឿងគោឧសភ ចចកពីរ និងសត្វសីហា:	៣
កថាទី ២	រឿងពានរ និងសសរ	៨
កថាទី ៣	រឿង លា និង ផ្កុ	៩
កថាទី ៤	រឿង សីហា: និង ឆ្មា	១៨
កថាទី ៥	រឿងស្ត្រីពេស្យា និង គង	២១
កថាទី ៦	រឿងបរិច្ចាជកកន្ទប់កេតុ	២៥
កថាទី ៧	រឿងភរិយាគោបាល និងសហាយពីរនាក់	៣១
កថាទី ៨	រឿងក្អែកញី ឈ្មោល និង ពស់	៣២
កថាទី ៩	រឿងសីហា: និង ទន្សាយ	៣៣
កថាទី ១០	រឿងត្រងេវរិចញីឈ្មោល និងសមុទ្រ	៣៩

២- ការបំបែកមិត្ត

កាលនោះ, ព្រះរាជកុមារទាំងឡាយទ្រង់ត្រាស់សួរមហាបណ្ឌិតវិស្ណុស័ម័នថា “បពិត្រលោកអាយៈ! លោកបានបង្រៀនយើងខ្ញុំទាំងអស់គ្នាឲ្យបានចេះដឹងរឿងមិត្តលាភ គឺការគប់មិត្តចប់ស្រេចហើយ ឥឡូវនេះ យើងខ្ញុំចង់ស្តាប់រឿងសុហ្វុទ្តេទ គឺការបំបែកមិត្តជាលំដាប់តទៅ សូមលោករៀបរាប់រឿងនេះឲ្យទានយើងខ្ញុំស្តាប់ទៀត” ។ មហាបណ្ឌិតវិស្ណុស័ម័ន បានស្តាប់ព្រះបន្ទូលព្រះរាជកុមារទាំងឡាយនោះហើយ ក្រាបទូលថា៖ “បើដូច្នោះ សូមទ្រង់ទាំងឡាយរង់ចាំស្តាប់ ទូលព្រះបង្គំនឹងពណ៌នារឿងសុហ្វុទ្តេទ គឺការបំបែកមិត្តថ្វាយ ដូចមានស្លោកខាងដើមបទថា៖

១- សេចក្តីស្នេហាស្និទ្ធស្នាលដ៏ប្រសើរ កំពុងចម្រើនឡើងរវាងសត្វសីហៈ និងគោឧសភ នៅក្នុងព្រៃមួយ ត្រូវចែកល្អភជាអ្នកញុះញង់បំបែកឲ្យដល់សេចក្តីវិនាសអន្តរាយ” ។

ព្រះរាជកុមារទាំងឡាយត្រាស់សួរថា៖ “រឿងនោះតើដូចម្តេច?” ។ មហាបណ្ឌិតវិស្ណុស័ម័ន ក្រាបទូលដូចតទៅនេះ៖

កថាទី១

រឿងគោឧសភ ចចកពីរ និងសត្វសីហៈ

នៅក្នុងប្រទេសទក្សិណាបថ មាននគរមួយឈ្មោះសវណ្ណុរតី ជាទីអាស្រ័យនៅនៃពាណិជ្ជម្នាក់ឈ្មោះវិធីមានៈ ជាអ្នកមានទ្រព្យច្រើន ។ ពាណិជ្ជវិធីមានៈ សូម្បីមានទ្រព្យស្រីង្ការស្តុកស្តម្ភដូច្នោះក្តី កាលបើឃើញញាតិសន្តានដទៃទៀតបរិបូណ៌ដោយទ្រព្យអនេកអន័គ្យ ក៏មានគំនិតនឹងស្វែងរកទ្រព្យសម្បត្តិ កព្វនឲ្យរឹងរិតតែមានច្រើនថែមទៀត, ព្រោះថា៖

២- នរជនដូចម្តេច កាលក្រឡេកមើលទៅខាងក្រោមឃើញជនជាន់ទាបជាងខ្លួន មិនឡើងដោរអួតអាងថាខ្លួនធំមហិមា តែកាលក្រឡេកមើលទៅខាងលើឃើញជនជាន់ខ្ពស់ជាងខ្លួន ទើបដឹងថា ខ្លួនជាអ្នកកម្សត់ក្រៃលែង ។

៣- នរជនណាមានទ្រព្យច្រើន នរជននោះសូម្បីសម្លាប់ព្រះព្រហ្មមួយ ក៏នៅតែមានគេគោរពបូជា, ឯនរជនក្រីក្រ សូម្បីមានវង្សត្រកូលខ្ពង់ខ្ពស់ស្មើនឹងវង្សព្រះបាទចន្ទៈ^(១) ក៏នៅតែគេមើលងាយ ។

^១ រាជវង្សមួយក្នុងប្រទេសឥណ្ឌា រាជធានីឈ្មោះ ប្រតិស្ថានៈ ស្ថិតនៅចន្លោះទន្លេគង្គា និងយមុនា សព្វថ្ងៃនៅក្នុងខេត្តដូអាបតមកព្រះរាជវង្សនេះផ្សាយអាណាខេត្តទៅដល់កុរុក្សេត្រ ហើយតាំងរាជធានីជាលំដាប់នៅ ឥន្ទ្រប្រស្ត ហស្តិនាបុរៈ និងកោសម្ពី ។

៤- លក្ខី (១) មិនរត់ទៅរកនរជនដែលឥតសេចក្ដីប្រឹងប្រែង, ខ្ជិលច្រអូស, រង្វេងជឿព្រេង វាសនា និងមិនមានព្យាយាមទេ ដូចប្រពន្ធក្មេងមិនអើពើប្តីចាស់ជរាដូច្នោះ ។

៥- ភាវៈជាបុគ្គលខ្ជិល ១, ការសេពគប់ស្រ្តីផ្កាមាស ១, ភាវៈជាបុគ្គលមានរោគច្រើន ១, ចិត្ត ជាប់នឹងស្រកកំណើត ១, ចិត្តសន្តោស ១, ភាវៈជាបុគ្គលខ្លាចច្រើន ១, ទោស ៦ ប្រការនេះ ជាគ្រឿង ទម្លាយបង់នូវភាវៈនៃខ្លួនជាធំ ។

៦- នរជនណា មានទ្រព្យសម្បត្តិចិត្តច្រើន សម្គាល់ថាខ្លួនមានទ្រព្យច្រើន មិនខំរកតទៅទៀត ព្រះព្រហ្មដែលជាអ្នកសាងទ្រព្យសម្បត្តិមិនព្រមចម្រើនទ្រព្យសម្បត្តិឱ្យនរជននោះទេ ។

៧- កូនមិនឧស្សាហ៍ មិនជាទីគាប់ចិត្ត មិនមានវិរិយៈ ជាទីឡូកឡើយនៃសត្រូវ សូមកុំឱ្យស្រ្តីណា មួយបង្កើតកូនបែបនេះឱ្យសោះ ។

៨- បុគ្គលគប្បីស្វែងរកទ្រព្យដែលមិនទាន់បាន, គប្បីរក្សាទ្រព្យដែលរកបានហើយ កុំឱ្យរផាត់ រទាំងអស់ទៅវិញ, គប្បីកពូនទ្រព្យសម្បត្តិដែលរក្សាទុកនោះ ឱ្យចម្រើនឡើងដោយប្រពៃ គប្បីកប់ទុក ទ្រព្យសម្បត្តិដែលចម្រើនឡើងហើយក្នុងបុព្វខេត្ត ។

បុគ្គលកាលប្រាថ្នាទ្រព្យសម្បត្តិដែលមិនទាន់បាន តែងបានទ្រព្យសម្បត្តិនោះមក ដោយការយក ទ្រព្យសម្បត្តិទៅទាក់ ឯទ្រព្យសម្បត្តិដែលរកបានហើយ បើមិនរក្សាទុកដោយម៉ត់ចត់ទេ សូម្បីមានទ្រព្យ កប់ទុកជាកំណប់ច្រើនប៉ុណ្ណាក៏ដោយ ក៏នឹងវិនាសទៅឯង ។ មួយទៀត ទ្រព្យសម្បត្តិដែលបុគ្គលមិនធ្វើ ឱ្យបានចម្រើនឡើងទេ ក៏តែងតែអស់ទៅវិញបន្តិចម្តងៗគ្រប់កាល ដូចជាការអស់ទៅនៃថ្នាំបន្តក់ភ្នែក ។ ទ្រព្យសម្បត្តិនេះឯង បើបុគ្គលមិនចែកចាយជាទានឱ្យបានជាសាធារណសុខដល់ជនដទៃទេ ក៏អសារបង់ សោះសូន្យទទេ, ព្រោះថា៖

៩- ទ្រព្យដែលគេមិនឱ្យទាន ឬមិនបរិភោគខ្លួនឯង មានប្រយោជន៍អ្វី? អេហ៍ពលដែលមិនយក ទៅច្បាំងតស៊ូសត្រូវ មានប្រយោជន៍អ្វី? ការចេះដឹងគម្ពីរដីកាធម៌អាថ៌ បើគេមិនប្រតិបត្តិតាម តើមាន ប្រយោជន៍អ្វី? ខ្លួនយើង បើមិនទូន្មានឥន្ទ្រិយឱ្យបានបទទេ តើមានប្រយោជន៍អ្វី? ។

១០- ទឹកសម្រក់មួយដំណក់ៗ ជាលំដាប់ អាចពេញក្អមបាន នេះជាគ្រឿងឧបមាណៃការរៀនសព្វ វិជ្ជា ការប្រតិបត្តិធម៌ និងការសន្សំទ្រព្យសម្បត្តិ ។

១១- ជីវិតនរជនណា ដែលបណ្ដោយឱ្យថ្ងៃប្រព្រឹត្តកន្លងទៅទទេ ដោយមិនបានបរិច្ចាគទ្រព្យខ្លួន

^១ សំណាងទ្រព្យសម្បត្តិ ។

ជាទាន និងបរិភោគបំពេញផ្ទៃខ្លួនឯងទេ ជីវិតនរជននោះ ដូចស្លាប់ជាងដេក សូម្បីរស់ដកដង្ហើមចេញចូល បាន ក៏ឈ្មោះថាស្លាប់ ។

ពាណិជ្ជវិធីមាន៖ គិតឃើញដូច្នោះហើយ ក៏ប្រមូលទំនិញផ្សេងៗផ្ទុកពេញរទេះ ហើយយកគោ ខសភទាំងពីរ គឺនន្ទ្រ៖ និង សញ្ជីវក៖ ទៅទឹម ធ្វើដំណើរចេញទៅប្រទេសកស្មីរ ដើម្បីធ្វើជំនួញ, ព្រោះថា៖

១២- បុគ្គល កាលឃើញការអស់ទៅនៃថ្នាំប្លុក់ភ្នែក និងការកូននៃកណ្តៀរហើយ គប្បីប្រឹង ប្រែងឱ្យកើតប្រយោជន៍រាល់ៗថ្ងៃ ដោយការឱ្យទាន ដោយការសិក្សាកូនខ្នាត និងដោយការធ្វើការងារ ។

១៣- ភារៈដូចម្តេច ដែលហៅថាធ្ងន់ណាស់ សម្រាប់អ្នកមានសមត្ថភាព? ទីណា ដែលហៅថា ឆ្ងាយណាស់សម្រាប់អ្នកមានព្យាយាមច្រើន? ប្រទេសណា ដែលហៅថាបរទេសសម្រាប់អ្នកមាន ចំណេះវិជ្ជា? ជនណា ដែលហៅថាកន្លៀត សម្រាប់អ្នកមានប្រិយភាព? ។

ខណៈដែលពាណិជ្ជវិធីមាន៖ ធ្វើដំណើរចេញទៅដល់ព្រៃធំទុរគមឋានស្ងាត់មួយ, ជាគ្រោះ ថ្នាក់, គោខសភសញ្ជីវក៖ ភ្លាត់ជើងដួលបាក់ភ្លោម្នាង ដើរទៅមិនរួច, ពាណិជ្ជវិធីមាន៖ ឃើញដូច្នោះ ហើយ រំពឹងគិតថា៖

១៤- ជនអ្នកចេះដឹងនីតិសាស្ត្រ ល្បួងធ្វើព្យាយាមខាងនេះខាងនោះលងមើលទៅចុះ តែផលដែល ត្រូវបាននោះ ព្រះព្រហ្មលោកលិខិតទុកឱ្យដិតជាប់ក្នុងចិត្តរួចស្រេចហើយ ។

១៥- សេចក្តីសង្ស័យស្នាក់ស្មើរចិត្តជាការអន្តរាយដល់សារពើការងារ បុគ្គលគប្បីលះបង់ចោល ឱ្យអស់ស្រឡះទៅ ព្រោះថា កាលបើលះបង់សេចក្តីសង្ស័យស្នាក់ស្មើរចិត្តហើយ ការសម្រេចផល ប្រយោជន៍នឹងកើតប្រាកដទៅតាមរបៀប ។

លុះពិចារណាឃើញច្បាស់ដូច្នោះហើយ ពាណិជ្ជវិធីមាន៖ ទុកគោខសភសញ្ជីវក៖ ចោលនៅនា ព្រៃនោះ ដើរកាត់ទៅកាន់នគរធម៌បុរីវកទិញគោខសភមានរូបធាត់ធំមាំមួនបានមួយ យកមកទឹមរទេះ ជំនួស ហើយធ្វើដំណើររហូតតទៅទៀត ។ ឯគោសញ្ជីវក៖ កាលដែលគេបោះបង់ចោលហើយទៅបាត់ ខំដើរខ្ជាក់ខ្ជើចតែជើង ៣ ខ្វានៗ រកស៊ីស្មៅក្បែរទីនេះទីនោះ ចិញ្ចឹមជីវិត, ព្រោះថា៖

១៦- សូម្បីលិចលង់ក្នុងមហាសមុទ្រ ឬធ្លាក់ចុះពីលើកំពូលភ្នំ ឬក៏ត្រូវនាគតក្បក្បក៖^(១) ចឹក បើមិន ទាន់ដល់កាលស្លាប់ទេ អាយុនៅតែរក្សាជីវិតឆ្លើយឱ្យរស់តទៅបាន ។

១៧- ^(២) សត្វលោក សូម្បីត្រូវសម្បយរយផ្លែ បើមិនទាន់ដល់កាល ក៏មិនស្លាប់, បើដល់កាល

^១ ឈ្មោះស្តេចនាគ មានប្តីខ្លាំងពូកែ ។ ^២ ហិគោបទេសសេចក្តីប្រែជាភាសាបារាំង នៃលោកឡង់ស៊ីរ៉ូ មានគោថាឈឺសដូច្នោះ នរជន មិនទាន់ដល់មរណៈ សូម្បីធ្លាក់ពីលើកំពូលភ្នំក្តីលិចលង់ក្នុងមហាសមុទ្រក្តី ធ្លាក់ក្នុងភ្លើងក្តី ឬប្រឡែងជាមួយពស់ក្តី ក៏មិនស្លាប់ ។

មរណៈហើយ សព្វបើមុតដោយស្បូវបន្តិចក៏មិនរស់ដែរ ។

១៨- អ្វីមួយ មិនមានគេរក្សា តែមានបុណ្យវាសនាជួយរក្សា ក៏អាចស្ថិតស្ថេរទៅបាន អ្វីមួយមាន គេរក្សាល្អហើយ តែបុណ្យវាសនាមិនជួយរក្សាផងក៏វិនាសអន្តរាយទៅបាន ប្រៀបដូចនរជនអនាថា គេលះបង់ចោលកណ្តាលព្រៃជ្រៅ គង់មានជីវិតរស់បាន, ឯនរជនមានគេរក្សាប្រយ័ត្នប្រយ័ង នៅតែក្នុង ផ្ទះ ក៏ស្លាប់ទៅបាន ។

ក្នុងថ្ងៃដែលកន្លងទៅដោយលំដាប់ គោឧសភសញ្ជីរកៈ ដើរស៊ីស្មៅជាអាហាររៀបរយមាត់ស្ទឹង តាមទំនើងចិត្ត ហើយអាស្រ័យនៅក្នុងទីនោះ ឡើងសាច់ឈាមធាត់ធំមាំមួន មានកម្លាំងភ្លៀវក្លាហាន បោលលោតលេងកញ្ចាត់កញ្ចេង រោទិ៍លាន់ពួកកងរំពងព្រៃ ។ មានសត្វសីហៈមួយឈ្មោះ**បិដ្ឋលកៈ** ជាស្តេចសត្វចតុប្បាទអាស្រ័យនៅក្នុងព្រៃនោះ សោយសេចក្តីសុខក្នុងរាជសម្បត្តិដែលខ្លួនគតាំងច្បាំង យកបានដោយកម្លាំងដៃខ្លួន, ព្រោះថា៖

១៩- ម្រឹកទាំងឡាយមិនធ្វើពិធីបុណ្យអភិសេកឲ្យសីហៈទេ សីហៈបានរាជ្យ បានជាធំលើពួក សត្វម្រឹក ដោយកម្លាំងព្យាយាមខ្លួនឯង ។

ថ្ងៃមួយ, **បិដ្ឋលកៈ** ស្រេកទឹក ដើរចេញទៅរកផឹកទឹកនៅត្រើយស្ទឹងយមុនា កំពុងតែដើរទៅ បាន ឮសំឡេងរោទិ៍រំពងព្រៃ ហាក់ដូចជាមហាមេឃគ្រហឹមគ្រិលៗ គគ្រឹកគគ្រេងរកកល់នឹងស្រក់ធ្លាក់ចុះមក លុះឮសំលេងរោទិ៍នោះហើយ ភ័យភ័យស្តុតរន្ធត់ចិត្តមហិមា មិនហ៊ានចុះទៅផឹកទឹក ក៏វិលត្រឡប់ថយទៅ កាន់ទីលំនៅដើមខ្លួនវិញ គិតពិចារណាមើលមិនយល់ថាជាសំឡេងអ្វីសោះ ក៏អង្គុយនៅស្ងៀមស្ងាត់មិន មាត់កឡើយ ។ កាលនោះ, មានចចកពីរ ឈ្មោះ**ករដកៈ** មួយទៀតឈ្មោះ**ទមនកៈ** ជាកូនមន្ត្រីចាស់នៃ សីហៈនោះ នៅក្នុងទីជិតនោះដែរ ឃើញ**បិដ្ឋលកៈ** កំពុងអង្គុយវិតក្បទមឹងទ្រមើយដូច្នោះ ចចក**ទមនកៈ** សួរទៅកាន់ចចក**ករដកៈ**ថា “នែសម្លាញ់**ករដកៈ**! ម្ចាស់យើងស្រេកទឹកមានរឿងអ្វីទៅហើយបានជាមិន ផឹក ហើយវិលត្រឡប់មកវិញ ស្រាប់តែញាប់ញ័ររន្ធត់ សញ្ជប់សញ្ជឹងអង្គុយនៅស្ងៀមស្ងាត់បាត់មាត់ បាត់កដូច្នោះហ្ន៎?” ។ ចចក**ករដកៈ**ឆ្លើយប្រាប់ថា៖ “ហែមិត្ត**ទមនកៈ**! តាមចិត្តខ្ញុំ យើងមិនត្រូវសេពគប់ ម្ចាស់នេះទេ បើទុកជាមានរឿងដូច្នោះកើតឡើង មានប្រយោជន៍អ្វី នឹងជួយយកអាសា ឥឡូវនេះកុំទៅឲ្យ ប្រើល្អជាជាង ម្ចាស់យើងមិនមានលក្ខណៈធ្វើជាមេបាគេទេ យើងមិនមានទោសខុសអ្វីសោះ ស្រាប់តែ មើលងាយបណ្តាញបំបរមង់យើង មិនដែលនឹកនាយើងសោះ យើងរងសេចក្តីទុក្ខធំបែបនេះ មកអស់

កាលយូរយារណាស់ហើយ, ព្រោះថា៖

២០- ចូរមើល! គួរអនិច្ចាឡើងវិញ ចូលចិត្តធ្វើខ្ញុំបម្រើគេ ព្រោះតែចង់បានទ្រព្យ, មនុស្សល្ងង់ ចូលចិត្តបម្រើគេ រហូតដល់វិនាសឥស្សរភាពខ្លួនក៏មិនថា ។

២១- អ្នកធ្វើខ្ញុំបម្រើគេ តែងផន់ទ្រាំលំបាកដោយត្រជាក់ ដោយខ្យល់ និងដោយកំដៅថ្ងៃ ឥតបាន ប្រយោជន៍អ្វីសោះ, ឯអ្នកប្រាជ្ញខ្ញុំបំពេញតប៖, បើទុកជាលំបាក គង់បានសេចក្តីសុខជាផល ។

២២- (១) ការតាំងខ្លួនមិនឱ្យជាខ្ញុំគេ តែងបានផលជាសុខដល់ជីវិត, បើជនណា ព្រមនៅក្នុង អំណាចគេ ជននោះឈ្មោះថាមានជីវិតរស់ ដូច្នោះតើជនបែបណាវិញហ្ន៎ដែលឈ្មោះថាស្លាប់? ។

២៣- “មកណោះ! ទៅ! ក្រោកឡើង! នៅឱ្យស្ងៀម!” នេះជាសម្តីអ្នកជំនាន់ទ្រព្យសម្បត្តិ និយាយលេងជាល្បែងចំពោះអ្នកក្រីក្រខ្ញុំបម្រើ ដែលសេចក្តីប្រាថ្នាទ្រព្យចាប់ត្រចាក់បានហើយ ។

២៤- ជនអប្បឥតប្រាជ្ញា សម្រាំងខ្លួនហើយសម្រាំងទៀត ទុកបម្រុងគ្រាន់តែបម្រើជនដទៃជា នាយ ព្រោះប្រាថ្នាទ្រព្យ ដូចស្រ្តីផ្កាមាសតុបតែងខ្លួនឱ្យល្អ ទុកសម្រាប់តែបុរស ។

២៥- ចៅហ្វាយនាយ តែងក្រឡេកសម្តឹងមើលការខុសឆ្គងមិនបរិសុទ្ធជាប្រក្រតីនៃខ្ញុំបម្រើ ដោយភ្នែកណាអ្នកបម្រើតែងរំពៃមើលភ្នែកនោះនៃម្ចាស់ដោយច្រើន ។

បើនៅទ្រមឹងមិននិយាយច្រើន គេថាល្ងង់, បើនិយាយ គេថានិយាយច្រើនពេក ឬថាឆ្គួត បើចេះ អត់ឆ្គួត គេថាខ្លាច, បើជេរមិនឈឺ គេថានាភិជាតិ^(២), បើនៅជិត គេថាបិទពេក បើនៅឆ្ងាយ ដោយ មានវិន័យ គេថាញញើតញញើមពេក, សូម្បីព្រះយោគី^(៣) ក៏ផ្តាប់ចិត្តម្ចាស់ឱ្យពេញបរិបូណ៌មិនបាន ដែរ, ឱហ្ន៎ នាទីខ្ញុំបម្រើគេនេះ មានអាទិកំបាំងជ្រាលជ្រៅគួរតក់ស្លុតណាស់តើ! ។

២៧- អ្នកបម្រើលើកដៃសំពះ ព្រោះតែម្ចាស់ក្រោក, លះបង់ប្រាណ ព្រោះតែការពារជីវិតម្ចាស់ ទទួលរងសេចក្តីទុក្ខខ្លួនឯង ព្រោះតែរក្សាសេចក្តីសុខម្ចាស់, ឱអនិច្ចាឡើងវិញ! មានអ្វីល្ងង់ខ្លៅថោកទាប ជាងនេះទៅទៀតហ្ន៎!

ចចកទមនក៖ និយាយកាត់ឡើងថា ៖ “នែសម្លាញ់! ពាក្យនេះគេមិនត្រូវយកមកទុកដាក់ក្នុងចិត្ត

^១ ហិតោបទេសេចក្តីប្រែជាភាសាបារាំង នៃលោកឡង់ស៊ីរ៉ូ មានភាពលើសដូច្នោះ នរជនខ្លះប្រលែងជាមួយនឹងពស់ នរជនខ្លះ បរិភោគកាមដោយប្រពន្ធជនដទៃ និងនរជនខ្លះខ្ញុំបម្រើស្តេច, ឱអនិច្ចាឡើងវិញ! មនុស្សលោកយើងនេះជាសត្វកាចកំរោល ណាស់តើ! ។

^២ ត្រកូលថោកទាប ។

^៣ ព្រះឥសូរ

សោះទេ, ព្រោះថា៖

២៨- ហេតុដូចម្តេច ក៏គេមិនគប្បីសេពគប់ឥស្សរជនជាម្ចាស់ដីប្រសើរ បើម្ចាស់គាប់ចិត្តហើយ មិនយូរប៉ុន្មាន ម្ចាស់នឹងបំពេញមនោរម្យមិនខាន ។

២៩- បើមិនធ្វើជាសេវកាមាត្យ តើនឹងបានចាមរសែនភ្លឺស្ងួតផ្លូវដោយដុះលើចុងដងក្តួល មាន ពាជី គជេន្ត្រនិងកងទ័ពចោមអាមរុងរឿងមកពីណា?” ។

ចចកករដកៈ និយាយថា៖ “បើទុកជាដូច្នោះ យើងមិនត្រូវជួញរវល់ដែរ មានប្រយោជន៍អ្វី សម្រាប់យើង? ការជួញរវល់ក្នុងការមិនត្រូវជួញរវល់ មានតែសេចក្តីវិនាសសាបសូន្យ, ចូរមើល!

៣០- នរជនណាជួញចិត្តរវល់ក្នុងការដែលមិនត្រូវរវល់ នរជននោះ នឹងត្រូវដេកស្លាប់លើផែនដី ដូចពានរង្គ្រងខ្លួនដល់ស្លាប់ព្រះចាប់ទាញឈើស្លៀត” ។

ចចកទមនកៈ សួរឡើងថា៖ “ចុះរឿងនោះ តើដូចម្តេច?” ។ ចចក ករដកៈ និយាយរៀបរាប់ ប្រាប់ថា៖

កថាទី២

រឿងពានរ និងសសរ

នៅក្នុងប្រទេសមគធៈ មានជនត្រកូលកាយសួរ^(១) ម្នាក់ឈ្មោះសុភទត្ត បានចាត់ចែងជាងឱ្យ កសាងវិហារជិតធម៌រណ្យមួយ ។ នៅវិហារនោះ មេជាងបង្គាប់ឱ្យកូនជាងអារពុះចុងសសរចំកណ្តាល ហើយឱ្យយកស្លៀតទៅសឹកទុកត្រង់កណ្តាលសសរដែលអារពុះនោះ ។ មានស្វាមួយហ្វូងធំ តែងវារលោត លេងតាមទំនើងចិត្តពីទីនេះទីនោះរហូតដល់ទីឋាននោះ ។ មានពានរមួយ កាលមរណៈមកដល់ ក៏ទៅ អង្គុយលើសសរដែលគេអារពុះជាពីរនោះ យកដៃទាំងពីរចាប់ទាញស្លៀតលេងជាល្បែងឥតពិចារណា ។ ស្វាសវាទាំងពីរសំយុងស្តោកធ្លាក់ទៅចំចន្លោះសសរ ដែលគេអារពុះជាពីរនោះ ។ វីចុងទាំងពីរនៃសសរ នោះ កាលពានរទាញស្លៀតចេញផុតហើយ ក៏ក្តោបមកវិញកៀបស្វាសវាទាំងពីរខ្ទេចល្អិតជាផងធ្លើ ដល់ក្តីស្លាប់ទៅហោង ហេតុនោះបានជាខ្ញុំ (ករដកៈ) និយាយថា៖ “នរជនណាជួញចិត្តរវល់ ក្នុងការដែល មិនត្រូវរវល់” ដូច្នោះជាដើម (លេខ ៣០) ។

ចចកទមនកៈ និយាយអ្នកអាងថា៖ “មែនពិតហើយ, តែសេវកាមាត្រត្រូវតែយកចិត្តទុកដាក់ មើលការងារម្ចាស់នឹងខានពុំបាន” ។ ចចកករដកៈ ឆ្លើយកាត់ថា៖ “មុខក្រសួងត្បូងការទាំងពួង អ្នកណា

^១ ត្រកូលនេះ តាមយោជ្ជវល្លយ្យ ថាជាវណ្ណសូទ្រៈ តែមានឋានៈជាក្សត្រ ។

មាននាទីជាប្រធានមន្ត្រី អ្នកនោះត្រូវធ្វើការងារនោះចុះ, អ្នកតូចតាចដូចយើងមិនគួរគប្បីទៅដែង ជួយ ព្រួយយកការងារគេដទៃមកធ្វើជំនួសទេ, ចូរមើល!

៣១- នរជនណាព្រួយជួសគេ ទៅដែងយកការងារជនដទៃមកធ្វើជំនួស ព្រោះតែប្រាថ្នា ប្រយោជន៍ឱ្យចៅហ្វាយ នរជននោះ ត្រូវគេសម្លាប់ចោលបង់លើផែនដី ដូចលាត្រូវគេវាយសម្លាប់ចោល បង់សៀត ព្រោះតែបញ្ចេញសំឡេង” ។

ចចកទមនកៈ សួររឿងនោះថា៖ “តើរឿងនោះដូចម្តេច?” ។ ចចកករដកៈនិយាយរឿងនោះប្រាប់ ថា៖

កថាទី ៣

រឿងលា និង ផ្តែ

នៅក្នុងពារាណសី មានអ្នកជ្រលក់ម្នាក់ឈ្មោះកប្បិរបដកៈ ។ អ្នកជ្រលក់នោះអង្គុយនិយាយ លេងជាមួយប្រពន្ធក្មេងស្រស់ប្រិមប្រិយកំពុងពេញពាល ដោយក្តីស្នេហ៍ស្នាលអស់កាលយូរ ហើយដេក ប្រកៀកប្រឱបគ្នាលន់លក់ស៊ប់មិនដឹងខ្លួន ។ កាលនោះ, មានចោរម្នាក់ចូលមកលបលួចទ្រព្យក្នុងផ្ទះអ្នក ជ្រលក់នោះ ។ នៅក្នុងទីលានផ្ទះនោះ គេមានចងលាមួយទុក មានផ្តែមួយចូលទៅដេកជាមួយលានោះ ដែរ, លាក់និយាយទៅកាន់ផ្តែថា “ហែសម្លាញ់! មុខការនេះជាកិច្ចផុរឯងហើយ ហេតុអ្វីក៏ឯងមិនព្រល ឱ្យខ្លាំងឡើងឱ្យម្ចាស់យើងភ្នាក់?” ផ្តែឆ្លើយថា៖ “នែសម្លាញ់ដ៏ចម្រើន! ឯងមិនត្រូវជួយព្រួយដែងរវល់ ដល់កិច្ចការអញទេ ឯងមិនដឹងជាអញនៅរក្សាផ្ទះទាំងយប់ទាំងថ្ងៃទេឬអ្វី? សូម្បីអញយកចិត្តទុកដាក់ថែ រក្សាផ្ទះដល់ម៉្លោះ ម្ចាស់យើងក៏មិនរវល់ធ្វើដឹងឬ ម្ចាស់យើងមិនភិតភ័យអ្វីសោះ បានក្តីសុខមកអស់កាល យូរណាស់ហើយ ដល់មកពេលនេះ គ្រាន់តែអើពើនឹកនាឱ្យទានអាហារបន្តិចបន្តួចក៏មិនឱ្យ តែការនេះជា ធម្មតាម្ចាស់ បើមិនឃើញមានទុក្ខផុរអ្វីទេ មិនរវល់អើពើនឹកនាអ្នកបម្រើឡើយ” ។ លាបានស្តាប់ហើយ ស្តីបន្ទោសថា៖ “ស្តាប់មើលវាហ៎៖ អាពាលចង្រៃនេះ!

៣២- នរជនណាមួយ ចាំបាច់គេហៅរកក្នុងកាលប្រកបការងារ នរជននោះ គេហៅថា “អ្នក បម្រើ” ឬហៅថា “សម្លាញ់” ដូចម្តេចកើត? ។

ផ្តែឆ្លើយថា៖ “បើនរជនណាហៅរកខ្ញុំបម្រើ តែក្នុងពេលដែលត្រូវប្រើធ្វើការងារ តើនរជននោះ នឹងឈ្មោះថា “ម្ចាស់” ដូចម្តេចកើត? ។

៣៣- ការចិញ្ចឹមខ្ញុំបម្រើដែលជ្រកអាស្រ័យនៅជាមួយ ការសេពគប់ម្ចាស់ ការប្រតិបត្តិធម៌ និង

ការប្រសូតកូន ទាំងអស់នេះគឺមានអ្នកណាម្នាក់ដៃទៅធ្វើជំនួសបានទេ” ។

លំដាប់នោះ, លាក្រោយស្រែកជេរថា៖ “នែអាចង្រែ! អាគំនិតខូច! អាឯងចិត្តអាក្រក់អីម៉្លេះ ក្នុង កាលវិបត្តិ ឯងហ៊ានធ្វើព្រងើយ មិនអើពើដល់ការងារម្ចាស់ មិនថ្វីទេ ចាំមើលដល់ម្ចាស់ក្រោកឡើង ឯង គង់ដឹងខ្លួន អញមុខជាប្រាប់ម្ចាស់ហើយ, ព្រោះថា៖

៣៤- បុគ្គលគួរឬជាព្រះអាទិត្យពីខាងក្រោយខ្នង ឬជាភ្លើងពីខាងពោះ ឬជាម្ចាស់ដោយកាយ និងចិត្ត និងប្រតិបត្តិដើម្បីបរលោកដោយមិនមានមាយា” ។

លុះលាពោលដូច្នោះហើយ ក៏តាំងស្រែកដោយសម្រែកដ៏ខ្លាំង ដើម្បីឱ្យម្ចាស់ភ្ញាក់ ។ ខណៈនោះ អ្នកជ្រលក់ភ្ញាក់ស្លន់ស្លោក្រញាងឡើង ដោយសម្រែកខ្លាំងនោះ គ្មានក្បាញ់ណាស់ព្រោះដាច់ដំណេក ក្រោកឡើងក្រទីក្រទាចាប់ទាញដំបងសំពងលានោះយ៉ាងអស់ទំហឹង រីលានោះត្រូវដំបងដំណាំទ្រមខ្លួនដល់ នូវក្តីស្លាប់ទៅហោង ។ ព្រោះហេតុនោះបានជាខ្ញុំ (ករដកៈ) ពោលថា៖ “នរណាព្រួយជួសគេ” ដូច្នោះជា ដើម (លេខ ៣១) ។

ឯងពិនិត្យមើល! យើងត្រូវហែហមម្ចាស់តែក្នុងកិច្ចការរបស់យើងប៉ុណ្ណោះបានហើយ, ថ្ងៃនេះ យើងក៏សេសសល់អាហារគ្រប់គ្រាន់ហើយ យើងទៅជួយរវល់តើបានប្រយោជន៍ដូចម្តេច? ។

ចចកទមនកៈ ទាស់ចិត្តឆ្លើយកាត់ឡើងថា៖ “ចុះយើងបម្រើម្ចាស់ផែនដី ព្រោះតែចង់បានអាហារ ស៊ីតែប៉ុណ្ណឹងទេ? សម្តីឯងនិយាយនេះធ្លេងណាស់ មិនសមរម្យតាមគន្លងទេ, ព្រោះថា៖

៣៥- ការពឹងពាក់ព្រះនរបតី អ្នកប្រាជ្ញត្រូវការចង់បាន ដើម្បីធ្វើឧបការជួយមិត្ត និងដើម្បី បំផ្លាញសឹកសត្រូវ នរណាហ្ន៎ ពឹងពាក់ព្រះនរបតីព្រោះហេតុតែបំពេញផ្ទៃខ្លួនប៉ុណ្ណោះ? ។

៣៦- ជីព្រាហ្មណ៍ មិត្ត និងញាតិសន្តាន មានជីវិតរស់នៅព្រោះអាស្រ័យជីវិតនៃនរជនណា ជីវិត នៃនរជននោះឈ្មោះថា ប្រកបដោយផល នរណាហ្ន៎ មិនចិញ្ចឹមជីវិត ព្រោះប្រយោជន៍ខ្លួន? ។

៣៧- បើអ្នកណាមានជីវិតរស់នៅ បានញ៉ាំងជនដទៃច្រើននាក់ឱ្យមានជីវិតរស់នៅបានផង សូម ឱ្យអ្នកនោះមានជន្មយូររស់នៅយ៉ិនយូរ រឺសត្វក្អកវាមិនអាចបំពេញផ្ទៃវាបានដោយចំពុះវាឬ? ។

៣៨- មនុស្សខ្លះសុខចិត្តនៅជាខ្ញុំគេ ត្រឹមតែ ៥ បុរាណ (រៀល) មនុស្សខ្លះទៀត សុខចិត្តនៅជាខ្ញុំគេ លុះត្រាតែបាន ១០០.០០០ បុរាណ, រឺមនុស្សមួយពួកទៀត ចិត្តប្រសើរមិនសុខចិត្តនៅជាខ្ញុំគេ សូម្បីបាន ច្រើនជាង ១០០.០០០ បុរាណ ។

៣៩- ធម្មតាមនុស្សជាតិដូចគ្នា ភាពជាខ្ញុំគេ អ្នកប្រាជ្ញតិះដៀលក្រៃលែង, បណ្តាខ្ញុំគេ អ្នកណា មិនបានជាដើមគេទេ គួរនឹងរាប់អ្នកនោះថាមានជីវិតរស់នៅនឹងគេដែរឬទេ?

៤០- រវាងពាជី ដំរី លោហធាតុ, រវាងឈើ ថ្ម សំពត់, រវាងនារី បុរស ទឹក ទាំងអស់នេះឃ្លាត ផ្សេងពីគ្នាធំណាស់ ។

៤១- ធម្មជាតិផ្អែ បានឆ្អឹង សូម្បីអស់សាច់រលីងហើយនៅសល់តែសរសៃខ្លាញ់វាវបន្តិចបន្តួច ក៏ ត្រេកអរកម្រិតខុប, មែនពិត ឆ្អឹងនោះមិនអាចបន្ស្រាត់បង់សេចក្ដីស្រែកឃ្លានឡើយ, រីឯសីហៈ សូម្បី បានចចកមួយមកនៅក្នុងក្រញាំក្រចកខ្លួនហើយ ក៏នៅតែបោះបង់ចោល ហើយស្ទុះទៅចាប់សម្លាប់ដំរី សារមួយទៀត, នរជនទាំងពួង ទោះតោកយ៉ាកលំបាកក្ដីណា តែងតែមានសេចក្ដីប្រាថ្នាចង់បានផលទៅ តាមទំនងភាពខ្លួនជាសត្វលោក ។

មួយទៀត, ចូរពិចារណាមើលសេចក្ដីផ្សេងគ្នារវាងម្ចាស់ និងខ្ញុំបម្រើដូចតទៅនេះ៖

៤២- ផ្អែ លុតក្រាបរាបទាបជិតជើងម្ចាស់ ហាមាត់បង្ហាញចង្កូម បក់កន្ទុយរវិចៗនៅនឹងដី ចាំទទួលសំណល់អាហារដែលម្ចាស់បោះទៅឱ្យ ឯដំរី ជាសត្វប្រសើរ មៀងមើលម្ចាស់ដោយប្រកមាំ លុះ ត្រាតែល្ងងលោមច្រើនរយដងទើបបរិភោគ ។

៤៣- ជីវិតនៃមនុស្សណា សូម្បីតាំងនៅតែមួយខណៈ តែមិនប្រាសចាកការចេះដឹង សេចក្ដី ព្យាយាមអង់អាច នឹងកេរ្តិ៍ឈ្មោះយសសក្ដិ អ្នកប្រាជ្ញពោលថាជីវិតនៃមនុស្សនោះ ពេញជាជីវិតដ៏ប្រសើរ នៅនាលោកនេះ ព្រោះថា ក្អែកអាចមានជីវិតរស់នៅបានយូរ ព្រោះការស៊ីសំណល់គ្រឿងពលី ។

៤៤- ជីវិតនរជនណាដែលមិនផ្សាយសេចក្ដីអាណិតអាសូរចំពោះកូនខ្លួន ចំពោះគ្រូ ចំពោះពួកខ្ញុំ បម្រើ ចំពោះជនក្រីក្រលំបាក និងចំពោះញាតិសន្តាន ជីវិតនៃនរជននោះ បានផលប្រយោជន៍អ្វីនៅនា មនុស្សលោកនេះ? ព្រោះថា ក្អែកអាចមានជីវិតរស់នៅបានយូរបាន ព្រោះការស៊ីសំណល់គ្រឿងពលី ។

៤៥- នរជនអប្បឥតប្រាជ្ញាពិចារណាប្រយោជន៍ និងមិនមែនប្រយោជន៍ ប្រព្រឹត្តកន្លងគន្លងច្បាប់ ច្រើនប្រការ មានសេចក្ដីប្រាថ្នាគ្រាន់តែបំពេញផ្ទៃខ្លួនប៉ុណ្ណោះ នរជននេះហៅថាមនុស្សតិរច្ឆាន, ឯ មនុស្សតិរច្ឆាន និងបសុសត្វ មានសេចក្ដីប្លែកគ្នាដូចម្តេចខ្លះ?” ។

ចចករដកៈ ពោលតទៅថា៖ “ណ្ហើយ! យើងទាំងពីរនាក់មិនមែនជាប្រធានទេ យើងបបួលគ្នា គិតពីរឿងនេះ តើមានប្រយោជន៍អ្វី?” ។ ចចកទមនកៈ ឆ្លើយថា៖ “បើដូច្នោះ តើអាមាត្យ ដែលបានជា ប្រធាន ឬមិនទាន់បានជាប្រធាន នឹងទ្រទ្រង់ភាពបែបនោះអស់កាលប៉ុន្មាន, ព្រោះថា៖

៤៦- នៅនាលោកនេះ នរណាៗក៏គេមិនអាចកំណត់បានថាខ្លួនជាជនខ្ពង់ខ្ពស់ ឬជាជនថោកទាប ជាងអ្នកណាតាមសភាពខ្លួនឯងបានទេ ចេស្ដា (សំណាង) ខ្លួន ទើបនាំនរជនទៅកាន់ភាវៈគួរគោរព ឬកាន់ ភាវៈវិបរិតមិនគួរគោរព ។

៤៧- ថ្ម បុគ្គលលើកយកឡើងទៅដាក់លើកំពូលភ្នំបានដោយសេចក្តីព្យាយាមដ៏ធំ តែបើទម្លាក់ចុះ ពីលើកំពូលភ្នំវិញបានដោយងាយយ៉ាងណា ខ្លួនយើងឡើងទៅកាន់ឋានៈខ្ពង់ខ្ពស់ដោយគុណគឺក្តីព្យាយាម ដ៏ធំ តែបើធ្លាក់ខ្លួនទៅកាន់ឋានៈថោកទាបវិញដោយទោសដ៏ងាយៗក៏យ៉ាងនោះឯង ។

៤៨- នរជនធ្លាក់ចុះទៅខាងក្រោម ឬឡើងខ្ពស់ទៅខាងលើ ដោយកម្មជារបស់ខ្លួន ដូចជាគេដឹក អណ្តូង ឬកសាងកំពែង តែងទាបខ្លួនចុះទៅតាមជម្រៅអណ្តូង ឬអណ្តែតខ្ពស់ឡើងតាមកម្ពស់កំពែង ។

នែសម្លាញ់អើយ! ខ្លួនយើងនេះ មានតែសេចក្តីព្យាយាមដែលនាំឲ្យសម្រេចប្រយោជន៍គ្រប់ យ៉ាង” ។ ចចកទនមកៈ សួរថា៖ “បិត្តលកៈ ម្ចាស់យើងនេះ ខ្ញុំឆ្ងល់មិនដឹងជាមានហេតុការណ៍អ្វីបានជា ភិតភ័យតក់ស្លុតរត់ត្រឡប់មកវិញ” ។ ចចកករដកៈឆ្លើយថា៖ “ចុះឯងធ្វើដូចម្តេចនឹងដឹងរឿងពិត?” ។ ចចកទមនកៈនិយាយបញ្ចេញប្រាជ្ញថា៖ “រឿងអ្វី ដែលអ្នកប្រាជ្ញមិនដឹង? ព្រោះថា៖

៤៩- ពាក្យពេចន៍ ដែលបុគ្គលពោលចេញហើយ សូម្បីបសុសត្វក៏ចាប់យកសេចក្តីបាន, សេះ និងដំរី ដែលគេហ្វឹកហ្វឺនហើយ កាលបើជនបង្គាប់អាចនាំជនទៅបាន, ជនជាបណ្ឌិត សូម្បីគេមិនទាន់ ហាមាត់ចេញនិយាយ វាងវៃដឹងទាន់ ព្រោះថា ប្រាជ្ញាមានផលប្រសើរ គឺការដឹងនូវទឹកចិត្តនៃជនដទៃ ដែលមានអាការចេញមកខាងក្រៅ ។

៥០- បុគ្គលអាចកត់សម្គាល់ នូវចិត្តនៃបុគ្គលដទៃដែលស្ថិតនៅខាងក្នុងដោយអាការខាងក្រៅ បាន គឺដោយចរិយា ដោយគតិ ដោយកិរិយា ដោយទឹកសម្តី និងដោយវិការៈនៃភ្នែក និងមុខមាត់ ។

ពេលនេះ, ជាឱកាសល្អ រូបខ្ញុំនឹងធ្វើម្ចាស់យើង ដែលកំពុងមានអាសន្នភ័យខ្លាចនេះ ឲ្យនៅក្នុង កណ្តាប់ដៃដោយកម្លាំងប្រាជ្ញារបស់ខ្ញុំ, ព្រោះថា៖

៥១- ពោលពាក្យឲ្យសមតាមកាលៈទេសៈ ធ្វើខ្លួនឲ្យគេស្រឡាញ់ប្រាកដ ស្មើនឹងភាពជាអ្នក សម្បុរស ចេះក្រោធឲ្យសមតាមសក្តិខ្លួន អ្នកណាចេះធ្វើដូច្នោះ អ្នកនោះជាបណ្ឌិត” ។

ចចកករដកៈ ពោលបង្អាក់ថា៖ “នែសម្លាញ់អើយ! ឯងមិនចេះប្រតិបត្តិទីសេវកាមាត្យទេ, ឯងមើលហ៎ា! លោកពោលថា៖

៥២- នរជនណាម្ចាស់មិនបានហៅ ដើរតត្រុកចូលទៅរក ម្ចាស់មិនសួរ និយាយចែបប្រែច្រើន ដោយសម្គាល់ខ្លួនថាជាទីប្រោសប្រាណនៃព្រះភូបាល នរជននោះ ឈ្មោះថាជនអប្បឥតប្រាជ្ញា” ។

ចចកទមនកៈ ឆ្លើយកាត់ឡើងថា៖ “នែសម្លាញ់ដ៏ចម្រើនអើយ! ម្តេចក៏សម្លាញ់យល់ថារូបខ្ញុំមិន ចេះប្រតិបត្តិទីសេវកាមាត្យ? ចូរមើលហ៎ា! ។

១៣

៥៣- មានរបស់អ្វីមួយដែលល្អ ឬមិនល្អ ទៅតាមសភាពរបស់វាឬទេ? របស់ណាគាប់ចិត្ត
នរជនណា របស់នោះឈ្មោះថាសម្រាប់នរជននោះ ។

៥៤- នរជនណាមានភាពលក្ខណៈយ៉ាងណាក៏ដោយ កាលអ្នកប្រាជ្ញចូលទៅនៅជិតហើយ
អាចញ្ចាំងនរជននោះឲ្យនៅក្នុងអំណាចនៃខ្លួនបានដោយឆាប់រហ័ស ។

៥៥- កាលបើព្រះរាជាជាម្ចាស់សួរថា “អ្នកណានៅទីនេះ?” ដូច្នោះ សេវកាមាត្យឆ្លើយថា “ទូល
ព្រះបង្គំជាខ្ញុំ ព្រះករុណាផ្ញើរសេស រង់ចាំទទួលព្រះរាជបញ្ជា” ដូច្នោះហើយ សេវកាមាត្យនោះត្រូវចាត់
ចែងការនោះដោយប្រពៃ និងត្រូវធ្វើតាមព្រះរាជអាជ្ញាឲ្យពិតប្រាកដតាមសក្តិខ្លួន ទាល់តែសម្រេចតាម
សេចក្តីប្រាថ្នាម្ចាស់ផែនដី ។

៥៦- សេវកាមាត្យណាមានសេចក្តីប្រាថ្នាតិច មាននិស្ស័យម៉ឺងម៉ាត់ មានប្រាជ្ញា ដើរតាម
ហែហមព្រះរាជគ្រប់កាលទាំងពួងដូចស្រមោលអន្ទោលតាមប្រាណ ធ្វើតាមបញ្ជាមិនរួញរា សេវកាមាត្យ
នោះ សមនៅក្នុងព្រះរាជដំណាក់បាន” ។

ចចកករដកៈ និយាយកាត់ទៀតថា៖ “ច្រូនកាលម្ចាស់មិនពេញព្រះទ័យនឹងឯង ក្នុងពេលដែលឯង
ចូលគាល់ក្នុងកាលមិនគួរ” ។ ចចកទមនកៈឆ្លើយថា៖ “ពិតមែនហើយ, តែបើទុកជាដូច្នោះក៏ដោយ អ្នក
បម្រើត្រូវតែនៅរង់ចាំទទួលមុខងារខ្លួនដោយប្រយ័ត្នប្រយ័ង, ព្រោះថា៖

៥៧- ការមិនហ៊ានប្រារព្ធធវើអ្វី ព្រោះភ័យខ្លាចតែពីខុស នេះជាលក្ខណៈនៃបុរសគម្រក់, នៃ
សម្លាញ់អើយ! នរណាលះបង់ចោលអាហារអាជនមិនហ៊ានបិរភោគ ព្រោះខ្លាចអាហារមិនរលួយ? ។

៥៨- ព្រះនរបតីតែងរាប់រកតែមនុស្សណាដែលនៅជិតផ្ទាល់ព្រះអង្គ ទោះមនុស្សនោះល្ងង់ខ្លៅក្តី
ត្រកូលថោកទាបក្តី ឬមិនបានទូន្មានខ្លួនដោយប្រពៃក្តី, តាមធម្មតា ព្រះរាជា ស្ត្រីភាព ឬលតាជាតិ តែង
ទាក់ទងព័ទ្ធព័ន្ធចំពោះតែអ្នកណា ឬដើមឈើណាដែលនៅជិត” ។

ចចកករដកៈ សួរថា៖ “នែសម្លាញ់! ថាបើដូច្នោះ ឯងចូលទៅគាល់ព្រះរាជា តើគិតនិយាយថា
ដូចម្តេច?” ។ ចចកទមនកៈ ឆ្លើយប្រាប់ថា៖ “ចូរឯងចាំស្តាប់ រូបខ្ញុំទៅនេះ ដើម្បីឲ្យបានដឹងថា ម្ចាស់
យើងមានសេចក្តីប្រោសប្រាណ ឬមិនប្រោសប្រាណទេ?” ។ ចចកករដកៈ សួរថា៖ “ធ្វើម្តេចឯងនឹងដឹង
លក្ខណៈបានថា ទ្រង់ប្រោសប្រាណ ឬមិនប្រោសប្រាណ?” ។ ចចកទមនកៈ ឆ្លើយប្រាប់ថា៖ “ចូរឯង
ពិចារណាមើល៖

៥៩- ទតព្រះនេត្រមើលមកពីចម្ងាយ ទ្រង់ញញឹមស្រស់ពព្រាយ ទ្រង់ចាកអាវក សាកសួរ
ដោយរួសរាយ សរសើរគុណលក្ខណៈ សូម្បីក្នុងទឹកបាំងមុខ ឬទ្រង់រំព្យកការកម្សត់ដែលយើងពេញ

ចិត្ត ។

៦០- ទ្រង់ប្រោសប្រាណ សូម្បីជនមិនមែនជាសេវកមាត្យ, ទ្រង់ប្រោសព្រះរាជទាន, ទ្រង់ពោលប្រាស្រ័យគួរឱ្យស្រឡាញ់ពេញចិត្ត, ទ្រង់រំលឹករឿងសព្វព្រះទ័យនៃជនដែលទ្រង់ប្រោសប្រាណ ឬទ្រង់សង្គ្រោះនឹកដល់គុណយើង សូម្បីចំពោះរឿងដែលជាទោស ។

៦១- ទ្រង់ត្រាស់ប្រើមិនមានកាលកំណត់, ទ្រង់ពោលពាក្យសន្យារឿយៗ និងទ្រង់កំណត់ផលដែលត្រូវបាន ទាំងអស់នេះ នរជនដែលមានប្រាជ្ញាអាចកំណត់ដឹងបាននូវលក្ខណៈព្រះរាជា ដែលមានសេចក្ដីប្រោសប្រាណ ឬមិនមានសេចក្ដីប្រោសប្រាណ ។

កាលបើខ្ញុំដឹងកិច្ចការនេះសព្វគ្រប់ហើយ ខ្ញុំនឹងរករឿងនិយាយដូចម្ដេចឱ្យទាល់តែព្រះរាជាសព្វព្រះទ័យពុំខាន ។

៦២- (១) អ្នកប្រាជ្ញទាំងឡាយតែងសម្ដែងប្រាប់នូវការវិបត្តិ (អន្តរាយ) ដែលកើតពីការយល់ឃើញខុស និងសិទ្ធិ(ការសម្រេច) ដែលកើតពីការយល់ឃើញត្រូវ ឱ្យឃើញស្តែងតាមនីតិវិធី បង្ហាញឱ្យឃើញដូចជាអ្វីមួយដែលផុសប្រាកដឡើងក្នុងទីចំពោះមុខ” ។

ចចកករដកៈ និយាយប្រាប់ថា “ប៉ុន្តែបើកាលមិនគួរទេ កុំនិយាយ, ព្រោះថា៖

៦៣- (២) សូម្បីព្រះព្វហស្សតី កាលពោលនូវពាក្យខុសកាល ក៏បាននូវការមើលងាយប្រាជ្ញា និងការមើលងាយដទៃទៀតច្រើនប្រការ” ។

ចចកទមនកៈ ឆ្លើយថា៖ “នែមិត្ត! ឯងកុំភិតភ័យអ្វី ទុកងារឱ្យរូបខ្ញុំចុះ ពាក្យណាដែលមិនគួរដល់ការ រូបខ្ញុំមិននិយាយពាក្យនោះទេ, ព្រោះថា៖

៦៤- ក្នុងគ្រាអន្តរាយកើតឡើង ក្នុងការដើររង្វេងផ្លូវ និងក្នុងគ្រាប្រកបការក្នុងកាលគួរធ្វើ ខ្ញុំបម្រើ ដែលប្រាថ្នាប្រយោជន៍ សូម្បីម្ចាស់មិនសួរនាំ ក៏ត្រូវតែពោល ។

ថាបើរូបខ្ញុំមិននិយាយស្នើមតិ ក្នុងកាលគួរមកដល់ហើយ នុះ ក៏រូបខ្ញុំមិនសមធ្វើជាមន្ត្រីដែរ, ព្រោះថា៖

^១ ហិតោបទេស សេចក្ដីប្រែជាភាសាសៀមរបស់លោកនាគប្រទីប មានគាថាលើសដូច្នោះគឺ ទោសត្រឡប់ទៅជាគុណ គុណត្រឡប់ទៅជាទោសវិញ និងទោសនៅជាទោស គុណ នៅជាគុណ ការមិនមានលក្ខណៈជាម្ចាស់មាន ៣ ប្រការដូច្នោះ ។
^២ ហិតោបទេស សេចក្ដីប្រែជាភាសាបារាំង របស់លោកឡុងស៊ីរ៉ូ មានគាថាលើសដូច្នោះគឺ បពិត្រព្រះទេវបាទ! ព្រះរាជាតែងជួបប្រទះតែមនុស្សបញ្ឆោតរឿយៗ ឯមនុស្សដែលមិនសួរជួបប្រទះណោះគឺមនុស្សដែលចង់និយាយព្រ ចង់ស្តាប់សេចក្ដីពិត សូម្បីរឿងមិនពេញចិត្ត ។

៦៥- ការប្រព្រឹត្តិចិញ្ចឹមជីវិត ដែលលោកសប្បុរសទាំងឡាយសរសើរនៅក្នុងលោកនេះ ដោយ គុណណា គុណនោះ បុគ្គលអ្នកមានគុណគួររក្សាទុកដោយប្រពៃផង គួរធ្វើឲ្យចម្រើនកើនឡើងផង ។

ហែសម្លាញ់! បើដូច្នោះ ចូរសម្លាញ់បើកឲ្យរូបខ្ញុំទៅជួប**បិដ្ឋលកៈ** ក្នុងកាលឥឡូវនេះចុះ” ។
ចចក**ករដកៈ**ឲ្យពរថា៖ “សុភមស្ត! សូមឲ្យបានប្រកបដោយសេចក្តីសុខក្សេមក្សាន្តកុំបីឃ្លាត, សូម សេចក្តីប្រាថ្នាបានសម្រេចផលតាមដែលបានដៅកុំបីខាន” ។ លំដាប់នោះ ចចក**ទមនកៈ** ដើរចូលទៅកាន់ សំណាក់ **បិដ្ឋលកៈ** ។ គ្រានោះឯង **បិដ្ឋលកៈ** មើលទៅឃើញចចក**ទមនកៈ** ដើរចូលមកពីចម្ងាយក៏ បង្គាប់ឲ្យគេហៅចូលទៅ ។ ចចកដើរចូលទៅធ្វើហាក់ដូចជាខ្លាចណាស់ ធ្វើអាការៈញញើតញញើម បែបត្រុនៗ ដល់ហើយឱនក្រាបប្រណិប័តន៍ដោយអស្តាង្គបាត ប្រណិប័តន៍ហើយអង្គុយក្នុងទីដីគួរមួយ ។
បិដ្ឋលកៈ ចៅវៅសួរទៅថា៖ “យីអើ! អញខានឃើញមុខឯងយូរយារណាស់ហើយណា!” ។ ចចក **ទមនកៈ** ឆ្លើយត្រាថា៖ “ព្រោះព្រះទេវបាទដ៏មានសិរី មិនមានកិច្ចការអ្វីជាប្រយោជន៍ចំពោះខ្ញុំបាទជា សេវកាមាត្យ តែបើទុកជាដូច្នោះ, ដល់កាលគួរហើយ ខ្ញុំបម្រើត្រូវតែចូលមកគាល់, ហេតុនោះទើបខ្ញុំ បាទចូលមកគាល់ឥឡូវនេះ ព្រោះថា៖

៦៦- បពិត្រព្រះរាជា! ការងារម្ចាស់មានច្រើនណាស់ លោកតែងត្រូវការ សូម្បីស្មៅមួយទង សម្រាប់ជម្រះព្រះទន្ត ឬធ្វើជាតំបារត្បាញព្រះកាណី ចាំបាច់និយាយថ្វីដល់ទៅនរជនដែលមានខ្លួនទាំងដុល ចេះនិយាយមានដៃជើងប្រាកដដូច្នោះ ។

បើលោកម្ចាស់ឈ្វេងយល់ថា ខ្ញុំបាទនេះជាបុគ្គលអប្បឥតប្រាជ្ញា ដូច្នោះមែនបានជាលះបង់ ចោលយូរយារណាស់ហើយ នុះគួរលោកម្ចាស់កុំឈ្វេងយល់ដូច្នោះទៀតឡើយ, ព្រោះថា៖

៦៧- (១) នរជនមានប្រាជ្ញា និងមានសេចក្តីប្រព្រឹត្តិម៉ឺងម៉ាត់ សូម្បីជនដទៃមើលងាយថាមិនបាន ជាការអ្វី នុះក៏បុគ្គលមិនគប្បីសន្និះសង្ស័យថា “វិនាសសាបសូន្យ”ឡើយ ភ្លើងសូម្បីបុគ្គលយកទៅដាក់ ខាងក្រោម, ក្នុងកាលណាក៏ដោយ អណ្តាតភ្លើង មិនដែលទៅក្រោមទេ តែងទៅតែខាងលើជាដរាប ។

^១ ហិតោបទេស សេចក្តីប្រែជាភាសាបារាំង របស់លោកឡុងស៊ីរ៉ូ មានគាថាលើសដូច្នោះគឺ ក. ក្នុងសង្គ្រាម នរជនណា អាចបាញ់ព្រួញដេរដាស់ព្រះធរណីដ៏ធំនេះ ដោយសេចក្តីអង់អាចដោយទ្រង់ទ្រាយឆើត និងដោយការចេះប្រាលប្រដៅ នរជន នោះ កាលនៅជិតព្រះរាជាក៏ត្រូវនិយាយដោយញញើតញញើម ដោយសេចក្តីហេតុខ្លាចព្រះចេស្តា, នៅចំពោះព្រះភក្ត្រ, ត្រូវ គារវៈបែបនេះដរាប ។ ខ. នៅចំពោះព្រះភក្ត្រព្រះរាជា នៅកណ្តាលប្រជុំពាល និងនៅក្នុងទីប្រជុំស្ត្រីផ្កាមាស សូម្បីនរជនមាន ថ្វីមាត់ ក៏មានចិត្តខ្លាចក្លាយទៅជាត្រិនត្រុនទីមទាម ។ តាមលក្ខណៈសម្បត្តិ នៃបុគ្គលមិនចេញមកឲ្យឃើញប្រាកដឯងទេ, ដូចទឹកអប់កស្វរិក គេមិនអាចរកបានដោយផ្លូវងាយស្រួលទេ ។

ទេវៈ! សូមលោកម្ចាស់ឈ្ងុយយល់ដោយវិសេសទៅទៀតថា៖

៦៨- កែវមណី គេយកទៅប្រដាប់ជើង កញ្ចក់គេយកទៅប្រដាប់លើសិរសា បើទុកជាដូច្នោះ របស់ណាដូចម្តេច របស់នោះនៅតែដូច្នោះដដែល គឺកញ្ចក់នៅតែជាកញ្ចក់ កែវមណីនៅតែជាកែវ មណី ។

៦៩- កាលណាព្រះរាជា ទ្រង់រាប់អាននរជនទាំងពួងស្មើភាគគ្នា មិនឱ្យមានវិសេសប្លែកគ្នា, ឧស្សាហៈនៃជនមានសមត្ថភាពប្រឹងប្រែងធ្វើការងារ នឹងសាបរលាបឱនថយចុះទៅ ។

៧០- បព្រឹត្រព្រះរាជា! បុរសមាន ៣ ជាន់ គឺបុរសឧត្តម, បុរសទាបថោក និងមធ្យម, ទ្រង់ គប្បីចាត់ចែងឱ្យធ្វើការងារទៅតាមជាន់ទាំង ៣ នេះឯង ។

៧១- សេវកាមាត្យដូចគ្នានឹងគ្រឿងអាភរណៈ ត្រូវទុកដាក់ឱ្យសមតាមឋានៈដូចកែវមណី សម្រាប់រំលេចមកុដ មិនត្រូវយកទៅដាក់កងជើង ឬពុំនោះកងជើងមិនត្រូវយកទៅប្រដាប់សិរសាឡើយ ។

៧២- កែវមណី គួរយកទៅប្រដាប់គ្រឿងអាភរណៈ ជាវិការនៃមាស បើគេយកកែវមណីទៅ ប្រដាប់គ្រឿងអាភរណៈ ជាវិការនៃសំណរ កែវមណីនោះ មិនមានពន្លឺប្រះឆ្កុះច្រវាត់ផង មិនល្អរុងរឿង ផង តែការនេះជាកំហុសជាងមាសដោយឡែកទេ ។

៧៣- លើកកញ្ចក់យកទៅបណ្តុបលើកំពូលមកុដ សម្រុតកែវមណីយកទៅប្រដាប់កងជើងវិញ, នេះជាទោសនៃកែវមណីក៏ឥតអង្គីមាន ជាទោសនៃជាងមាសល្ងង់ មិនចេះប្រើ មិនស្គាល់តម្លៃទេតើ! ។

៧៤- ព្រះនរេបតី ដែលទ្រង់ឈ្ងុយយល់ស្គាល់សេវកាមាត្យថា “អ្នកនេះមានប្រាជ្ញា មានភក្តី អ្នក នោះមានសេចក្តីភ្លឺរក្សាហាន ឬប្រកបព្រមដោយលក្ខណៈពីរប្រការនោះ តែងបរិបូណ៌ដោយសេវ កាមាត្យទាំងឡាយ ។

៧៥- សេះ, សស្ត្រាវុធ, សាស្ត្រវិជ្ជា, ពិណ, សុន្ទរកថា, នរជន និងនារី វិសេស ឬមិនវិសេស ប្រើបានល្អ ឬមិនបានល្អ, ស្រេចហើយតែវិធីនៃម្ចាស់អ្នកប្រើ អ្នកបង្គាប់បញ្ជាទេ ។

៧៦- មានប្រយោជន៍អ្វីដោយជនភក្តី តែមិនមានសមត្ថភាព, មានប្រយោជន៍អ្វីដោយជនអង់ អាច តែមិនធ្វើអ្វីកើតប្រយោជន៍, បព្រឹត្រព្រះរាជា! ទ្រង់មិនគួរមើលងាយទូលព្រះបង្គំជាខ្ញុំ ដែលមានភក្តី ផង មានសេចក្តីអង់អាចផងដូច្នោះទេ ។

៧៧- បើទ្រង់មើលងាយអ្នកចេះដឹង ទ្រង់មានតែជនអប្សតតប្រាជ្ញាជាបរិវារ, តទៅ ដោយ អាស្រ័យហេតុនេះ ទ្រង់នឹងមិនមានជនជាអ្នកប្រាជ្ញនៅក្បែរព្រះអង្គឡើយ ព្រោះការមិនស្គាល់នីតិវិធី នេះឯង, កាលបើរាជ្យណាលះបង់សេវកាមាត្យជាអ្នកប្រាជ្ញហើយ រាជ្យនោះនឹងមិនមានផ្លូវនយោបាយ

ល្អទេ, បើវិបត្តិនយោបាយល្អហើយ ប្រទេសជាតិទាំងមូល នឹងកប់លិច ឬវិនាសបាត់ចេញពីក្នុងផែនទី លោកនេះឥតសង្ស័យឡើយ ។

៧៨- អ្នកនគរ គោរពអស់កាលជានិច្ច ចំពោះជនណាដែលព្រះនរបតីលើកតម្កើង ជនណាដែល ព្រះនរបតីមើលងាយហើយ ជននោះក៏ត្រូវអ្នកនគរទាំងអស់មើលងាយតាមដែរ ។

៧៩- ពាក្យដែលត្រឹមត្រូវ គួរដល់ការងារ សូម្បីជាសម្តីកូនក្មេង អ្នកមានប្រាជ្ញា ក៏គួរកាន់យក, បើមិនមានពន្លឺព្រះអាទិត្យទេ ពន្លឺប្រទីប នឹងមិនមានគុណប្រយោជន៍ ឬអ្វី?” ។

បិដ្ឋលកៈ និយាយតបថា “នៃ**ទមនកៈ**ដ៏ចម្រើនអើយ! ឯងនិយាយអ្វីដូច្នោះ ឯងជាកូននៃប្រធាន អាមាត្យរបស់យើង, ប្រហែលជាដោយពាក្យទ្រគោះបោកបោះបន្តិចបន្តួចឬអ្វី បានជាឯងមិនចូលមករក យើងអស់កាលយូរយារដល់ម៉្លេះ? បើដូច្នោះ ចូរឯងនិយាយដោយសេរីមកចុះ មានរឿងអ្វីខ្លះ?” ។ ចចក

ទមនកៈ និយាយតបទៅទៀតថា “បពិត្រលោកជាស្តេចម្រឹក! ខ្ញុំបាទសូមទានឱកាសជម្រាបសួររឿង បន្តិច សូមលោកម្ចាស់មេត្តានិយាយប្រាប់ដំណើរសេចក្តីតាមខ្ញុំបាទដឹងថាលោកម្ចាស់ត្រូវការទឹក លោក ម្ចាស់អញ្ជើញទៅហើយមិនទាន់បានក្រេបងឹកបំបាត់សេចក្តីស្រែកឃ្លានផង ក៏ស្រាប់តែវិលត្រឡប់មក នៅស្ងៀមវិញហាក់ដូចជាមានហេតុភេទអ្វីមួយ មុខគួរឱ្យតក់ស្លុតរន្ធត់ព្រះទ័យណាស់?” **បិដ្ឋលកៈ** និយាយប្រាប់ថា៖ “អើ! ឯងមានវិចារណញ្ញាណល្អហើយ, តែយើងមិនមានអ្នកណាជាទំនុកទុកចិត្ត និង ប្រាប់អាថ៌កំបាំងនេះបាន មានតែឯង ។ បើដូច្នោះ យើងនឹងបកអាថ៌កំបាំងនោះប្រាប់ឯងក្នុងកាលឥឡូវ នេះ ឯងចាំស្តាប់ដូចសេចក្តីតទៅនេះចុះ ។ ឥឡូវនេះ, ព្រៃនេះមានសត្វអ្វីប្លែកមួយមកនៅត្រួតត្រា យើង គួរភៀសខ្លួនគេចេញពីទីនេះទៅ នេះហើយជាហេតុការណ៍នាំឱ្យអញភ័យខ្លាច អញបានឮសំឡេងវា ចម្លែកអស្ចារ្យ បើតាមប្រមាណមើលសម្រែកវាពួងដូច្នោះនេះ គង់រូបរាងធំមាំមួនមានកម្លាំងខ្លាំង មហិមា ទើបបានជាពួងដល់ម៉្លោះ” ។ ចចក**ទមនកៈ**និយាយឡើងថា៖ “ទេវៈ! នេះក៏ជាហេតុការណ៍នាំ ឱ្យមានភ័យធំពិត, សំឡេងនោះ ខ្ញុំបាទក៏បានឮដែរ តែខ្ញុំបាទឆ្ងល់ណាស់ អ្នកណាដែលមកជម្រាបលោក ម្ចាស់ថា ឱ្យលះបង់ព្រះរាជអាណាចក្រ ហើយសឹមធ្វើសង្គ្រាមដណ្តើមយកព្រះរាជអាណាចក្រជាខាង ក្រោយវិញ អ្នកនោះសមធ្វើជាមន្ត្រីជាទីប្រឹក្សាឬទេ? មួយទៀត, ក្នុងការដែលមានអាសន្នក្រនេះ លោក ម្ចាស់គប្បីឈ្ងុងយល់ការងារសេវកាមាត្យបាន, ព្រោះថា៖

៨០- គ្រាវិបត្តិ នរជនត្រូវស្គាល់ខ្លឹមសារប្រាជ្ញានៃពួកញាតិសន្តាន ភរិយា និងសេវកាមាត្យ ព្រម ទាំងសត្តនិករ និងខ្លួនឯង ឱ្យដូចជាថ្មសម្រាប់ពិសោធន៍មើលមាសសុទ្ធ” ។

បិដ្ឋលកៈ និយាយបញ្ជាក់ថា៖ “នែសម្លាញ់ដ៏ចម្រើន សេចក្តីភ័យនេះនាំឲ្យអញទុញទាល់គំនិតគិតអ្វីមិនឃើញទេ” ។ **ចចកតមនកៈ** នឹកតែក្នុងពោះថា “បើម្តឹងតើ ម្តេចឡើយនឹងមិនហ៊ាននិយាយប្រាប់អាត្មាអញអំពីការលះបង់រាជ្យ ហើយគិតរត់ទៅនៅទីដទៃ”, ទើបប្រកាសឮខ្លាំងៗទៅសីហៈថា “ទេវៈ! សូមលោកម្ចាស់តាំងព្រះទ័យឲ្យក្សេមក្សាន្តចុះ, ដរាបណាខ្ញុំបាទមានជីវិតរស់នៅ ដរាបនោះ លោកម្ចាស់កុំភ័យខ្លាចឲ្យសោះ, តែសូមលោកម្ចាស់ប្រោសមេត្តារក្សាទឹកចិត្តចចកករដកៈ និងសត្វឯទៀតជាបរិវារផង ក្នុងគ្រាក្រធ្វើម្តេចនឹងប្រមូលរកអេហ៍ពលជាបុគ្គលរកបានក្រឡាបានច្រើនសម្រាប់ជួយការពារ?” ។

លំដាប់នោះ ចចកទាំងពីរ**ទមនកៈ** និង**ករដកៈ** បានទទួលកិត្តិយសដ៏ខ្ពង់ខ្ពស់អំពី**បិដ្ឋលកៈ** ហើយប្តេជ្ញានឹងការពារភ័យអន្តរាយទាំងពួងឲ្យ ហើយទើបបបួលគ្នាដើរចរចេញទៅ ។ **ចចកករដកៈ** ដើរបណ្តើរនិយាយបណ្តើរទៅកាន់ចចក**ទមនកៈ**ថា៖ “នែសម្លាញ់! ហេតុនៃភ័យនេះយើងមិនអាចដឹងថាយើងអាចការពារបាន ឬមិនបាននៅឡើយទេ ហើយយើងបានប្តេជ្ញាជាដាច់ខាតរួចមុនទៅហើយថា នឹងរម្ងាប់ភ័យនោះឲ្យទាល់តែសម្រេច បានទាំងទទួលមហាប្រសាទស្រេចទៅហើយផង មិនមែនឬ? យើងមិនត្រូវទទួលយកអាសាចំពោះនរណាសោះ ដោយវិសេសចំពោះម្ចាស់យើង ថាបើយើងមិនអាចជួយបាន, ព្រោះថា៖

៨១- ទ្រព្យសម្បត្តិ មាននៅក្នុងសេចក្តីជ្រះថ្លានៃអ្នកណា, ជ័យជម្នះមាននៅក្នុងសេចក្តីព្យាយាមប្រឹងប្រែងនៃអ្នកណា ម្រឹត្យស្ថិតនៅក្នុងសេចក្តីក្រោធនៃអ្នកណា, សេចក្តីពិត អ្នកនោះៗឈ្មោះថា ប្រកបហើយដោយតេជានុភាពទាំងពួង ។

៨២- ព្រះភូមិបាល សូម្បីតាំងនៅក្នុងយោពូនវ័យ (ឬពាលល្ងង់ខ្លៅ?) បុគ្គលមិនតប្បីមើលងាយព្រះចេស្តាទុកដូចមនុស្សធម្មតាទេ ព្រោះថា៖ ព្រះរាជាជាទេពតាមានសក្តិធំ មកប្រាកដព្រះអង្គជាកាយមនុស្ស” ។

ឯចចកទមនកៈ បានស្តាប់សម្តីចចក**ករដកៈ**និយាយហើយ អស់សំណើចសើចឃើកៗ ទើបនិយាយថា៖ “នែមិត្ត! ច្បងនៅឲ្យស្ងៀមទៅ កុំមាត់កថ្វី ហេតុដែលនាំឲ្យម្ចាស់យើងភ័យនោះ អញដឹងអស់ហើយ មិនគឺសំឡេងអ្វីដទៃផ្សេងទេ គឺជាសម្រែកគោឧសភរោទីនោះឯង, ឯគោឧសភរោទីជាចំណីអាហារយើងផង ចាំបាច់និយាយដល់ទៅសីហៈធ្វើអ្វី” ។ **ចចកករដកៈ** និយាយទទួលថា “អា! អ្វីដូច្នោះទេហៈ? បើដូច្នោះ ហេតុអ្វីក៏ឯងមិនកម្ចាត់បង់សេចក្តីតក់ស្លុតម្ចាស់យើងឲ្យទាន់ភ្លាមទៅ?” ។ **ចចកទមនកៈ** ឆ្លើយដោយអាការបន្ទោសប្រាប់ថា៖ “បើយើងដោះស្រាយសេចក្តីតក់ស្លុតម្ចាស់យើងភ្លាមទៅ ដូចម្តេចឡើយយើងនឹងត្រូវបានសេចក្តីគាប់ចិត្ត និងលាភសក្ការៈច្រើនថែមទៀត, ព្រោះថា៖

៨៣- ក្នុងកាលណាក៏ដោយ បុគ្គលមិនគប្បីធ្វើឲ្យម្ចាស់លែងពីងពាក់សេវកាមាត្យទេ, បើសេវកាមាត្យធ្វើឲ្យម្ចាស់លែងពីងពាក់ហើយ នឹងដល់សេចក្ដីវិនាស ដូចគ្នាឈ្មោះ**ទធិករណៈ**” ។

ចចក**ករដក**: សួរឡើងថា “តើរឿងនោះដូចម្ដេច?” ។ ចចក**ទមនក**: និយាយរឿងរ៉ាវនោះប្រាប់ថា៖

កថាទី៤

រឿងសីហៈ និងឆ្មា

នៅក្នុងព្រៃខត្តរាបថ មានសីហៈមួយឈ្មោះ**ទុទ្ធាន្ត**: ជាសត្វមានសេចក្ដីព្យាយាមធំ អាស្រ័យនៅក្នុងភ្នំមួយឈ្មោះ**អព្វិទសិខរ**: ។ មានកណ្ដុរមួយ វារចូលទៅកាត់ចុងកេសរនៃសីហៈនោះរៀងរាល់ៗថ្ងៃ ក្នុងពេលដែលសីហៈកំពុងដេកលក់ក្នុងញកភ្នំ ។ កាលភ្ញាក់ពីដេកឡើង សីហៈឃើញចុងកេសរខ្លួនរេចវិលក្បាលដូច្នោះ ក្ដៅក្រហាយនឹកគ្មានក្ដាប់នឹងកណ្ដុរនោះណាស់ ខំព្យាយាមលោតសង្ក្រុបចាប់រឿយៗតែកណ្ដុរលោតរត់ចូលក្នុងព្រៃបាត់ចាប់មិនបានសោះ, សីហៈគិតថា៖

៨៤- បើសត្រូវតូច បុគ្គលមិនគប្បីចាប់បានដោយព្យាយាមភ្លៀវភ្លាទេ, ដើម្បីផ្ដាញសត្រូវនោះ បុគ្គលគប្បីរកសែន្យានុភាព ដែលមានកម្លាំងប៉ុនគ្នាមកកម្រាប ទើបសម្រេចបាន ។

លុះគិតរកខបាយឃើញដូច្នោះហើយ សីហៈក៏ចូលទៅក្នុងស្រុក ធ្វើសេចក្ដីស្ម័គ្រស្មាលជាមួយនឹងឆ្មាមួយឈ្មោះ **ទធិកណ៍**: ល្បួងល្បួងលោមឆ្មានោះយកមកដោយថ្នាក់ថ្នម រកចំណីសុទ្ធតែសាច់មកឲ្យជាអាហារចិញ្ចឹមទុកនៅក្នុងញកភ្នំជាមួយនឹងខ្លួន ។ លំដាប់នោះ, រីកណ្ដុរកាលឃើញឆ្មាមកនៅជាមួយសីហៈដូច្នោះហើយ មិនហ៊ានចេញពីព្រៃខ្លួនសោះ ។ តាំងពីកាលនោះមក, សីហៈមានកេសរលូតលាស់ល្អដូចប្រក្រតីដើមឡើងវិញ ហើយដេកលក់ស្ងប់ស្ងួលជាសុខសប្បាយរៀងមក ។ កាលណាបើសីហៈឮសំឡេងកណ្ដុរច្រើនរឿយៗ កាលនោះទើបសីហៈខ្លះខ្លះរកចំណីអាហារសុទ្ធតែសាច់ល្អយកមកបំប៉នឆ្មានោះយ៉ាងច្រើន ។ ដល់មកថ្ងៃមួយ, កណ្ដុរមានក្ដីស្រេកឃ្លានខ្លាំងពេកទ្រាំមិនបាន ចេញមកខាងក្រៅត្រូវឆ្មានោះខាំសម្លាប់ចោលបង់សៀតទៅ ។ តមក, ដរាបណា សីហៈមិនបានប្រទះឃើញកណ្ដុរអស់កាលយូរ មិនដែលឮសំឡេងកណ្ដុរនោះសោះ ដរាបនោះ សីហៈមិនសូវត្រូវការប្រើឆ្មា មិនរវល់អើពើនឹកនានឹងឲ្យចំណីអាហារឆ្មាឡើយ ។ ឯឆ្មា**ទធិកណ៍**: កាលមិនមានអាហារគ្រប់គ្រាន់ក៏ស្ដាប់ស្ដមថមថយកម្លាំងបន្តិចម្តងៗ ដរាបដល់បញ្ចត្តិម ^(១) ទៅហោង ។ ហេតុនោះហើយបានជាខ្ញុំ (ចចក**ទមនក**):

^១ សេចក្ដីស្លាប់ ។

និយាយថា៖ “ក្នុងកាលណាក៏ដោយ” ដូច្នោះជាដើម (លេខ ៨៣) ។

លំដាប់នោះ, ចចកទមនកៈ និងករដកៈ ទាំងពីរដើរចូលទៅរកគោសញ្ជីវកៈ ។ លុះទៅជិតហើយ ចចកករដកៈ អង្គុយព្រងើយនៅទៀបគល់ឈើមួយ, ចចកទមនកៈ ចូលទៅកាន់គោសញ្ជីវកៈ ហើយស្រែក កំហែងខ្លាំងៗថា៖ “នែអាគោខសភចង្រៃ! ឯងមកពីណា មិនដឹងទេឬអ្វី ព្រៃនេះស្តេចម្ចាស់អញឈ្មោះ បិដ្ឋលកៈ ឲ្យអញថែរក្សា? ឥឡូវនេះលោកសេនាបតីករដកៈ បង្គាប់អញឲ្យមកប្រាប់ថាឲ្យឯងចូលទៅ រកលោកឆាប់ៗ បើឯងមិនព្រមចូលទៅទេ ចូរចៀសចេញពីព្រៃនេះឲ្យឆ្ងាយទៅ បើឯងរឹងទទឹងមិនព្រម ស្តាប់ នឹងត្រូវទោសកំហុសដល់ក្តីស្តាប់មិនខាន, ឯងមិនដែលឮទេឬអ្វី? ម្ចាស់យើងបើក្រោធហើយ នឹង ប្រើវិធីក្តៅក្រហាយណាស់” ។ គោសញ្ជីវកៈ ស្តាប់ពាក្យចចកទមនកៈហើយ ក៏ចូលទៅរកសេនាបតី ករដកៈ នោះ ជាមួយចចកទមនកៈ ។

៨៥- កិរិយាមិនធ្វើតាមអាជ្ញាព្រះនរេន្ត្រ កិរិយាមិនអើពើចំពោះព្រាហ្មណ៍ និងកិរិយាដេកផ្សេងពី ភរិយា ទាំងអស់នេះឈ្មោះថាស្លាប់មិនបាច់ប្រហារដោយសស្ត្រារុដឡើយ ។

គោសញ្ជីវកៈ មិនស្គាល់ទំនៀមប្រទេស ដើរញញាក់ញញ័រចូលទៅជិតដោយភ័យខ្លាច ក្រាប ប្រណម្យសេនាបតីករដកៈដោយអស្តង្គបាត, ព្រោះថា៖

៨៦- ប្រាជ្ញាប្រសើរខ្ពស់ជាងកម្លាំង, ការអប្សតតប្រាជ្ញានាំឲ្យធ្លាក់ខ្លួនថោកទាបដូចដំរី, តែ ការពោលដូច្នោះ ដូចហ្មដំរីវាយស្តរយោសនាឲ្យលាន់ពូជិតត្រចៀកដំរីទេ ។

គ្រានោះ, គោសញ្ជីវកៈ ជម្រាបសួរចចកករដកៈ ដោយក្តីខ្លបខ្លាចថា “បពិត្រលោកសេនាបតី! មេត្តាប្រោសប្រាប់ខ្ញុំបាទ តើខ្ញុំបាទមានទោសខុសអ្វី? ត្រូវធ្វើដូចម្តេច?” ។ ចចកករដកៈ ប្រាប់ថា៖ “នែ គោខសភ! បើឯងចង់អាស្រ័យនៅក្នុងព្រៃនេះតទៅទៀត ឯងត្រូវចូលទៅក្រាបប្រណម្យទេវបាទម្ចាស់ យើងសុំនៅទីនេះទើបបាន” ។ គោសញ្ជីវកៈ អង្វរករថា៖ “បើលោករ៉ាប់រងធានាការពារខ្ញុំមិនឲ្យមានភ័យ ទើបខ្ញុំបាទទៅ” ។ ចចកករដកៈ ឆ្លើយប្រាប់ថា៖ “យីអាចង្រៃពលិព័ទ្ធ! ម្តេចឯងមិនជឿអញ មិនអីទេកុំ ភិតភ័យខ្លាចអ្វី, ព្រោះថា៖

៨៧- ព្រះកេសវៈ មិនបានពោលពាក្យតប កាលព្រះរាជានៃប្រទេស^១) ចេទិ ទ្រង់ដាក់បណ្តាសា, សីហកេសវី រមែងបញ្ជូញសីហនាទ តនឹងអសនីបាត តែមិនដែលឆ្លើយតបសំឡេងចចកឡើយ ។

៨៨- ព្រះពាយ មិនរំលើងឫសគល់ស្មៅទាំងឡាយ ដែលទាបៗ ហើយទន់ទោរឱនក្រាបស្រពាប

^១ ព្រះរាជានៃអង្គនេះព្រះនាមសិសុបាល ជាស្តេចក្រុងចេទិ មានអគ្គមហេសីមួយអង្គនាមនាងរុក្ខិនី ។ ក្រីស្ត្រៈលបលួចយកនាងរុក្ខិនីជាអគ្គមហេសី ព្រះអង្គ ក៏កើតជាចម្បាំងរវាងក្រីស្ត្រៈ និងព្រះបាទសិសុបាលឡើង កាលនោះព្រះបាទសិសុបាលដាក់សម្បថព្រះកេសវៈ គឺព្រះកេសវៈ ។

ទៅតាមទិសសព្វកាល, តែរមែងរំលឹងបួសគល់ដើមឈើធំខ្ពស់ៗ, រឺអ្នកធំហោហាន រមែងបំបាក់បំបប ចំពោះអ្នកធំហោហានដូចគ្នា” ។

កាលនោះ, ចចកទាំងពីរបណ្តើរគោសញ្ជើរក្រទៅ បង្គាប់គោឱ្យឈរនៅខាងក្រៅក្នុងទីមួយមិន ឆ្ងាយប៉ុន្មាន ទើបចូលទៅកាន់សំណាក់**បិដ្ឋលកៈ** ក្រាបថ្វាយបង្គំហើយអង្គុយក្នុងទីគួរមួយ ។ **បិដ្ឋលកៈ** ក្រឡេកមើលឃើញចចកទាំងពីរនោះមកដល់ ត្រេកអររីករាយណាស់ ទទួលរាក់ទាក់ដោយអាការគួរ សមក្រែលែង ហើយសួរទៅភ្លាមថា៖ “ម៉េចទៅ! ឯងឃើញអាសត្វនោះឬទេ?” ។ ចចក**ទមនកៈ** ជម្រាបថា៖ “បពិត្រព្រះទេវបាទ! អាសត្វចង្រៃនោះ យើងខ្ញុំឃើញហើយ, សត្វនោះស្លូតបូតទេ តែធាត់ ធំមាំមួនមានកម្លាំងខ្លាំងណាស់ ដូចលោកម្ចាស់ឈ្វេងយល់ប្រាកដ, ឥឡូវនេះវាចង់ចូលមកក្រាបបង្គំគាល់ ផ្ទាល់ខ្លួន សូមលោកម្ចាស់រៀបចំរង់ចាំទទួល ។ សព្វបើពួសំឡេងខ្លាំងប៉ុណ្ណោះលោកម្ចាស់ពុំគួរភ័យ ខ្លាចទេ, ព្រោះថា៖

៨៩- (១) សព្វបើពួសំឡេងខ្លាំង, បើមិនទាន់ដឹងហេតុការណ៍នៃសំឡេងនោះទេ បុគ្គលមិនគួរ ភ័យខ្លាចឡើយ ស្ត្រីមេអណ្តើកម្នាក់ គ្រាន់តែដឹងច្បាស់នូវហេតុនៃសំឡេងប៉ុណ្ណោះបានទៅជាស្ត្រី ដែលគេគួរគោរព” ។

បិដ្ឋលកៈ សួរថា៖ “រឿងនោះតើដូចម្តេច?” ។ ចចក**ទមនកៈ** រៀបរាប់រឿងនោះថា៖

កថាទី ៥

រឿងស្ត្រីពេស្យា និងគង

នៅកណ្តាលភ្នំស្រីបពិត មាននគរមួយឈ្មោះព្រហ្មបុរៈ ។ អ្នកផងទាំងពួងតែងពូជនប្រវាទ (២) ថា នៅលើកំពូលភ្នំនោះ មានអារក្សមួយឈ្មោះ**យណ្ណាកណ៍**អាស្រ័យនៅ ។ ថ្ងៃមួយ, មានចោរម្នាក់ចូល មកលបលួចយកគងអ្នកស្រុកបានមួយ ហើយរត់គេចវេះភៀសខ្លួនចូលទៅពួនក្នុងព្រៃភ្នំ ប្រទះនឹងខ្លាមួយ ត្រូវខ្លានោះសង្ក្រប់ចាប់ហែកជញ្ជែងស៊ីដល់ក្តីមរណៈទៅ ។ ឯគងនោះបានទៅក្នុងកណ្តាប់ដៃស្វាទាំង ឡាយ ។ ពួកពានរបានគងហើយ វាយពាតលោតលេងលាន់ព្រមោងម៉ាងៗ បរព្រៃរំពងទូទៅរឿយៗ ។ ឯចោរលួចគងនោះអ្នកស្រុកបានដឹងព្រាប្រាកដថា ខ្លាខាំហែកស៊ីស្លាប់ទៅហើយ ក៏នឹកគួល់គ្រប់គ្នាថា

^១ ហិតោបទេស សេចក្តីប្រែជាភាសាបារាំង នៃលោកឡុងស៊ីរ៉ូ និងជាភាសាសៀមនៃលោកនាគប្រទីប មានគាថាលើសដូច្នោះ គឺ៖ ទឹកហូរទម្លាយស្ថានបាន, ការមិនចេះរក្សាការសម្ងាត់ ទម្លាយការកំបាំងបាន, ពាក្យញុះញង់ទម្លាយមិត្តភាពបាន, សម្រែក ខ្លាំង ទម្លាយជនកម្លាចបាន ។

^២ ពាក្យពេលផ្តេសផ្តាស, ពាក្យចោមអាវាម ។

២២

ហេតុដូចម្តេចក៏នៅតែពួស្ទូរសំឡេងគងមោងម៉ាងៗរឿយៗដូច្នោះទៀត ។ ដោយការមិនដឹងហេតុនៃសំឡេងគងនោះ ប្រជាជនភិតភ័យខ្លាច នឹកស្មានតែផ្តាសថា “ប្រហែលជាអារក្សកំណាចចង្រៃចាប់មនុស្សស៊ីជាអាហារ ហើយវាយពាតគងលេង” ។ ក៏បបួលគ្នាគ្នាវត់ចេញពីក្រុងអស់រលីង ។ កាលនោះមានស្ត្រីពេស្យាម្នាក់ឈ្មោះនាង ករាលា ខំត្រិះរិះពិចារណាវារកហេតុនៃសំឡេងគងដ៏ចម្លែកនោះ រហូតទាល់តែដឹងហេតុប្រាកដថា ពួកពានរបានគងនោះពីចោរដែលខ្លាខាំស៊ី យកទៅវាយពាតលោតលេងជាល្បែង ។ នាងករាលា ក៏ចូលទៅក្រាបបង្គំគាល់ព្រះនរបតី យកសេចក្តីថ្វាយព្រះយោបល់ថា៖ “ទេវ! បើទ្រង់ព្រះករុណាប្រទានរង្វាន់ខាន់ខោច្រើនដល់នាងខ្ញុំម្ចាស់ នាងខ្ញុំម្ចាស់ធានានឹងទៅសម្លាប់អារក្សយណ្ឌកណ៍ឱ្យបាន” ។ ព្រះរាជាទ្រង់ព្រះសណ្តាប់ពាក្យនាងពិតទូលហើយ មានព្រះទ័យរីករាយសប្បាយណាស់ ប្រទានទ្រព្យសម្បត្តិគ្រាមនាងត្រូវការ ។ នាងពេស្យាចាត់ចែងមណ្ឌលពិធីប្លង់ស្លុងគោរពចំពោះព្រះគណេស និងទេព្យាទាំងឡាយ ហើយទើបយកផ្លែឈើទាំងឡាយដែលស្វាតែងចូលចិត្តចូលទៅក្នុងព្រៃ ចោលផ្លែឈើនោះរាត់រាយរដូករណែលលើផែនដី ។ កាលនោះ រីបងពានរទាំងឡាយ, កាលក្រឡេកឃើញផ្លែឈើ ក៏ចោលគងពីដៃ ស្ទុះទៅរើសយក ។ នាងពេស្យា រើសយកគងបានហើយត្រឡប់ចូលមកក្រុងវិញ បានជាទីគោរពសក្ការបូជានៃប្រជាទាំងមូលតាំងពីកាលនោះមក ។ ហេតុនោះទើបបានជាខ្ញុំបាទ (ចចកទមនកៈ) ជម្រាបថា៖ “សព្វបើពួសំឡេងខ្លាំង” ដូច្នោះជាដើម (លេខ ៨៩) ។

លំដាប់នោះ, ចចកទាំងពីរ នាំគោសញ្ជីវកៈ មកប្រគល់បិដ្ឋលកៈ ។ ក្នុងកាលតមក, មិនយូរប៉ុន្មានគោសញ្ជីវកៈ និងបិដ្ឋលកៈរាប់អានគ្នាទៅវិញទៅមកជាមិត្តស្និទ្ធស្នេហាយ៉ាងជិតរហូតអស់កាលយូរ ។ ថ្ងៃមួយ, មានសីហៈមួយទៀតឈ្មោះ ស្តព្វកណ៍ ត្រូវជាបងបង្កើតនៃបិដ្ឋលកៈ មកជួបលេងសប្បាយ ។ បិដ្ឋលកៈមានការត្រូវទទួលភ្ញៀវ រៀបដំណើរចរចេញទៅព្រៃ ដើម្បីស្វែងរកចាប់ម្រឹកមកធ្វើជាចំណីអាហារលៀងភ្ញៀវ ។ ក្នុងលំដាប់នោះឯង, គោសញ្ជីវកៈ សួរទៅថា៖ “ទេវៈ! ថ្ងៃនេះយើងមានសាច់ម្រឹកស្លាប់មកពីណា?” ។ បិដ្ឋលកៈ ឆ្លើយថា៖ “ចចកករដកៈ និងទមនកៈ ដឹងរឿងហើយ” ។ គោសញ្ជីវកៈ និយាយថា៖ “ត្រូវតែមើលឱ្យដឹងថា សាច់នោះនៅមានសល់ ឬមួយក៏អស់រលីងហើយ” ។ បិដ្ឋលកៈ ពិនិត្យរួចហើយ ឆ្លើយប្រាប់មកវិញថា៖ “សាច់នោះ គេស៊ីអស់រលីងហើយ” ។ គោសញ្ជីវកៈ ពោលឡើងទៀតថា៖ “ក្រាបទូល, ចចកទាំងពីរនេះ ម្តេចក៏ហ៊ានស៊ីសាច់ទាំងដុលអស់រលីងហ្ន៎!” ។ បិដ្ឋលកៈនិយាយបន្ទោសថា៖ “អើ! គេស៊ីខ្លួនគេខ្លះផង ចែកឱ្យទៅអ្នកដទៃខ្លះផង ខ្លះខ្លាយចោលខ្លះផងទៅណា! គេធ្វើតែយ៉ាងហ្នឹងឯងរាល់តែថ្ងៃ” ។ គោសញ្ជីវកៈពោលថា៖ “ដូចម្តេចក៏ហ៊ានធ្វើតាមទំនើងចិត្តខ្លួនឯង ដោយមិនបានទទួលសេចក្តីអនុញ្ញាតិពីលោកទេវបាទសោះ?” ។ បិដ្ឋលកៈ និយាយតទៅទៀត

២៣

ថា៖ “គេធ្វើយ៉ាងនេះឯង ឥតកោតក្រែងរអែងចិត្តយើងទេ” ។ កាលនោះគោសញ្ជីវក៖ និយាយថា៖ “ធ្វើដូច្នោះ មិនគួរសមសោះ, ព្រោះថា៖

៩០- សេវកាមាត្យ បើមិនទាន់ប្រាប់ម្ចាស់ឲ្យដឹងមុន មិនត្រូវធ្វើអ្វីតាមទំនើងខ្លួនឡើយ លើកលែងតែកិច្ចការដែលត្រូវការពារម្ចាស់ ។

៩១- អាមាត្យគួរមានលក្ខណៈប្រៀបដូចក្រុមតាបសបូសី វេលាចាក់ចេញតិច វេលាដងបានច្រើន បពិត្រព្រះនរេបតី! អ្នកពោលថា ធ្វើអ្វីកើតមួយខណៈ ជាមនុស្សល្ងង់ខ្លៅ, ធ្វើអ្វីកើតមានប្រាក់បន្តិច ជាមនុស្សក្រីក្រ ។

៩២- នរេជនណា កពូនទ្រព្យសម្បត្តិ សូម្បីមួយកាកណិកសម្រាប់ព្រះរាជាគ្រប់ៗកាល នរេជននោះទើបជាអាមាត្យពិតមែន ព្រោះឃ្នាំង ជាជីវិតនៃស្តេច ជីវិតគឺការរស់នៅមិនមែនជាជីវិតនៃស្តេចទេ ។

៩៣- បុរសខ្សត់ទ្រព្យ បើទុកជាប្រព្រឹត្តតាមគន្លងធម៌នៃត្រកូល ក៏មិនជាទីសេពគប់នៃជនដទៃទេ សូម្បីប្រពន្ធខ្លួន ក៏លះបង់ខ្លួនចោលដែរ ចាំបាច់និយាយថ្វីដល់ជនដទៃ ។

អំពើតទៅនេះ ជាប្រធានសេចក្ដីអន្តរាយនៃរាជសម្បត្តិ៖

៩៤- ការចាយវាយហួសប្រមាណ, ការពិនិត្យត្រួតត្រាមិនដិតដល់, ការបានទ្រព្យខុសគន្លងធម៌ និងការចាយខ្លះខ្លាយនៃអ្នកនៅឋានឆ្ងាយ ទាំងអស់នេះលោកពោលថា “ការវិនាសនៃឃ្នាំង” ។

៩៥- បុគ្គលមិនពិចារណាមើលទ្រព្យដែលត្រូវរកបាន ចាយវាយរេផាត់ទាំងតាមអំពើចិត្តខ្លួន សូម្បីអ្នកមានទ្រព្យដូចព្រះសែស្រវីណ (១) ក៏មិនយូរប៉ុន្មាន គង់នឹងដល់នូវការអន្តរធានរលឹមមិនខាន ។

សីហៈស្ត្រកណ៍៖ ពោលឡើងថា៖ “នែប្អូនបិដ្ឋលកៈអើយ! ស្តាប់ខ្ញុំនិយាយសិន, ចចកទមនកៈ និងករដកៈ ទាំងពីរនេះអាស្រ័យនៅជាមួយប្អូនមកអស់កាលយូរហើយ ជាសេនាបតីកាន់កាប់កិច្ចការរក្សាសន្តិភាព និងធ្វើសង្គ្រាមច្បាំងតតាំងសត្រូវ ប្អូនមិនត្រូវយកទៅប្រើប្រាស់ឲ្យកាន់អចិរិយការ (ការឃ្នាំង) ទេ ។ មួយទៀត, ខ្ញុំសូមរៀបរាប់ពីការចាត់ចែងអាមាត្យឲ្យធ្វើការ តាមដែលខ្ញុំបានដឹងព្រមកដូចសេចក្ដីតទៅនេះ៖

៩៦- ព្រាហ្មណ៍, អ្នកចម្បាំង និងជោពង្ស មិនគួរលើកឲ្យធ្វើក្នុងការឃ្នាំងទេ ព្រោះព្រាហ្មណ៍សូម្បីមានសិទ្ធិត្រូវឲ្យ ក៏មិនព្រមបើកទ្រព្យឲ្យ បើទុកជាឲ្យ ក៏ឲ្យដោយពិបាកណាស់ ។

^១ នាមព្រះកុវេរៈ ជាទេពតាម្ចាស់ទ្រព្យសម្បត្តិ ។

២៤

៩៧- អ្នកចម្បាំងកាន់ការឃ្នាំងទ្រព្យ ទៀងណាស់តែនឹងកាន់ក្របីសម្តែងប្លង់ បើឱ្យដៅពង្សកាន់ វិញ គេគិតតែពីកាញ់យកទ្រព្យសម្បត្តិអស់ ដោយអាងថាខ្លួនគេជាញាតិ ។

៩៨- ខ្ញុំបម្រើចាស់ សូម្បីធ្វើការភ្ជាប់ខុស ក៏មិនក្រែងរអែងចិត្តម្តង, គេតែងមើលងាយម្តង ធ្វើការអ្វីៗតាមអំពើចិត្ត ។

៩៩- បុគ្គល កាលស្ថិតនៅក្នុងតំណែងតាំងចិត្តធ្វើការជាឧបការៈមិនសម្គាល់ថាខ្លួនធ្វើការខុសទេ តែងយកឧបការៈជាទង់ជ័យបាំងមុខ ហើយនឹងធ្វើការបំផ្លាញប្រទេសទាំងមូល ។

១០០- អាមាត្យជាអ្នកធ្លាប់លេងល្បែងជាមួយស្តេច ទៀងណាស់តែតាំងខ្លួនធ្វើបូកជាស្តេច មើលងាយស្តេចគ្រប់កាលទាំងពួង ព្រោះការធ្លាប់ស្និទ្ធ ។

១០១- អាមាត្យប្រទូសដោយផ្លូវកំបាំង ចេះធ្វើអត់ធន់ណាស់ ហើយមិនធ្វើការងារអ្វីសព្វជំពូក ជាប្រយោជន៍សោះ, ក្នុងរឿងនេះ ព្រះភូមតីអាចយកអាមាត្យឈ្មោះ (១) សកុនី និងអាមាត្យឈ្មោះ សកដា (២) ជាអ្នកប្រទូសមកជាឧទាហរណ៍បាន ។

១០២- (៣) គ្រប់កាលទាំងពួង អាមាត្យទាំងអស់ដែលនឹងត្រូវតែងតាំង មិនគួរឱ្យបរិបូណ៌ដោយ ទ្រព្យទេ, អ្នកប្រាជ្ញទាំងឡាយប្រាប់ឧបទេសថា “ប្លង់គឺការមានទ្រព្យច្រើន អាចផ្លាស់ប្តូរចិត្តមនុស្ស ឱ្យទៅផ្សេងៗបាន” ។

១០៣- លួចយកទ្រព្យសម្បត្តិដែលបានមក, (៤)ប្រវ័ញ្ចបំបាត់ទ្រព្យ, បណ្តោយតាមចិត្តម្តង, ព្រងើយកន្តើយ, ភាពជាបុគ្គលឥតវិចារ, ភ្លើតភ្លើនសប្បាយ ទាំងអស់នេះជាគ្រឿងប្រទូសនៃអាមាត្រ ។

១០៤- ប្រើមធ្យោបាយដកយសសក្តិ, ត្រួតត្រាមើលជានិច្ច, ប្រទានឱ្យឡើងនាទី, ផ្លាស់ចេញពី នាទី នេះជាប្រសាសន៍វិធីនៃស្តេចដែលត្រូវធ្វើចំពោះអាមាត្យ ។

១០៥- ដោយច្រើន, អាមាត្យកាន់អំណាច បើគេសង្កត់វិតត្បិតទើបធ្វើឱ្យចម្រើនព្រះរាជទ្រព្យនៃម្តង ផែនដី ប្រៀបដូចបូសកាច បើគេច្របាច់ទើបខ្ពុរខ្ពុះចេញ ។

១ មន្ត្រីទុរយោធន៍ត្រូវជាបិតុលាពួកកោរវៈ ។
២ មន្ត្រីព្រះបាទនន្ទៈ ជាស្តេចដែនមគធៈ មើលរឿងនពាសវតិសាគរ ។
៣ ហិតោបទេសសេចក្តីប្រែជាភាសាបារាំង របស់លោកឡុងស័រី ប្រែថា៖ ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ មិនត្រូវបំប៉នឱ្យអាមាត្យ មានទ្រព្យសម្បត្តិច្រើនទេ ឧបទេសនៃអ្នកប្រាជ្ញថា “ទ្រព្យ ច្រើននាំឱ្យផ្លាស់ទីចិត្តមនុស្ស” ។
៤ ហិតោបទេសប្រែជាភាសាសៀមនៃលោកនាគប្រទីប ត្រង់ពាក្យថា គ្រហណៈ ថាមិនកាន់ទុកឱ្យបាននូវប្រយោជន៍ដែល ដល់ហើយសេចក្តីប្រែនេះ គួរឱ្យមានសេចក្តីគួរ ។

២៥

១០៦- អាមាត្យកាន់ឃ្នាំងប្រាក់ ព្រះរាជាក្នុងសង្កត់សង្កិនឱ្យរឿយៗ, សំពត់សម្រាប់ងូតទឹក បើគេពូតអស់វារៈតែម្តង នឹងសម្រក់ទឹកចេញភ្លាម មិនមែនឬ? ។

បុគ្គលកាលបានដឹងច្បាស់នូវហេតុការណ៍ដូច្នោះសព្វគ្រប់ហើយ គប្បីចាត់ចែងការងារឱ្យមាន របៀបរៀបរយតទៅ ទាន់មានឱកាសល្អ” ។ **បិដ្ឋលកៈ** និយាយសម្របថា៖ “មានហេតុការណ៍ពិតដូច្នោះ មែនហើយ, តែធ្វើម្តេចហ៎ា! អាមាត្យ**ទមនកៈ** និង**ករដកៈ** ទាំងពីរនេះមិនធ្វើតាមពាក្យបង្គាប់យើង សោះ” ។ **ស្តេចក្រុង**និយាយទៀតថា៖ “បើដូច្នោះ ប្អូនមិនត្រូវបណ្តោយឱ្យខូចខាតការនេះតទៅទៀតទេ, ព្រោះថា៖

១០៧- ព្រះរាជា មិនត្រូវអត់ទោសសោះ សូម្បីព្រះរាជបុត្រដែលធ្វើឱ្យខូចព្រះរាជអាជ្ញា, បើមិន ដូច្នោះទេ មានសេចក្តីប្លែកគ្នាដូចម្តេចខ្លះហ្ន៎ រវាងព្រះរាជា និងព្រះរាជារូបគំនូរ? ។

១០៨- មនុស្សវិញសវិនាសយស, មនុស្សមានចិត្តមិនស្មើគ្នា បាត់មិត្តភាព, មនុស្សវិកលឥន្ទ្រិយ មិនមានត្រកូល, មនុស្សល្មោភ មិនមានធម៌, មនុស្សធ្វើសេចក្តីអន្តរាយ ខាតផលវិជ្ជា, មនុស្សកំណាញ់ វិនាសសេចក្តីសុខ, ឯព្រះនរាធិបតី មានតែអាមាត្យឡែបឡបស្រវឹងលាភយស វិនាសរាជ្យ ។

១០៩- មែនពិត, ព្រះរាជាដូចបិតា ត្រូវរក្សាការពារប្រជាករឱ្យផុតភយន្តរាយដែលកើតអំពីចោរ, ពីអាមាត្យមុខមន្ត្រី, ពីសត្រូវក្រៅប្រទេស, ពីបរិវារជំនិតព្រះអង្គ និងសេចក្តីលោភរបស់ព្រះអង្គឯង ។

នែប្អូនអើយ! ចូរប្អូនធ្វើតាមពាក្យដាស់តឿនបង, គួរយើងរៀបចាត់ចែងរបៀបឱ្យរៀបរយតាំង ពីពេលនេះតទៅ ។ **គោសញ្ជីរកៈ** នេះស៊ីស្មៅសន្ទូងជាចំណីអាហារ គួរប្រគល់ការឱ្យធ្វើជាមេឃ្នាំងព្រះ រាជទ្រព្យ និងចាត់ចែងខាងស្បៀង” ។

កាល**បិដ្ឋលកៈ**បានចាត់ចែងតាមពាក្យដាស់តឿន**ស្តេចក្រុង**ដូច្នោះហើយ សត្វទាំងពីរគឺ**បិដ្ឋលកៈ** និង**គោសញ្ជីរកៈ** លះបង់ដៅពង្សញាតិសន្តាន ព្រមទាំងសេវកាមាត្យចោល មិនសូវនឹកនាដូចកាលដើម ទេ ហើយញ៉ាំងកាលឱ្យប្រព្រឹត្តកន្លងទៅដោយសេចក្តីស្នេហាដ៏ក្រៃលែងចំពោះគ្នាតែពីរនាក់ ។ លំដាប់ តមក, ចចក**ទមនកៈ** និង**ករដកៈ** ព្រមមួយអន្លើដោយពួកសេវកាមាត្យ ឃើញម្ចាស់មិនរវល់នឹកនាឱ្យ ចំណីអាហារគ្រប់គ្រាន់នឹងបរិភោគដូច្នោះ ចេះតែខ្សឹបខ្សៀវគ្នាទៅវិញទៅមក ។ កាលនោះ, ចចក **ទមនកៈ**និយាយនឹងចចក**ករដកៈ**ថា៖ “នែសម្លាញ់! យើងគិតធ្វើដូចម្តេចហ៎ា: នេះជាកំហុសយើងធ្វើឱ្យ ខុសខ្លួនឯង ហើយមកយំសោកក្តៅក្រហាយស្តាយក្រោយ ធ្វើដូច្នោះមិនល្អមើល, ព្រោះថា៖

១១០- មនុស្ស ៣នាក់ ត្រូវទទួលទុក្ខលំបាក ព្រោះទោសកំហុសខ្លួនឯង គឺរូបខ្ញុំ ព្រោះទៅពាល់ រូបគំនូរនាងស្វណ្ឌីវេទា, នាងមេអណ្តើក ព្រោះព្រមឱ្យគេចងខ្លួនឯងជំនួស និងពាណិជ ព្រោះការលួច

យកកែវមណី” ។

ចចករដកសួរថា៖ “ចុះរឿងនោះដូចម្តេច?” ។ ចចកទមនកៈនិយាយរឿងនោះប្រាប់តទៅថា៖

កថាទី៦

រឿងបរិបូណ៌កក្កដកកេត

(ប្រកបរឿងគោបាលប្តីប្រពន្ធ អ្នកកាត់សក់ប្តីប្រពន្ធ ព្រមទាំងរឿងពាណិជ្ជខាតទ្រព្យ)

មានព្រះរាជាមួយព្រះអង្គទ្រង់ព្រះនាម**វិវិក្រម**៖ សោយរាជ្យសម្បត្តិនៅក្នុងក្រុងឈ្មោះកាញូន បុរៈ ។ ថ្ងៃមួយ ចៅក្រមកាត់ទោសអ្នកកាត់សក់ម្នាក់ដល់ប្រហារជីវិត បង្គាប់ឱ្យនាយពេជ្ជយាតនាំយក ទៅសម្លាប់ ។ កាលពេជ្ជយាតបណ្តើរអ្នកកាត់សក់ទៅកាន់ទីមនុស្សយាត បានជួបបរិបូណ៌កម្នាក់ឈ្មោះ **កក្កដកកេត** និងពាណិជ្ជម្នាក់ទៀត ។ **កក្កដកកេត** យាតពេជ្ជយាតថា៖ “នែពេជ្ជយាត! អ្នកកាត់សក់នេះ មិនត្រូវគេសម្លាប់ទេ” ថាហើយចាប់ជាយសំពត់អ្នកកាត់សក់ជាប់ ទាញមិនព្រមឱ្យយកទៅសម្លាប់ ។ រាជបុរសជាពេជ្ជយាតសួរថា៖ “ហេតុអ្វី ក៏មិនត្រូវសម្លាប់មនុស្សទោសនេះ?” ។ **កក្កដកកេត** ឆ្លើយ ប្រាប់ថា៖ “សូមអ្នកទាំងអស់ចាំស្តាប់, រូបខ្ញុំនេះ បានពាល់រូបនាងស្វណ៍វេទា បានជាធ្លាក់ខ្លួនមកកាន់ សភាពដូច្នេះ” ។ រាជបុរសទាំងឡាយបានស្តាប់ហើយ ងឿងគួរលំណស់ ទើបសួរតទៅថា៖ “ចុះរឿង នោះតើដូចម្តេចខ្លះ?” ។ បរិបូណ៌ក**កក្កដកកេត** ចាប់ផ្តើមនិយាយរឿងខ្លួននោះឱ្យស្តាប់ដូចសេចក្តីតទៅនេះ ថា៖

ខ្លួនខ្ញុំនេះឈ្មោះ**កក្កដកកេត** ជាបុត្រព្រះរាជាមួយព្រះអង្គ ទ្រង់ព្រះនាម**ជីមូតកេត** នៅសីហល ទ្វីប ។ ថ្ងៃមួយ ខ្ញុំចូលទៅលេងកំសាន្តសប្បាយក្នុងសួនឱឡាន បានជួបពាណិជ្ជម្នាក់ជាអ្នកធ្លាប់ដើរសំពៅ សមុទ្រ គាត់បាននិយាយប្រាប់ខ្ញុំថា៖ “នៅនាកណ្តាលសមុទ្រ តែដល់ថ្ងៃ ១៤ កើតហើយ តែងមានផុស កល្យត្រីក្សមួយដើម, នៅទៀបគល់កល្យត្រីក្សនោះ ខ្ញុំឃើញនាងកញ្ញាម្នាក់ មានរូបឆោមលោមពណ៌ល្អ អនេក ដូចនាងលក្ស្មី^(១) ប្រដាប់តាក់តែងស្អិតស្អាងកាយដោយគ្រឿងអលង្ការគ្រប់ប្រការ អង្គុយលើ ទែនសយនាជារិការនៃមាសភ្នំប្រុះផ្ទុះធ្វើលច្រវាត់ដោយរតនវត្ថុដ៏មានតម្លៃ ដៃដេញពិណលេងកំសាន្ត សប្បាយព្រលឹងរំពោះក្រែលែង ។ លំដាប់នោះ ខ្ញុំសូមឱ្យពាណិជ្ជធ្វើជាអ្នកនាំ ហើយបបួលគ្នាឡើងជិះ សំពៅ លើកយុគ្តាបើកយាត្រាចរចេញទៅកាន់ទីនោះ ។ កាលទៅដល់ ខ្ញុំបានឃើញនាងកញ្ញាអង្គុយលើ ទែនសយនាដ៏ល្អនោះមែន តែពេលនោះ ទែនសយនាលិចពាក់កណ្តាលទៅក្នុងទឹកហើយ តទៅ នាងកញ្ញា

^១ សក្តិព្រះនារាយណ ។

២៧

នោះក៏លិចបាត់ទៅក្នុងទឹកព្រមមួយអន្លើដោយស្រីជាបរិវារនៅចំពោះមុខខ្ញុំថែមទៀត ដូចសេចក្តីដែល ពាណិជបានប្រាប់ខ្ញុំសព្វគ្រប់មែន ។ កាលនោះឯង ខ្ញុំក៏ជាប់ចិត្តស្និទ្ធស្នេហាចំពោះរូបសោភាណាងកញ្ញា នោះខ្លាំងណាស់ ទាល់តែអត់ទ្រាំមិនបានក៏លោតក្នុងចុះក្នុងទឹកមុជទៅតាមភ្លាម ខ្ញុំបានទៅដល់**កនកបុរី** ស្រីនគរមាស បានឃើញនាងកញ្ញានោះ អង្គុយលើទែនដដែលក្នុងសុវណ្ណប្រាសាទមាននាងវិជ្ជាធីទាំង ឡាយកំពុងចោមរោមគាល់ហ្វៅ ។ នាងកញ្ញានោះមើលមកឃើញខ្ញុំពីចម្ងាយ ក៏ប្រើនាងវិជ្ជាធីម្នាក់ជា ជំនិតឱ្យមកអញ្ជើញខ្ញុំ ។ នាងបម្រើនេះនិយាយប្រាប់ខ្ញុំដោយក្តីរាក់ទាក់ដ៏ក្រៃលែង ។ ខ្ញុំសាកសួរនាង បម្រើនោះនិយាយប្រាប់មកខ្ញុំវិញថា នាងកញ្ញានេះព្រះនាមនាង**រក្ខមញ្ជរី** ជាព្រះរាជបុត្រីនៃព្រះបាទ ចក្រពត្រាធិរាជ នៃពួកវិទ្យាធរទាំងឡាយ ទ្រង់ព្រះនាម**កន្ទបិកេលី**, ព្រះនាងបានប្តេជ្ញាទុកថា អ្នកណាបាន មកដល់ឃើញក្រុង**កនកបុរី** នេះដោយភ្នែកខ្លួនឯង, សូម្បីព្រះវរបិតានាងមិនជ្រាប ព្រះនាងក៏ទទួលយក អ្នកនោះជារាជស្វាមី, បើដូច្នោះ ចូរអ្នករៀបចំមង្គលការនឹងនាងកញ្ញានេះ ដោយគោរពវិវាហៈក្នុងកាល ឥឡូវនេះទៅ ។ កាលនោះឯង, ខ្ញុំក៏រៀបចំធ្វើមង្គលការគោរពវិវាហៈនឹងនាងកញ្ញានោះ ហើយនៅជាសុខ ក្សេមក្សាន្តមនោរម្យសមតាមសេចក្តីប្រាថ្នាអស់កាលដ៏យូរ ។

ថ្ងៃមួយ នាង**រក្ខមញ្ជរី**ជាភរិយាហាមប្រាមខ្ញុំដោយសេចក្តីស្រឡាញ់ថា៖ “ស្វាមី! អ្នកបងចូរប្រើ ប្រាស់គ្រឿងឧបភោគបរិភោគដែលមាននៅក្នុងប្រាសាទទាំងអស់នេះតាមសេចក្តីប្រាថ្នាចុះ កុំភោគ ញញើតឡើយ, តែរូបគំនូរនាងវិជ្ជាធីឈ្មោះ**ស្វណ៍វេនា** មួយនេះ ក្នុងកាលណាក៏ដោយ អ្នកបងកុំពាល់ ឱ្យសោះ ។ ក្នុងកាលជាខាងក្រោយមក, ដោយសេចក្តីចំណង់ដ៏ខ្លាំងក្រៃលែង អត់ទ្រាំមិនបាន ខ្ញុំក៏យកដៃ ទៅពាល់សុដននាង**ស្វណ៍វេនា**រូបគំនូរនោះ ដកដៃស្ទើរតែមិនទាន់ទាំងផុតផង រូបគំនូរនាង**ស្វណ៍វេនា**នោះ យកជើងមកធាក់ខ្ញុំមួយជើងប៉ុង ប៉ើងធ្លាក់មកដល់ស្រុកកំណើតខ្លួនវិញមួយរំពេច ។ ខ្ញុំកើតទុក្ខព្រួយ ក្តៅក្រហាយស្គាយក្រោយតប់ប្រមល់ទល់ពុទ្ធាមិនដឹងធ្វើដូចម្តេច ក៏រត់មកបួសជាបរិញ្ញាជក ចេះតែ ដើរត្រាច់រង្កាត់លើផែនពសុធាវិលរលំទៅវិញទៅមក ហើយដើររហូតមកដល់នគរនេះឯង ។ លុះ ព្រះទិនករដ៏បរវរចរចូលកាន់សន្និយារាត្រី ខ្ញុំក៏ចូលទៅកាន់ផ្ទះគោបាលដែលនៅជិតទីឋាននេះ សុំជ្រក កោនអាស្រ័យនៅសម្រាកកម្លាំង ។ គោបាលបានទទួលឱ្យខ្ញុំពីងពាក់អាស្រ័យក្នុងទីមួយកន្លែងនៅផ្ទះ គាត់ៗ បាននិយាយប្រាប់ភរិយាគាត់ថា ឱ្យមើលថែរក្សាខ្ញុំដោយល្អផង ចាំទម្រាំដល់គាត់ត្រឡប់មក វិញ ។ គោបាលផ្តាំទុកដាក់ខ្ញុំនឹងភរិយារួចហើយ គាត់ដើរចេញទៅក្រៅបាត់ ។ ក្នុងពេលដែលគោបាល ជាប្តីចេញផុតបាត់ទៅ, ភរិយាគាត់ប្រព្រឹត្តខុសគន្លងប្រវេណីស្ត្រីភាព ធ្វើការទាក់ទងជាមួយស្ត្រីពេស្យា ជាមេអណ្តើកម្នាក់ជាភរិយាអ្នកកាត់សក់ ។ លុះគោបាលត្រឡប់មកដល់ផ្ទះ គាត់ឃើញភរិយាគាត់កំពុង

២៨

និយាយចរចាជាមួយនឹងស្រីពេស្យានោះ ។ ឯភរិយាគោបាលកាលឃើញគោបាលជាប្តីត្រឡប់មកដល់ វិញ រត់ចូលទៅក្នុងផ្ទះភ្លាម ហើយធ្វើជារៀបចំតាក់តែងគ្រែពូកខ្នងក្លើយសម្រាប់ទទួលទានដំណេក ។ គោ បាលជាប្តី ចាប់ភរិយាកាឡូកណ្តឹងនោះមកវាយច្រើនខ្ជាប់ ហើយយកទៅចងភ្ជាប់នឹងសសរទ្រូងផ្ទះ រួចគាត់ក៏ចូលទៅសំដីដេកលក់ទៅ ។ ពេលរំលងអធ្រាត្រ ស្រីពេស្យាមេអណ្តើកនោះ វិលត្រឡប់មកជួប ប្រពន្ធគោបាលវិញ ហើយនិយាយថា៖ “ប្រាក់អើយ! សហាយជាទីស្រឡាញ់ប្រាក់ កើតទុក្ខក្តៅក្រហល់ ក្រហាយរោលរាលខ្លាំងណាស់ ដូចភ្លើងឆេះ ដេកមិនលក់បក់មិនឆ្អើយទេ ព្រោះមិនបានជួបឃើញ មុខប្រាក់ថ្ងៃនេះ, ឥឡូវនេះត្រូវសរព្រះកាមទេពសន្លប់សន្លិនដូចរកកលស្លាប់ទៅហើយ, ព្រោះថា៖

១១១- កាលបើព្រះចន្រ្ទះឡើងក្រឡង់ កម្ពាត់បង់អំពូងឆីតសូន្យសុង ចោលពន្លឺភ្លឺថ្លា ត្រជាក់ ស្រអែតក្នុងព្រឹកាលហើយ ព្រះកាមទេពតែងបាញ់សរទៅចំចិត្តកំលោះ ដែលខ្លួនបានឃើញ ។

ខ្ញុំបានឃើញសហាយនាង កើតទុក្ខព្រួយជ្រុបសញ្ចប់សញ្ជឹងមានប្រការដូច្នោះ ទើបបានជាខ្ញុំវិល ត្រឡប់មកប្រាប់ប្រាក់វិញ ។ បើដូច្នោះ ដើម្បីឲ្យប្រាក់បានទៅជួបមុខ ខ្ញុំគិតថាយកខ្លួនខ្ញុំទៅចងជំនួស ប្រាក់បណ្តើរសិន ដើម្បីឲ្យប្រាក់ទៅជួបប្រុសសម្លាញ់ក្នុងទីនោះ លុះប្រាក់ធ្វើឲ្យគ្នាសប្បាយចិត្តរួចស្រេច ហើយ សឹមប្រាក់ត្រឡប់វិលមកវិញ តែសូមប្រាក់កុំទៅយូរពេក ។ កាលនាងទាំងពីរនិយាយគ្នាហើយ ធ្វើតាមពាក្យមត់នោះ គោបាលក៏ភ្ញាក់ពីដេកឡើងវិញ ហើយនៅតែក្តៅចិត្តងំនៅឡើយ ទើបនិយាយ បញ្ជោះបោះបោកទៅរកភរិយាថា៖ “ចុះហេតុអ្វី ពេលនេះមេសំដឹងឯងម៉េចក៏មិនទៅរកសហាយមីហង ឯងទៀតទៅហៈ?” ។ ពេលនោះ, ដរាបណា ស្រីពេស្យាមេអណ្តើកដែលចងខ្លួនជំនួសភរិយាគោបាល មិនមាត់កថាដូចម្តេចសោះ, ដរាបនោះ គោបាលច្រឡោតខឹងរិតតែខ្លាំងឡើងស្រែកជេរសន្ធាប់ថា៖ “យើ មីចោរចង្រៃ! មីហងឯងព្រហ័ណណាស់ ម៉េចមិនចង់និយាយឆ្លើយឆ្លងនឹងអញផង ប្រយ័ត្នអញអត់មិន បាន តិចហ្នឹង!” ថាហើយ ក្រោធខឹងណាស់ ស្ទុះទៅកន្ត្រាក់យកកាំបិតមកកាត់ចុងច្រមុះស្រីនោះដាច់ធ្លាក់ ដល់ដីកំបុតថ្មយកពួតច្រមុះទៅ, កាត់រួចហើយ គោបាលក៏ចូលទៅសំដីដេកលក់ដូចដើមវិញទៅ ។ តមក, មិនយូរប៉ុន្មានភរិយាគោបាលត្រឡប់មកដល់វិញ ហើយសួរទៅនាងមេអណ្តើកនោះថា៖ “ម៉េច ទៅប្រាក់! មានការអ្វីថ្មីទៀតទេ?” ។ “ចុះហងម៉េចក៏មិនមើលមុខ, មេអណ្តើកឆ្លើយ, ដាច់ច្រមុះគ្នាកញ្ជត ទៅហើយថា សួរគ្នាថាមានការអ្វីថ្មីទៀតទេ, មុខច្រមុះកញ្ជតនេះវាប្រាប់ស្រាប់ហើយចាំសួរធ្វើអ្វី” ។ ភរិយាគោបាលផ្លាស់យកខ្លួនទៅចងវិញ ហើយឈរនៅព្រងើយដូចដើម ។ ឯស្រីពេស្យាមេអណ្តើក កាលគេស្រាយខ្លួនហើយ លូកដៃរើសចុងច្រមុះមួយកំណាត់កាន់ដើរចេញទៅផ្ទះខ្លួនវិញ ។ លុះដល់ព្រឹក ព្រាងឡើង អ្នកកាត់សក់នៅក្រៅផ្ទះ ស្រែកហៅប្រពន្ធប្រើឲ្យយកស្រោមកាំបិត ព្រមទាំងកាំបិតមកឲ្យ

ផង, ឯនាងមេអណ្តើកជាប្រពន្ធ មិនឲ្យទាំងស្រោមកាំបិត ត្រឡប់ជាឲ្យតែកាំបិតមកវិញ ។ អ្នកកាត់សក់ក្រោធខឹងឆេវកន្ត្រាក់កាំបិតពីដៃភរិយា យកទៅចោលពួសក្នុងក្តាំងពេញទាំងផ្ទះ ។ ភរិយាភិតភ័យស្តាំងកាំងរន្ធត់តក់មាឃ្លាំងណាស់ ទ្រហោយហ៊ឺឡើង ហើយស្រែកនោឡោអាស្រ័យប្រាប់គេឯងថា៖ “ឱលោកអើយ! ខ្ញុំមិនខុសឆ្គងអ្វីសោះ ស្រាប់តែយកកាំបិតមកកាត់ច្រមុះខ្ញុំដាច់ថ្មយចេញឈាមសស្រាក់!” និយាយហើយកាន់ចុងច្រមុះចុះពីផ្ទះដើរចេញទៅប្តឹងតុលាការឲ្យជំនុំជម្រះ ។ ក្នុងពេលនោះឯង គោបាលបែរទៅនិយាយនឹងភរិយាខ្លួនដោយសម្តីឡូកឡើយថា៖ “អើមីហងឯង! គ្រាន់បើហើយ វាសមមុខហើយមីកញ្ឆត់ច្រមុះ” ។ “នែអាកំណាចចង្រៃ!, ភរិយាឆ្លើយ, អ្នកណាអាចធ្វើប្រពន្ធគ្រប់លក្ខណ៍ខ្លួនឯងឲ្យអាម៉ាស់មុខគេដូចអាចចង្រៃឯងនេះ? អញមិនចង់និយាយប្តូរចាច់ច្រើនពេកទេ, រឿងនេះលោកបាលជាទេវតារក្សាលោកទាំង ៨ ទិស ជ្រាបសេចក្តីបរិសុទ្ធអញស្រាប់ហើយ ។

១១២- ព្រះអាទិត្យ និងព្រះចន្ទ្រ, ព្រះវាយុ និងព្រះអគ្គិ, មេឃដី និងទឹក, ហឫទ័យ និងព្រះយម, ថ្ងៃ និងយប់ ពេលសន្ធិ (១)ទាំងពីរនឹងព្រះធម៌ តែងស្គាល់ច្បាស់នូវសេចក្តីប្រព្រឹត្តនៃមនុស្សលោក ។

បើខ្លួនខ្ញុំជាស្រីគ្រប់លក្ខណ៍ មិនដែលលះបង់ចោលប្តី មិនដែលស្គាល់ប្រុសដទៃ, សូម្បីយល់សប្តិក៏មិនដែលឃើញថាមានការប្រព្រឹត្តអនាថារនឹងប្រុសដទៃទេ ដោយអំណាចគុណធម៌ជាកុសលនេះ សូមកុំឲ្យមុខមាត់ច្រមុះវិកលវិការឡើយ ហើយសូមឲ្យខ្ញុំមានគេជះអាចរំលាយប្តីចង្រៃនេះឲ្យខ្ទេចជាផងធ្នូលីផែះកុំខាន, ប្តីអ្វីកាចចង្រៃម៉្លោះនេះ? ខ្ញុំមានចិត្តនឹកភ័យខ្លាចចំពោះតែលោកជាទេវតាធំទេ” ថាហើយស្រែកប្រាប់ទៅប្តីថា៖ “មើលអាចចង្រៃឯង! អាឯងមកមើលមុខអញមើល!” ។ កាលនោះ គោបាលជាប្តីពួកក្សសច្ចាប្រណិធានភរិយាម៉ឺងម៉ាត់ដូច្នោះឆេះដូចភ្លើង អត់ទ្រាំមិនបានក៏ដុតភ្លើងកាន់យកទៅទ្រោលចំភ្លើងមើលមុខភរិយា ដើម្បីនឹងផ្តាញ់កុំឲ្យឆ្កាសពេក លុះមើលឃើញហើយ ឃើញច្រមុះពេញលេញដូចប្រក្រតីដើមភ័យណាស់ ក៏លុតជង្គង់ក្រាបទៀបជើងភរិយាពោលពាក្យលន់ត្បូងអង្វរទោស ហើយសរសើរសំណាងខ្លួនថា៖ “ឱអញអើយ! មានបុណ្យវាសនាណាស់តើ! បានភរិយាបរិសុទ្ធប្រាកដដូច្នោះ ជាស្រីគ្រប់លក្ខណ៍ប្រសើរណាស់ហ្ន៎! យីអញ! កុំអីវរសោះ(២)” ។

បរិញ្ញាជកកន្ទប់កេតុនិយាយប្រាប់រាជបុរសតទៅទៀតថា រូបអ្នកនេះជាពាណិជដែលមានរឿងជាមួយគ្នា ខ្ញុំនឹងរៀបរាប់រឿងគាត់ជូនស្តាប់ដូចសេចក្តីតទៅ៖

១ ពេលព្រះអាទិត្យជិតរះឡើង និងរះឡើងច្បាស់ហើយ១, ពេលព្រះអាទិត្យជិតអស្តង្គត និងលិចបាត់ទៅ១ ។
២ ហិតោបទេស សេចក្តីប្រែជាភាសាបារាំងនៃលោកឡង់ស៊ីរ៉ូ មានគាថាលើសដូច្នោះ ក្នុងសម្តីស្រី មានសុទ្ធតែទឹកឃ្មុំ តែក្នុងចិត្តស្រី មានសុទ្ធតែពិសពុល បើពពិតមាត់ទទឹកដោយពិសពុលហើយ ចិត្តពុះពោះដោយសេចក្តីទុក្ខកក្តៅក្រហាយ ។

នាយពាណិជ្ជនេះ ធ្វើដំណើរចេញពីផ្ទះខ្លួនទៅរកធ្វើជំនួញ ទៅនៅរកទទួលទាននៅប្រទេសជិត ភ្នំមល័យអស់ ១២ឆ្នាំ រួចហើយទើបបានមកដល់ក្រុងនេះ ។ នៅក្នុងក្រុងនេះ គាត់បានសុំទីជ្រកអាស្រ័យ ដំណែកនៅផ្ទះស្រីពេស្យាម្នាក់ ។

នាងពេស្យានេះ បានឱ្យគេធ្លាក់រូបវេតាលៈ^(១) ជាវិការៈនៃឈើយកទៅដាក់នៅមាត់ទ្វារផ្ទះ នៅ លើក្បាលរូបវេតាលៈនោះ នាងពេស្យាបញ្ចុះពេជ្រដ៏មានតម្លៃទាំងគ្រាប់ ។ ដោយក្តីល្មោភជិះជាន់ខ្លាំង ពេលយប់នាយពាណិជ្ជដើរឡើងចូលទៅលបលួចយកពេជ្រ ដែលនៅលើក្បាលវេតាលៈនោះ កាលលូក ដៃទៅចាប់យក ស្រាប់តែមានខ្សែយន្តទាញដៃវេតាលៈទាំងពីរឱ្យកម្រើកទៅរូបចាប់ដៃពាណិជ្ជជាប់វេរិមិន រួច ពាណិជ្ជភ័យខ្លាំងណាស់ទាល់តែស្រែកឱ្យគេជួយ ។ នាងពេស្យាភ្ញាក់ឡើង និយាយទៅកាន់ពាណិជ្ជ ថា៖ “នៃកូនសម្លាញ់! ឯងមកពីប្រទេសជិតភ្នំមល័យ ឯងចូរប្រគល់វត្ថុទាំងអស់នោះមកឱ្យយើង បើឯងរឹងមិនព្រមឱ្យទេ បិសាចនេះនឹងមិនព្រមលែងឯងទេ ព្រោះកិច្ចការនេះ ជាការងាររបស់វា ជាបិសាច” ។ កាលនោះ, ពាណិជ្ជក៏ប្រគល់វត្ថុទាំងអស់ឱ្យទៅនាងពេស្យា ឥតមានសេសសល់ អ្វី, ឥឡូវនេះគាត់ខាតបង់ទ្រព្យសម្បត្តិអស់ ធ្លាក់ខ្លួនទៅជាអ្នកក្រីក្រត្រដេបត្រដាប ដូច្នោះទើបបានមក នៅជាមួយខ្ញុំសព្វថ្ងៃនេះ ។ លុះរាជបុរសជាពេជ្រយាតទាំងឡាយបានស្តាប់ដំណើរដើមទងរឿងសព្វគ្រប់ ហើយ ក៏យកសេចក្តីទាំងអស់នេះទៅប្រាប់ដល់ចៅក្រមវិញ ។ លំដាប់នោះចៅក្រមក៏ចាត់ការឱ្យបំបរបង់ នាងពេស្យាមេអណ្តើក និងភរិយាគោបាលចេញពីភូមិមិនឱ្យនៅតទៅទៀត, បង្គាប់ឱ្យអ្នកកាត់សក់ ត្រឡប់ទៅកាន់ផ្ទះទីលំនៅខ្លួនវិញ ។ ព្រោះហេតុនោះហើយបានជាខ្ញុំ (ចចកទមនកៈ) ពោលបទដើមអាទី ថា៖ “មនុស្ស ៣នាក់ ត្រូវទូលទុក្ខលំបាក” ដូច្នោះជាដើម (លេខ ១១០) ។

អើទោសនេះ ជាទោសគឺយើងធ្វើខ្លួនយើង, បើដូច្នោះ តើយើងទៅរវល់កើតទុក្ខយំសោយសោក ថ្វី ។ ចចកទមនកៈ ពិចារណាមើលមួយស្របក់ ក៏និយាយតទៅថា៖ “នៃសម្លាញ់! អត់សង្កត់ចិត្តបន្តិច ទៅសិនចុះ, ខ្ញុំជាដើមហេតុនាំឱ្យចងមេត្រីភាពយ៉ាងណា, ខ្ញុំក៏ជាដើមហេតុនាំបំបែកមិត្តឱ្យបានយ៉ាង នោះដែរ, ព្រោះថា៖

១១៣- នរជនឆ្កៀវផ្កាត អាចប្រឌិតរបស់ដែលមិនពិត ឱ្យមើលឃើញជារបស់ពិតប្រាកដបាន ដូចចិត្រករប្រសប់ប៊ុនប៉ៅ អាចគូររូបភាពលើផ្ទៃដ៏រៀបស្មើឱ្យផ្ទុះស្រមោល គេមើលទៅឃើញមានទាប ខ្ពស់ទៅតាមចិត្តបាន ។

^១ រូបបិសាចសុំខ្មោចស្រស់ ។

៣១

១១៤- វីហេតុការណ៍ណាមួយដែលកើតឡើងភ្លាមៗ ដោយមិនដឹងខ្លួន នរជនណាមិនភ័ន្តរាំង បាត់គំនិតប្រាជ្ញាទេ នរជននោះអាចឆ្លងផុតពីក្រទុក្ខលំបាកគ្រប់ប្រការបាន ដូចភរិយាគោបាល និង សហាយ ២នាក់ ។ ចចកករដកៈ សួររឿងនោះថា៖ “រឿងនោះតើដូចម្តេច?” ។ ចចកទមនកៈ រៀបរាប់ រឿងរ៉ាវនោះប្រាប់ដូចតទៅនេះថា៖

កថាទី៧

រឿងភរិយាគោបាល និងសហាយពីរនាក់

នៅក្នុងក្រុងបុរីទ្វារាវតី មានស្ត្រីម្នាក់ជាភរិយាគោបាល ជាស្ត្រីចិត្តច្រើកហើរហាយទៅចងចិត្តរីក រាយដោយផ្លូវកាមលោកិយ នឹងមន្ត្រីកាន់ការជាទណ្ឌនាយក^(១) ព្រមទាំងបុត្រកំលោះគាត់ផងនៅក្នុង ក្រុងនោះ, ព្រោះថា៖

១១៥- ភ្លើងតែងមិនផ្អែតដោយអង្កត់ខសទាំងឡាយ, មហាសមុទ្រតែងមិនផ្អែតដោយទឹកស្ទឹង ទាំងឡាយ, ម្រឹត្យតែងមិនផ្អែតដោយសព្វសត្វទាំងឡាយ, ឯស្ត្រីមានរូបល្អ តែងមិនផ្អែតដោយប្រុសទាំង ឡាយ ។

១១៦- ដោយការឱ្យរង្វាន់ក៏មិនបាន ដោយការយកចិត្តក៏មិនបាន ដោយការប្រើអាវុធបង្ខំក៏មិន បាន ឬដោយការប្រើច្បាប់ចរិយាបង្គាប់ក៏មិនបានទៀត ដោយពិត, ស្ត្រីភាពគឺគេទូន្មានមិនងាយបាន ដោយប្រការទាំងពួង ។

១១៧- ស្ត្រីភាព ចិត្តដាច់ណាស់ អាចលះបង់ប្តីដែលមានគុណដ៏ប្រសើរ មានកិត្តិយស មានរូប ល្អជាទីពេញចិត្ត ឆ្លាតក្នុងកាមវិធី មានទ្រព្យសម្បត្តិច្រើន ឬនៅក្មេងស្រឡាងចោលភ្លាមមួយរំពេច ហើយរត់ទៅរើសរកប្រុសគម្រក់តាមផ្ទះដែលឥតគុណ និងចរិយា ។

១១៨- ពិតប្រាកដណាស់! នារី សូម្បីដេកលើទែនសយនារចនាដ៏វិចិត្រប្រណីតគួរជាទីមនោរម្យ ក៏មិនគាប់ចិត្តស្តីតស្មើដោយក្តីភ្លើតភ្លើនរួមខ្មើយដោយប្រុសប្តីគេ ជាគូស្នេហាថ្មីប្លែកមុខ យកផែនដីជាគ្រែ ក្រាលដោយស្មៅក្រៀមក្រោះជាកន្ទេល ។

ថ្ងៃមួយ, ភរិយាគោបាលនោះ អង្គុយប្រឡែងលេងជាទីរីករាយជាមួយនឹងបុត្រទណ្ឌនាយក ដោយកាមតណ្ហា ។ កំពុងតែរីករាយដោយក្តីស្នេហា, ទណ្ឌនាយកមកដល់, ភរិយាគោបាល ក៏លបយក បុត្រទណ្ឌនាយកនោះទៅលាក់ក្នុងជង្រុកភ្លាម ហើយចេញមកសំណេះសំណាលជាមួយទណ្ឌនាយកវិញ

^១ មេតប្រូត, មេនគរបាល ។

៣២

និយាយលើចលេងក្អកក្អាយដោយក្តីប្រតិព័ទ្ធ ។ កាលនោះឯង, គោបាលជាប្តីនាងនោះត្រឡប់ពីឃ្លាល គោមកដល់ ។ ភរិយាគោបាលឃើញប្តីមកដល់ និយាយខ្សឹបខ្សីនឹងទណ្ឌនាយកថា៖ “នែលោកទណ្ឌ នាយក! លោកកាន់ដំបងមួយ ហើយដើរចេញទៅរហ័សធ្វើអាការហាក់ដូចជាក្រោធខឹងណាស់” ។ និយាយរួចហើយ ទណ្ឌនាយកធ្វើតាមភ្លាម ។ ឯគោបាលចូលមកដល់ក្នុងផ្ទះសួរប្រពន្ធថា៖ “ទណ្ឌ នាយកនេះក្រោធខឹងរឿងអ្វីខ្លាំងម៉្លេះ?” ។ ភរិយាគោបាលឆ្លើយប្រាប់ថា៖ “លោកទណ្ឌនាយក លោកខឹង នឹងកូនលោក ខ្ញុំមិនដឹងជាមានហេតុអ្វីដែរ កូនលោកនោះរត់ចូលមកជ្រកក្នុងផ្ទះយើង ឥឡូវខ្ញុំជួយយក ទៅលាក់ក្នុងជង្រុករក្សាទុកទៅហើយ, លោកទណ្ឌនាយកចូលមកក្នុងផ្ទះយើងរកកូនលោកនោះមិន ឃើញ ខឹងណាស់មុខក្រញូរដើរចេញទៅវិញទៅ” ។ ពេលនោះ ភរិយាគោបាល ចូលទៅនាំយកបុត្រ ទណ្ឌនាយកនោះចេញពីជង្រុកមកបង្ហាញប្តី, ព្រោះថា៖

១១៩- បុគ្គលគប្បីជ្រាបថា ស្ត្រីបរិភោគអាហារទ្វេគុណ, មានប្រាជ្ញាចតុគុណ, មានកលមាយា ធុគុណ និងបរិភោគកាមអដ្ឋគុណ” ។

ហេតុនោះហើយ បានជាខ្ញុំ (ចចកទមនកៈ) ពោលថា៖ “វិហេតុការណ៍ណាមួយ ដែលកើតឡើង ភ្លាមៗដោយមិនដឹងខ្លួន” ដូច្នោះជាដើម (លេខ១១៤) ។

ចចកករដកៈឆ្លើយឡើងថា៖ “ឯងនិយាយនេះ តែងមានសេចក្តីពិតហើយ, តែធ្វើដូចម្តេចហៈ មេត្រីរាប់អានគ្នាទៅវិញទៅមកនៃសត្វទាំងពីរនោះ កើតជាប់ជានិស្ស័យស្និទ្ធជិតជាប់លាប់ណាស់ទៅ ហើយ យើងធ្វើដូចម្តេចទើបអាចនឹងបំបែកគ្នាចេញបាន?” ។ ចចកទមនកៈ ឆ្លើយប្រាប់ថា៖ “យើងរក ឧបាយបំបែកឱ្យទាល់តែបាន, ព្រោះថា៖

១២០- កិច្ចការណាដែលគេអាចធ្វើឱ្យសម្រេចបានដោយឧបាយ, កិច្ចការនោះ គេមិនបាច់ប្រើ កម្លាំងព្យាយាមទេ ព្រោះប្រើឧបាយដោយខ្សែ-កជាវិការនៃមាស ក្អែកសម្លាប់ពស់វែកបាន” ។

ចចកករដកៈ សួរថា៖ “ចុះរឿងនោះដូចម្តេច?” ។ ចចកទមនកៈនិយាយរឿងនោះប្រាប់ថា៖

កថាទី៨

រឿងក្អែកញីឃ្លាល និងពស់

មានក្អែកញីឃ្លាលមួយគូ អាស្រ័យនៅលើដើមឈើមួយដើម ក្នុងព្រៃដើមឈើនោះមានពស់វែក មួយ ។ ពស់នោះ វាតែងតែចាប់កូនក្អែកស៊ីជាចំណីអាហារ ។ តមក, ក្អែកញីរកកល់ពងទៀត និយាយ ទៅកាន់ប្តីថា៖ “អ្នកបងជាទីពឹង! គួរយើងលះបង់ចោលដើមឈើនេះទៅ ហើយហើរទៅរកដើមឈើ

៣៣

ឯទៀតអាស្រ័យនៅវិញ ព្រោះដើមឈើជាទីលំនៅយើងនេះប្រកបដោយភ័យ ពស់វែកចង្រៃនេះវាចេះតែ ចាប់កូនយើងស៊ីញយៗ, តទៅយើងអស់មានកូនចៅពូជពង្សទៀតហើយ, ព្រោះថា៖

១២១- ភរិយាចិត្តអាក្រក់សាមាន្យ, មិត្តជាសត្រូវ, អ្នកបម្រើព្រហ្មណ៍ពេលពាក្យតប, នៅក្នុង ផ្ទះមានពស់ ទាំងអស់នេះលោកថាសុទ្ធតែម្រឹត្យឥតសង្ស័យឡើយ ។

ក្អែកឈ្មោលនិយាយតបវិញថា៖ “នែប្អូនសម្លាញ់! ប្អូនកុំថប់ថ្វី ទុកងារឱ្យបង, រឿងនេះបងខំទ្រាំ ទល់ទុក្ខវេទនាចំពោះកំហុសធំនៃពស់វែកនេះមកជាច្រើនដងច្រើនគ្រាណាស់ហើយ, ឥឡូវនេះ បងអត់ ទ្រាំទៅទៀតមិនបានទេ” ។ ក្អែកញឹនិយាយនឹងក្អែកឈ្មោលថា៖ “ចុះអ្នកបងធ្វើដូចម្តេចទៅហៈ បើពស់ វែកនេះវាមានកម្លាំងខ្លាំងច្រើនជាងយើងម៉្លេះ? អ្នកបងអាចហ៊ានទៅតនឹងវាបានឬទេ?” ។ ក្អែកឈ្មោល ឆ្លើយថា៖ “រឿងនេះប្អូនកុំឆ្កល់ធ្វើអ្វី, នៅឱ្យស្ងៀមទៅ, ព្រោះថា៖

១២២- នរជនណាមានប្រាជ្ញា នរជននោះឈ្មោះថាមានកម្លាំង ឯនរជនមិនមានប្រាជ្ញា នឹងមាន កម្លាំងមកពីណា! ចូរមើល៖ សីហៈជោរឡើងចាងត្រូវទន្សាយសម្លាប់បាន” ។

ក្អែកញឹ សើចចំអកហើយសួរថា៖ “ចុះរឿងនោះ តើដូចម្តេច?” ក្អែកឈ្មោលនិយាយរឿងរ៉ាវ នោះប្រាប់ថា៖

កថាទី៩

រឿងសីហៈ និងទន្សាយ

នៅភ្នំមន្ទ្រៈ មានសីហៈមួយឈ្មោះ**ទុទ័រ** ។ **ទុទ័រ** តែងចាប់បសុសត្វទាំងឡាយច្រើនសម្លាប់ ស៊ីជាចំណីអាហាររាល់ៗថ្ងៃ ។ សព្វសត្វទាំងឡាយភិតភ័យណាស់ បបួលគ្នាមកប្រជុំរិះគិតរកឧបាយ ហើយចូលទៅអង្វរករសីហៈថា៖ “បពិត្រលោកជាស្តេចម្រឹត ហេតុអ្វីក៏លោកចាប់សម្លាប់បំផ្លាញបសុ សត្វបរិភោគជាអាហារម្តងៗច្រើនដល់ម៉្លេះ? បើលោកជ្រះថ្លាយល់ព្រមតាមគំនិតយើង, យើងខ្ញុំនឹង បញ្ជូនបសុសត្វមួយរាល់ថ្ងៃ ជាគ្រឿងបណ្តុះបណ្តាលមកជូន ដើម្បីជាអាហារលោក” ។ ពេលនោះ **ទុទ័រ** ឆ្លើយឡើងថា៖ “បើឯងទាំងឡាយមានប្រាជ្ញាដូច្នោះ, អញត្រេកអរណាស់ហើយ, ឯងធ្វើតាមបំណងឯង ចុះតាំងពីពេលនេះទៅ” ។ ចំណេរកាលមក, សីហៈដែលរវល់ចេញទៅបរទេសចាប់សត្វដូចកាលសព្វ ដងទៀត នៅតែនឹងកន្លែងចាំទទួលបណ្តាការ គឺបសុសត្វមួយៗដែលម្រឹតទាំងឡាយបញ្ជូនមកឱ្យរាល់ ថ្ងៃ ។ ថ្ងៃតមក, ដល់វេនទន្សាយចាស់មួយ, ទន្សាយចាស់នោះគិតថា៖

១២៣- បុគ្គលធ្វើសេចក្តីគោរពខ្លួនលំទោន ព្រោះហេតុតែខ្លាចគេផង ព្រោះតែចង់ឱ្យមានជីវិត

រស់នៅផង ថាបើអាត្មាអញទៀងតែដល់បញ្ហាភាពដដែល ប្រយោជន៍អ្វី អាត្មាអញនឹងត្រូវធ្វើសេចក្តីកោត
ក្រែងសីហៈនេះ ។

ទន្ទាយគិតបណ្តើរដើរបណ្តើរ ទៅសន្សឹមៗបន្តិចៗចូលទៅរក**ទុទ្វិ្យា** ។ ពេលនោះ **ទុទ្វិ្យា** ដែលមានសេចក្តីស្រែកឃ្លានបៀតបៀនខ្លាំង ក្រោធច្រឡោតខឹង និងយាយទ្រគោះបោកបោះទៅឲ្យទន្ទាយ ថា៖ “យីអានេះ! អាងអាងយើងដើរទៅលេងជាប់នៅឯណាឲ្យយឺតយូរក្របានមកដល់ហៈ!” ។ ទន្ទាយ លោមទោមអង្វរថា៖ “ទេវៈ! ខ្ញុំបាទមិនមានកំហុសទេ, កាលខ្ញុំបាទកំពុងដើរមកតាមផ្លូវមានសីហៈមួយ ធំណាស់ មកចាប់យកខ្ញុំបាទទាំងអំណាច, ខ្ញុំបាទបាននិយាយអង្វរករស្ស៊ីថ្ងៃចំពោះសីហៈកំណាច នោះថា នឹងត្រឡប់ទៅជួបវិញ សូមតែអនុញ្ញាតឲ្យខ្ញុំបាទចូលមកជម្រាបលោកម្ចាស់ក្នុងទីនេះ ឲ្យបាន ជ្រាបជាមុនសិន ព្រោះហេតុនេះបានយឺតយូរក្របានមកដល់ជាប់” ។ **ទុទ្វិ្យា** បានស្តាប់ហើយ ក្រែវ ក្រោធដេវ សួរតបទៅវិញទាំងកំរោលថា៖ “បើដូច្នោះ អាងអាងអញទៅបង្ហាញឲ្យជាប់ឥឡូវនេះ តើ អាព្រហ្មហើនកោងកាចនោះវានៅឯណា?” ។ ពេលនោះ ទន្ទាយក៏នាំសីហៈទ្រនង់នោះទៅបង្ហាញអណ្តូង ជ្រៅស្រឡូងមួយ, លុះដើរទៅដល់មាត់អណ្តូងនោះហើយ, និយាយប្រាប់ថា៖ “សូមលោកម្ចាស់អញ្ជើញ ទៅមើលខ្លួនឯងចុះ វានៅក្នុងអណ្តូងនោះឯង” ។ **ឯទុទ្វិ្យា** ដើរចូលទៅជិតក្រឡេកមើលក្នុងអណ្តូង ឃើញស្រមោលខ្លួន សម្គាល់ថាជាសីហៈមួយធំសម្បើមអស្ចារ្យ ក្នុងខ្លាំងណាស់ ដំឡើងប្រែងសម្តែង ប្លន្ទដីយោរយោលោតចុះទៅសង្ក្របក្នុងអណ្តូងដោយក្តីទ្រនង់យង់ឃ្នង ក៏ដល់នូវក្តីបញ្ហាភាព ^(១) ស្តាប់ ឮដីកាលនោះទៅហោង ។ ហេតុនោះហើយបានជាបង (ក្អែកឈ្មោល) និយាយប្រាប់ថា៖ “នរជនណា មានប្រាជ្ញា នរជននោះឈ្មោះថាមានកម្លាំង” ដូច្នោះជាដើម (លេខ ១២២) ។ ក្អែកញឹសួរថា៖ “អើខ្ញុំបាន ស្តាប់អស់អាចិសេចក្តីហើយ, តើអ្នកបងគិតធ្វើឧបាយនោះដូចម្តេច? ចូរប្រាប់ឧបាយនោះឲ្យខ្ញុំដឹង មើល!” ។ ក្អែកឈ្មោលនិយាយប្រាប់ថា៖ “នៅស្រះបោករណីទឹកថ្លាយល់ដី ជិតទីឋានយើងនេះមាន ព្រះរាជបុត្រទាំងឡាយតែងយាងចូលមកប្រពាតក្រសាលស្រង់ឧទកវារីលេងសប្បាយរាល់ៗថ្ងៃ, ក្នុង ស្ថានសម័យ^(២) ស្តេចតែងដោះខ្សែព្រះសូរងជាវិការៈនៃមាសសម្រាប់តែងព្រះអង្គ ទុកនៅលើផែនថ្មនា ឆ្នេរស្រះ ហើយទើបចុះទៅស្រង់ ចូរបួនហើរចុះទៅឆក់លួចយកនូវខ្សែព្រះសូរងជាវិការៈនៃមាសនោះ ដោយចំពុះ ហើយនាំយកមកទម្លាក់ក្នុងព្រង់ដែលពស់ចង្រៃវាអាស្រ័យនៅ” ។ ថ្ងៃមួយ, ព្រះរាជបុត្រទាំង ឡាយស្តេចយាងមកស្រង់ក្រសាលឧទកវារី មេក្អែកក៏ធ្វើដូចបានគិតគូរគ្នាទុកមុន ។ គ្រានោះឯង,

^១ សេចក្តីស្តាប់ ។
^២ ពេលមុជទឹក ។

៣៥

ព្រះរាជបុត្រទាំងឡាយ បានទតឃើញមេក្អែកឆក់យកខ្សែព្រះសួររងដូច្នោះ ស្តេចដេញតាមមេក្អែក ដើម្បី ដណ្ដើមយកខ្សែព្រះសួររងនោះរហូតទៅដល់ព្រង់ ទៅប្រទះឃើញពស់វែកនោះ ហើយក៏បបួលគ្នារាយ សម្លាប់ចោលបង់សៀតទៅហោង ។ ព្រោះហេតុនោះបានជាខ្ញុំ (ចចកទមនកៈ) ពោលថា៖ “កិច្ចការណា ដែលគេអាចធ្វើឱ្យសម្រេចបានដោយឧបាយ” ដូច្នោះជាដើម (លេខ ១២០) ។

ចចករដកៈនិយាយចាក់បណ្ដោយថា៖ “បើដូច្នោះ, ចូរឯងទៅចាត់ចែងធ្វើក្នុងកាលឥឡូវនេះ ទៅ, ហើយសូមឱ្យបានសម្រេចសមប្រកបតាមក្ដីប្រាថ្នាកុំបីខានឡើយ” ។ លំដាប់នោះឯង, ចចក ទមនកៈដើរចូលទៅរកបិដ្ឋលកៈ លុះចូលទៅដល់ហើយ លើកទសករប្រណម្យ ទើបពោលពាក្យថា៖ “ទេវៈ! ខ្ញុំបាទសង្កេតឃើញហេតុការណ៍ប្រកបដោយភ័យធំគួរឱ្យវិតក្ដខ្លាំង ទើបចូលមកជួបលោកជា ម្ចាស់ដោយប្រញាប់ប្រញាល់, ព្រោះថា៖

១២៤- ក្នុងគ្រាអន្តរាយ ឬក្នុងការដើរខុសគន្លងផ្លូវ ឬក៏ក្នុងការប្រព្រឹត្តកន្លងឱកាសជាកាលគួរ នរជនជាអ្នកធ្វើប្រយោជន៍ទូទៅ, សូម្បីគេមិនសាកសួរ ក៏គប្បីស្នើណែនាំផ្លូវដោយពាក្យជាលក្សណា ធម៌ ។

១២៥- ព្រះរាជា ជាភាជន៍សម្រាប់ត្រងរងនូវភោគសុខ^(១) មិនមែនជាភាជន៍សម្រាប់ត្រងរងនូវ រាជការទេ, កាលបើរាជការវិនាសខូចខាតហើយ មន្ត្រីត្រូវជាប់ទោស ។

ក្នុងករណីនេះ សូមលោកជាម្ចាស់ពិចារណាមើលចុះ, ក្រុមនេះជាវិធីដំណើរការនៃអាមាត្យ ទាំងឡាយ, លោកថា៖

១២៦- ការស្វ័លៈបង់ជីវិត ពុំនោះ ការកាត់សិរសាអាមាត្យឱ្យដាច់ចេញ ជាការគាប់ប្រសើរ ណាស់ តែអាមាត្យភក្ដីធ្វើព្រងើយ កន្តើយចំពោះអាមាត្យក្បត់ដែលប្រុងសម្លាប់ម្ចាស់របស់ខ្លួន ដើម្បីធ្វើ ជាម្ចាស់ផែនដី មិនគាប់ប្រសើរសោះឡើយ” ។

បិដ្ឋលកៈ ត្រេកអរសាទរណាស់ សួរទៅវិញថា៖ “បើដូច្នោះតើឯងត្រូវការនិយាយដូចម្ដេច ខ្លះ?” ។ ចចកទមនកៈ និយាយឡើងថា៖ “ទេវៈ! គោសញ្ជើរកៈសម្តែងអាការកិរិយាចំពោះមុខខ្ញុំបាទ មើលទៅហាក់មិនគួរគប្បីដល់លោកជាម្ចាស់សោះ, មានពោលពាក្យនិន្ទាទ្រគោះបោកបោះមើលងាយ ព្រះចេស្ដាសក្ដានុភាព ៣ ប្រការ^(២) ប្រាថ្នាលោភលន់ប្រុងដណ្ដើមយករាជសម្បត្តិ” ។ បិដ្ឋលកៈ បាន

^១ សេចក្ដីសុខដែលកើតមានពីទ្រព្យសម្បត្តិ ។

^២ រាជភណ្ឌ ៣ ប្រការគឺ៖ ប្រភាវៈ, មហាអំណាច (ពលានុភាព, អំណាចគ្រប់គ្រង, តេជានុភាព, គុណានុភាព) ១, មន្ត្រៈ មន្ត្រ ចំណេះវិជ្ជា ១, និងឧស្សាហៈកម្លាំងសក្ដានុភាព១ ។

៣៦

ស្តាប់ពាក្យញុះញង់នេះហើយ ភ័ក្ត្រភ័យស្តុតនឹកអស្ចារ្យក្នុងចិត្តស្ថិតនៅស្ងៀមមិនចេញស្តីសោះ ។ ចចក **ទមនកៈ**និយាយបន្ថែមទៀតថា៖ “ទេវៈ! លោកជាម្ចាស់ដកដាលបោះបង់ចោលអ្នករាជការចាស់មុន ចោលអស់ ហើយតាំង**សញ្ជីវកៈ**នេះឲ្យកាន់តំណែងធំអភិបាលសម្រេចរាជការផែនដីទាំងអស់ អំពើនេះ ជាទោសធំសម្បើមណាស់, ព្រោះថា៖

១២៧- ស្រី^(១) ទ្រទ្រង់នូវមន្ត្រី ដែលមានសក្តានុភាពខ្លាំង និងម្ចាស់ផែនដីឲ្យរឹងជំហរ ហើយ យកជើងទាំងពីរទប់ជ្រែង, ឯស្រីនោះជាស្ត្រីភាព មានសមត្ថភាពមិនអាចទប់ទល់នូវភារៈដ៏ធ្ងន់ទាំងពីរឲ្យ ប្រព្រឹត្តទៅបានទេ ម៉្លោះហើយតោងទម្លាក់ភារៈណាមួយចោល ក្នុងភារៈទាំងពីរនោះ គឺខ្ញុំបាទ ឬលោក ម្ចាស់ ។

១២៨- ក្នុងកាលណា ព្រះភូមិបតី ទ្រង់តែងតាំងមន្ត្រីណាមួយជាឯកអគ្គរដ្ឋាភិបាលក្នុងរាជ្យ, ក្នុង កាលនោះ ក្តីស្រវឹងយសតែងហូរចូលទៅគ្របសង្កត់ចិត្តមន្ត្រីនោះដោយអំណាចមេហេធម៌ មន្ត្រីនោះឯង រមែងទម្លាយបង់នូវការងារឲ្យវិនាស ដោយអំណាចស្រវឹងយស និងក្តីខ្ជិលច្រអូសមិនខាន, កាលបើ ការងារវិនាសហើយ សេចក្តីល្មោភអន្ទះអន្ទែងនឹងបង្កក្តីចង់បាន កាន់អំណាចដាច់ខាតខ្លួនឯងឲ្យកើតឡើង ក្នុងចិត្ត, លំដាប់តទៅ, ដោយសេចក្តីល្មោភអន្ទះអន្ទែងចង់បានកាន់អំណាចដាច់ខាតខ្លួនឯងនេះជាមូល ហេតុ, មន្ត្រីនោះនឹងទ្រុស្តធ្វើគុតម្ចាស់ខ្លួនឲ្យដល់ក្តីក្ស័យប្រាណមិនខាន ។

១២៩- អាហារទទឹកជ្រាបដោយពិសពុល ធ្មេញដែលរង្កើ និងអាមាត្យប្រទូស ទាំងអស់នេះត្រូវ កកាយដកចោលឲ្យទាល់តែអស់ដល់បាត ដល់បួសគល់ ទើបបានក្តីសុខ ។

១៣០- ព្រះរាជាអង្គណា ប្រគល់ព្រះរាជស្រី ^(២) ឲ្យជាអាយ័តដាច់ខាតដល់មន្ត្រីណាហើយ, ក្តី វិនាសអន្តរាយ នឹងកើតមានប្រាកដក្នុងទីនេះ ព្រះរាជាអង្គនោះ នឹងទ្រង់ផ្ទុំកើតទុក្ខសោកសៅក្តៅ ក្រហាយ ដូចមនុស្សខ្វាក់ឥតអ្នកដឹកដៃ ។

សញ្ជីវកៈនេះ ធ្វើកិច្ចការសារពើបរិហារផែនដី តាមតែទំនើងចិត្តវា លោកម្ចាស់ជាបន្ទាល់សាក្សី ក្នុងរឿងនេះស្រាប់ហើយ បានទាំងជ្រាបច្បាស់នូវកិច្ចការទាំងអស់នេះសព្វគ្រប់ផង, ព្រោះថា៖

១៣១- បុរសណា មិនចង់បានទ្រព្យ បុរសនោះមិនមាននៅក្នុងលោកនេះទេ, ក្នុងលោកនេះ

^១ ពាក្យនេះ មានសេចក្តីច្រើន (បាលីថា សិវី) ប្រែថា សេចក្តីរុងរឿង សោភាសម្ភ សេចក្តីចម្រើន សេចក្តីសុខ សម្បត្តិ ឃ្លាំងទ្រព្យ តេជានុភាព គុណានុភាព សក្តានុភាព និងលក្ស័យ ដែលជាឈ្មោះទេពតា ទ្រព្យសម្បត្តិ ។

^២ បាលី រាជសិវី អធិបតេយ្យព្រះរាជា ។

នរណាមួយមិនក្រឡេកមើលដោយសារទម្រង់ប្រពន្ធក្មេងដែលមានរូបល្អគួរជាទីពេញចិត្តជនដទៃ?” ។

សីហៈពិចារណាមើលមួយស្របក់ ឆ្លើយតបទៅវិញថា៖ “នែសម្លាញ់! ពាក្យដែលឯងនិយាយនេះ ពិតមែនហើយ, ទោះបីដូច្នោះគួរនឹកដល់ការកម្សត់កម្រដែលយើងនឹងសញ្ជ័រកៈនេះបានធ្វើក្តីស្និទ្ធស្នេហាយ៉ាងខ្លាំងមកយូរយារណាស់ហើយផង, ឯងចូរមើល! លោកថា៖

១៣២- មិត្តណាជាទីស្រឡាញ់ពេញចិត្ត បើទុកជាកុហកបោកប្រាសយើងខ្លះ មិត្តនោះ នៅតែជាទីស្រឡាញ់ពេញចិត្តដដែល ដូចរាងកាយយើង ទោះបីមានរោគាព្យាធិប្រទូសសព្វទាំងអស់ អ្នកណាមួយមិនស្រឡាញ់រាងកាយខ្លួន ។

១៣៣- មិត្តណាជាទីស្រឡាញ់ពេញចិត្ត សូម្បីធ្វើឲ្យយើងមិនពេញចិត្តច្រើនយ៉ាង មិត្តនោះ នៅតែជាមិត្តជាទីស្រឡាញ់ពេញចិត្តដដែល, ដូចភ្លើង សូម្បីឆេះមន្ទីរមហាសាល អ្នកណាមួយ លែងនិយមរាប់អានភ្លើងទៀត?” ។

ចចកទមនកៈនិយាយថែមទៀតថា៖ “ទេវៈ! រឿងនេះ ជាទោសកំហុសធំខ្លាំងណាស់, ព្រោះថា៖

១៣៤- ព្រះរាជា ទតព្រះនេត្រដោយក្រៃលែង ចំពោះជនណាទោះជាព្រះរាជបុត្រក្តី ទោះជាអាមាត្យក្តី ឬក៏ជាជនបរទេសក្តី លក្ខ្មី(ទ្រព្យ) តែងរត់ចូលទៅជាសិរីនៃជននោះ ។

សូមលោកម្ចាស់ស្តាប់ពាក្យនេះតទៅទៀតថា៖

១៣៥- ការរលត់បង់នូវពាក្យជជែក ដែលមិនជាទីពេញចិត្ត តែងនាំមកនូវសេចក្តីសុខ, ទីណាមានអ្នកនិយាយ ហើយមានអ្នកស្តាប់ ទីនោះ ក្តីសម្រេចផលគួរជាទីពេញចិត្តតែងកើតឡើង ។

ពេលនេះ ព្រះបាទជាម្ចាស់ដកដាលខ្ញុំរាជការចាស់ជាបួសគល់ចោលអស់ហើយ ទៅតាំងបន្ទុបលើកកម្តើងជនបរទេសអាគន្តកជាត្រីមុខឲ្យជាធំជាងពួកខ្ញុំរាជការចាស់វិញ អំពើនេះមិនត្រឹមត្រូវតាមធម៌ទេ, ព្រោះថា៖

១៣៦- ព្រះភូមិបាល មិនគួរគប្បីរាប់អានលើកកម្តើងជនបរទេសអាគន្តកដោយអាងហេតុថា “ខ្ញុំរាជការចាស់ប្រព្រឹត្តខុស”ទេ អំពើនេះជាទោសធំណាស់, ព្រោះថា ជនបរទេសយើងនឹងជឿទុកចិត្តបានថាមិនទម្លាយរាជ្យសម្បត្តិឲ្យវិនាសឬអ្វី?” ។

សីហៈនិយាយទទឹងទាស់ថា៖ “ពាក្យឯងនេះ ប្លែកអស្ចារ្យណាស់ មិនមែនឬអ្វី? សញ្ជ័រកៈនេះយើងបានឲ្យអភ័យ ហើយនាំយកមកទំនុកបម្រុងឲ្យធ្វើការឲ្យមានកិត្តិយស, ហេតុដូចម្តេចក៏ឯងសម្គាល់យល់ថា វាគិតប្រទូសក្បត់រាជ្យយើងវិញ?” ។ ចចកទមនកៈនិយាយបញ្ជាក់ថា៖ “ទេវៈ!

១៣៧- មនុស្សទុជិន បើទុកជាលើកកម្តើងឲ្យមានយសសក្តិជានិច្ចក៏ដោយ ក៏នៅតែមិនមានក្តី

៣៨

ស្មោះត្រង់ មិនលះបង់ប្រក្រតីដើម ដូចកន្ទុយផ្កៃ សូម្បីគេយកប្រេងលាបវិចិត្រត្រង់ ក៏មិនលះបង់ចុង ស្មើតទៅលើដូចប្រក្រតីវាឡើយ ។

១៣៨- ធម្មតាកន្ទុយផ្កៃ ទោះជាគេកែយកប្រេងលាប យកខ្សែចង យកសំពត់រុំចងទុកអស់១២ ឆ្នាំ ក៏ឥតអំពើ កាលណាគេស្រាយចំណងចេញ ក៏ត្រឡប់កងកន្ទុយឯក្នុងឡើងវិញដូចប្រក្រតីដើម ។

១៣៩- ការបណ្តុះបណ្តាលឱ្យចម្រើន ឬការរាប់អានលើកតម្កើងឱ្យប្រសើរ នឹងអាចញ្ចាំង មនុស្សខឹងខូចចិត្តអាក្រក់ ឱ្យត្រេកអរពេញចិត្តដូចម្តេចកើត? ដូចដើមឈើមានពិសពុល សូម្បីយកទឹក អម្រឹតទៅស្រោចស្រព ក៏មិនអាចត្រឡប់ចេញផ្តែកវាជាទីប្រាថ្នាបានដូច្នោះដែរ ។

ព្រោះហេតុនោះ បានជាខ្ញុំបាទនិយាយថា៖

១៤០- នរជនមិនចង់ឱ្យកល្យាណមិត្តណាបានក្តីវិនាស សូម្បីកល្យាណមិត្តនោះមិនសាកសួរមុន ក៏គួរគប្បីប្រាប់ឧបាយឱ្យកើតប្រយោជន៍ដែរ នេះជាធម៌នៃលោកសប្បុរសទាំងឡាយ, បើពុំនោះទេ នរជននោះនឹងធ្លាក់ក្នុងគតិនៃជនមានមតិថោកទាប (សេចក្តីដូចលេខ ១២៤) ។

១៤១- នរជនណាយាត់ហាមមិនឱ្យធ្វើអំពើអកុសល នរជននោះឈ្មោះថាជាមិត្តនាំឱ្យរឹតតែ រុងរឿង, កម្មណាប្រាសចាកមន្ទិល គឺពាក្យពិះដៀល កម្មនោះឈ្មោះថាជាកម្មបរិសុទ្ធប្រពៃ, ស្រីណា ប្រព្រឹត្តតាមធន្ទៈស្វាមី ស្រីនោះឈ្មោះថាជាភរិយា, នរជនណាមានសប្បុរសទាំងឡាយគោរពបូជា សរសើរ នរជននោះ ឈ្មោះថាជាបណ្ឌិត, ធម្មជាតិណាមិនឱ្យស្រវឹងសៅហ្មង ធម្មជាតិនោះ ឈ្មោះថា ជាសិរី, នរជនណារួចពីខ្ញុំតណ្ហា នរជននោះឈ្មោះថាជាបុគ្គលមានសេចក្តីសុខ, នរជនណា ស្មោះត្រង់ តាមប្រក្រតី នរជននោះឈ្មោះថាជាមិត្ត, នរជនណាទូន្មានឥន្ទ្រិយបាន នរជននោះឈ្មោះថាជាបុរស ។

រឿងនេះ ថាបើលោកម្ចាស់មិនព្រមត្រឡប់ស្មារតី បណ្តោយឱ្យសញ្ជីវកៈធ្វើគុតឱ្យរលត់ផុតជីវិត វិនាសទាំងដែលទ្រង់បានជ្រាបរួចហើយ កំហុសដូច្នោះមិនមែនជាទោសអាមាត្យមុខមន្ត្រីខ្ញុំបម្រើទេ, ព្រោះថា៖

១៤២- ព្រះនរេបតី ជាប់ព្រះទ័យស្ថិតក្នុងកាម មិនគយគន់មើលកិច្ចរាជការ និងផលប្រយោជន៍ ប្រទេសជាតិ ប្រព្រឹត្តធ្វើតាមតែទំនើងព្រះទ័យ ស្រវឹងពន់ពេកក្រែងដុះចុះប្រេង កាលតមក ទ្រង់កើត មានៈ ក្សត្រគ្របសង្កត់ធ្លាក់ព្រះអង្គទៅក្នុងជ្រោះជ្រៅ គឺសេចក្តីសោកសល្យហើយ, ទ្រង់តែងដាក់ទោស ទម្លាក់ខុសមកលើអាមាត្យមុខមន្ត្រី មិនបាននឹកនាដល់ទោសព័រកំហុសកន្លងវិន័យព្រះអង្គឡើយ” ។

បិដកលកៈនឹកតែក្នុងចិត្តថា៖

១៤៣- ព្រះរាជាមិនត្រូវដាក់ទណ្ឌកម្មដល់ជនដទៃទេ ដោយអាងយកតែពាក្យពោលបង្កូសនៃជន

ឯទៀតឡើយ, គួរគប្បីសាកសួរឱ្យឃើញទោសប្រក្សក្សដោយខ្លួនសិន សឹមត្រូវចាប់ចងដាក់ទោស ឬពុំ នោះត្រូវឬជា ។

១៤៤- នរជន មិនបានពិចារណាគុណ និងទោសឱ្យឃើញម៉ត់ចត់តាមវិធីមុនសិនទេ មិនគួរ អាណិតលើកលែង ឬដាក់ទោសទណ្ឌទេ ដូចការមើលងាយយកដែលូកទៅក្នុងមាត់ពស់ ឈ្មោះថាយកក្ដី វិនាសមកឱ្យខ្លួនឯងពិតឥតសង្ស័យឡើយ ។

នឹកឃើញដូច្នោះហើយ ទើប**បិដ្ឋលកៈ**ប្រកាសខ្លាំងៗថា៖ “បើដូច្នោះ ត្រូវហោសញ្ជីវកៈឱ្យចូល មកនឹងប្រាប់ឱ្យដឹងខ្លួនឬអ្វី?” ។ ចចក**ទមនកៈ** ឆ្លើយតបដោយប្រញាប់ថា៖ “ទេ! ទេ! មិនបានទេ! ធ្វើ ដូច្នោះនាំឱ្យគេឯងដឹងឮច្រើន បែកការសម្ងាត់អស់ហើយ ព្រោះលោកថា៖

១៤៥- ពូជគឺការសម្ងាត់នេះ សូម្បីតែបន្តិច បុគ្គលគប្បីលាក់ទុកដោយប្រពៃ គប្បីរក្សាទុកដោយ ម៉ឺងម៉ាត់តាមដែលនឹងអាចម៉ឺងម៉ាត់បាន បុគ្គលត្រូវប្រយ័ត្នកុំឱ្យបែកការឡើយ, ការសម្ងាត់នោះ បើបែក ធ្លាយហើយ មិនដុះដាលបានផលសម្រេចទេ ។

១៤៦- ការងារ ដែលត្រូវចាប់ធ្វើ ឬដែលត្រូវបង្កាប់គេ ឬដែលត្រូវធ្វើខ្លួនឯង បើបុគ្គលមិនគប្បី ប្រញាប់ប្រញាល់ធ្វើឱ្យបានរួសរាន់ទាន់ពេលទេ កាលវេលា នឹងជញ្ជក់ក្រេបផឹកស៊ីវិសជាតិការងារនោះ អស់រលីង ។

ព្រោះហេតុនោះ, ការងារអ្វីមួយ ដែលនរជនប្រារព្ធធ្វើហើយ ត្រូវតែចាត់ការភ្លាមៗ ដោយការ ប្រយ័ត្នម៉ឺងម៉ាត់ ដែលអាចនឹងប្រយ័ត្នបាន, ព្រោះថា៖

១៤៧- ការសម្ងាត់ ដូចទាហានមិនមានទឹកចិត្តមាំមួន សូម្បីមានគ្រឿងព្រោះការពារសព្វាង្គ កាយបរិបូណ៌ហើយ ក៏មិនអាចធន់ទ្រាំស្ថិតនៅក្នុងកន្លែងអស់កាលយូរបាន ព្រោះក្ដីរង្កៀសខ្លាចក្រែង អាចឱ្យសត្រូវតយុទ្ធទម្លាយបាន ។

បើទុកជា**សញ្ជីវកៈ**នេះមើលឃើញទោសកំហុសខ្លួន ហើយចូលមកលោកម្ចាស់សូមឱ្យលោះលា ត្រាប្រណីទោស ក៏មិនគួរគប្បីសម្តែងមេត្រីយកជាមិត្តតទៅមុខទៀតដែរ, ព្រោះថា៖

១៤៨- នរជនណាចង់ចងសម្ព័ន្ធមេត្រីម្តងទៀត ចំពោះមិត្តដែលបានប្រទូសរួចម្តងហើយ នរជន នោះឯង ឈ្មោះថាទៅកាន់យកម្រឹត្យតែម្តង ដូចមេសេះ ពង្រៃសេះអស្សុតរដូច្នោះឯង” ។

សីហៈនិយាយដោយក្លាហានថា៖ “យើងចង់ដឹងដែរ, តើ**សញ្ជីវកៈ**នេះវាអាចហ៊ានធ្វើគុតដណ្ដើម រាជ្យយើងម្តាំទៅ” ។ ចចក**ទមនកៈ**ឆ្លើយតបទៅវិញថា៖

១៤៩- នរជន មិនដឹងភារៈនៃការទាក់ទងនឹងជនដទៃហើយ មិនត្រូវគ្រូចុះមតិសម្គាល់សមត្ថ

ភាព គេថាដូចម្តេចឡើយ, ចូរមើល! សមុទ្រក៏ចាលចាញ់តែជងៃ សព្វបើត្រដេវវិចដែរ ។

សីហៈសួរថា៖ “ចុះរឿងនោះតើដូចម្តេច?” ។ ចចកទមនកៈនិយាយរឿងដូចតទៅនេះថា៖

កថាទី១០

រឿងត្រដេវវិចញ្ជីឈ្មោល និងសមុទ្រ

លើត្រើយសមុទ្រទទួលបានត្រដេវវិចញ្ជីឈ្មោលអាស្រ័យនៅ ។ កាលដល់ពេលពង ត្រដេវវិច ញ្ជីនិយាយទៅកាន់ត្រដេវវិចឈ្មោលថា៖ “អ្នកបងជាទីពឹង! ខ្ញុំជិតពងហើយ, សូមអ្នកបងរៀបចំកាច់ សំបុកទុកពងក្នុងទីដទៃឱ្យបានសុខស្រួលជាងទីនេះ” ។ ត្រដេវវិចឈ្មោលសួរតបទៅវិញថា៖ “ហែអូន! ទីនេះ មិនសមគួរនឹងពងឬអ្វី?” ។ ត្រដេវវិចញ្ជីឆ្លើយប្រាប់ថា៖ “ទីនេះប្រកបដោយភ័យធំ រលកសមុទ្រ អាចបោកមកផាត់យកពងយើងទៅបាន” ។ ត្រដេវវិចឈ្មោលនិយាយដោយការមើលងាយថា៖ “យី! អី បងឥតកម្លាំងតស៊ូបណ្តោយឱ្យរលកសមុទ្របោកយកពងទៅបាន?” ។ ត្រដេវវិចញ្ជីអស់សំណើច សើច ហើយឆ្លើយតបថា៖ “នែអ្នកស្វាមី! ចុះអ្នកបងនឹងសមុទ្រ អ្នកណាធំជាងអ្នកណា?, ព្រោះថា៖

១៥០- នរជនណាដឹងច្បាស់ថា គួរ ឬមិនគួរប្រកប ដើម្បីកម្ចាត់បង់នូវសេចក្តីវិនាស, នរជននោះ កាលដឹងថា “ទីនេះមានអន្តរាយ” ដូច្នោះហើយ មិនលិចលង់ផុងគំនិតនាំឱ្យវិនាស ក្នុងគ្រាក្រទុក្ខលំបាក ឡើយ ។

១៥១- ការប្រារព្ធធ្វើការងារដែលមិនគួរធ្វើ ១, ការទាស់ទែងខ្វែងគំនិតបងប្អូនឯង ១, ការ ប្រណាំងប្រជែងតស៊ូអ្នកមានកម្លាំងជាង ១, ការទុកចិត្តក្នុងស្ត្រីទាំងឡាយ ១, ទាំង៤ ប្រការនេះឈ្មោះ ថាបើកទ្វារឱ្យដល់ម្រឹត្យទាំងរស់” ។

កាលនោះឯង, ត្រដេវវិចញ្ជី ប្រកែកមិនឈ្នះត្រដេវវិចឈ្មោលក៏ព្រមពងនៅលើឆ្នេរសមុទ្រនោះ ទាំងសេចក្តីទុក្ខព្រួយ ។ កាលដែលបក្សីញ្ជីឈ្មោលនិយាយជជែកគ្នា សមុទ្របានស្តាប់អស់អាថ៌សេចក្តី ពីដើមដល់ចុង ក៏ចង់ដឹងសក្តានុពលភាពសត្វញ្ជីឈ្មោលនោះ ទើបផាត់រលកធំៗមកបោកយកពងអស់ ទៅ ។ លំដាប់នោះ ត្រដេវវិចញ្ជីកើតទុក្ខសោកសៅ ទង្គិះខ្សឹកខ្សួលក្តួលក្តៅចិត្ត យំបណ្តើរនិយាយប្រាប់ ស្វាមីបណ្តើរថា៖ “នែអ្នកបងជាទីពឹង! ម៉េចមិនជឿពាក្យខ្ញុំ ឥឡូវនេះក្តីទុក្ខធ្លាក់មកដល់យើងហើយ, ពង វិនាសអន្តរធានបាត់អស់រលីង” ។ ត្រដេវវិចឈ្មោលឆ្លើយតបដោយអួតអាងថា៖ “ប្អូនអើយ! ប្អូនកុំភ័យ បារម្ភថ្វី ទុកងារឱ្យបងចុះ” និយាយដូច្នោះហើយស្រែកកញ្ជ្រៀមខ្សែខ្មាហាហៅហូងបក្សីទាំងឡាយឱ្យ ចូលមកប្រជុំផ្គុំគ្នាបានស្រេចកាលណា ក៏ហិចហើរទៅកាន់សំណាក់គ្រុឌជាស្តេចបក្សី ។ លុះទៅដល់

ទីហ៊ានគ្រុឌហើយ, ត្រដេវវិចល្លោលនិយាយរៀបរាប់ព្រឹត្តិការណ៍ទាំងអស់ប្តឹងគ្រុឌបក្សដ៏មានបុណ្យ ដែលជាស្តេចគ្រប់គ្រងរក្សាពពួកបក្ស ឲ្យបានដឹងសេចក្តីសព្វគ្រប់ប្រការថា៖ “ទេវ! ខ្ញុំបាទបានតាំង ទីហ៊ានកាច់សំបុកទុកពងអាស្រ័យនៅនាឆ្នេរសមុទ្រ មិនបានប្រព្រឹត្តផ្តាច់ឲ្យខុសគន្លងធម៌ទេ ឥឡូវ សមុទ្រកំណាចចង្រៃនេះផាត់រលកមកបោកយកពងខ្ញុំបាទទៅអស់រលីង ខ្ញុំបាទកើតទុក្ខពុំសុខចិត្ត ទើប ចូលមកក្រាបប្រណិប័តន៍ជម្រាបព្រះបាទម្ចាស់ឲ្យជ្រាប” ។ កាលនោះ, គ្រុឌស្តេចបក្ស បានស្តាប់សម្តី ត្រដេវវិចប្តឹងដូច្នោះហើយ ចូលទៅក្រាបបង្គំព្រះនារាយណ៍បរមឥសូរដ៏ជាក់ពូល អ្នកដ៏មានបុណ្យចេស្តា ជាអ្នកកសាងលោក ជាអ្នកគ្រប់គ្រងលោក និងជាអ្នកប្រល័យលាញលោក ឲ្យទ្រង់ជ្រាបតាមដំណើរ សេចក្តី ។ ព្រះនារាយណ៍កាត់សេចក្តីឲ្យសមុទ្រយកពងមកសងត្រដេវវិចញ្ជើណ្ណាលវិញ ។ គ្រុឌស្តេច បក្សទទួលទេវឱង្ការតម្កល់លើត្បូងទុកជាទីគោរពហើយត្រឡប់វិលមកវិញ មកបង្គាប់សមុទ្រឲ្យយកពង ទៅប្រគល់ឲ្យបក្សញ្ជើណ្ណាលក្នុងកាលនោះឯងហោង ។ ព្រោះហេតុនោះឯងបានជាខ្ញុំបាទ (ចចក ទមនកៈ) ជម្រាបថា៖ “នរជន មិនដឹងភាវៈនៃការទាក់ទងជនដទៃហើយ” ដូច្នោះជាដើម (លេខ ១៤៩) ។

សីហាបិដ្ឋលកៈ សួរបញ្ជាក់ថា៖ “ធ្វើម្តេច យើងគប្បីដឹងបានថាសញ្ជីវកៈមានគំនិតក្បត់យើង?” ចចកទមនកៈនិយាយដំណើរទំនងប្រាប់ថា៖ “សញ្ជីវកៈនេះជាសត្វព្រហ្មើនណាស់ កាលណាវាចូលមក ទេវបាទម្ចាស់ វាសម្តែងអាការធ្វើហាក់ជាគោរពកោតក្រែង ហើយបង្ហាញស្នែងតម្រង់ទៅមុខ កាលនោះ ទេវបាទម្ចាស់គង់ជ្រាបមិនខាន” ។ ចចកនិយាយហើយដើររលះរលាំងចូលទៅរកសញ្ជីវកៈ បង្ហាញឲ្យ សញ្ជីវកៈមើលឃើញខ្លួន ធ្វើទឹកមុខស្រងូតហាក់ជាមានភ័យធំខ្លាំងណាស់ ។ ឯគោសញ្ជីវកៈមើលឃើញ ចចក ត្រេកអរសាទរណាស់ សួរចៅវៅទៅថា៖ “ហែបងចចកដ៏ចម្រើនអើយ! មានការអ្វីរលះរលាំង ដូច្នោះ ឬមួយសុខសប្បាយជាទេហៈ?” ។ ទមនកៈឆ្លើយដោយឧបាយថា៖ “ឱលោកអើយ! ធម្មតាធ្វើជា ខ្ញុំបម្រើរាជការផែនទឹក ផែនដី រកក្តីសុខសប្បាយមកពីណា, ព្រោះថា៖

១៥២- នរជនណាធ្វើជារាជសេវកាមាត្យ នរជននោះ ត្រូវតែរឹងសម្បត្តិដែលនៅក្នុងអំណាចនៃ ជនដទៃ មានចិត្តមិនដែលបានស្ងប់ក្សេមក្សាន្តណ្តើយទេ ព្រមទាំងមិនទុកចិត្តក្នុងជីវិតខ្លួនថែមទៀត ផង ។

១៥៣- នរណាបានទ្រព្យសម្បត្តិហើយ មិនឡើងចាង? នរណាលុះក្នុងអំណាចវិស័យខ្លួនហើយ អាចរំលត់ក្តីទុក្ខទោសអន្តរាយបាន? លើផែនដី នរណាមានចិត្តរឹងមិនឆ្កោយខ្លួនដួលព្រោះស្រ្តី? មួយ ទៀត, នរណាជាទីស្រឡាញ់នៃព្រះរាជា? ក្នុងលោកនេះ នរណាមានអំណាចខ្លាំង មិនចូលទៅក្នុង កណ្តាប់ដៃនៃព្រះកាល? នរណាជាអ្នកសូមទាន ហើយបានដល់ក្តីគោរពដ៏ខ្ពង់ខ្ពស់? មួយវិញទៀត,

នរណា ដែលធ្លាក់ខ្លួនទៅក្នុងអន្ទាក់នៃទុជិន ហើយបានត្រឡប់ជាបុរសបរិបូណ៌ដោយក្តីក្សេមក្សាន្ត?” ។

សញ្ជីវកៈសួរដោយក្តីងឺងឆ្ងល់ថា៖ “បងសម្លាញ់អើយ! បងនិយាយនេះ តើចង់ថាដូចម្តេច?” ។

ចចកទមនកៈឆ្លើយប្រាប់ថា៖ “ចុះឲ្យខ្ញុំជាបុគ្គលមានបុណ្យតិចសក្តិក្នុងប្រាប់ដូចម្តេចទៅទៀត, ចូរមើល! លោកថា៖

១៥៤- ខ្លួនខ្ញុំនេះដូចជាបុគ្គលលិចលង់ក្នុងមហាសមុទ្រ មានតែពស់កាចសម្រាប់គោង នឹងលែងក៏មិនកើត នឹងប្រគោងកាន់ពស់ទៅទៀតក៏មិនកើត, ពេលនេះ លំបាកចិត្តខ្លួនគំនិតខូចអស់ហើយដូចអ្នកគោងពស់ឆ្មោះឯង ។

១៥៥- មួយចំណែក ក្តីស្និទ្ធស្នាលចំពោះព្រះរាជា វិនាសអស់ហើយ, មួយចំណែកទៀត ក្តីស្និទ្ធស្នាលចំពោះពួកញាតិសន្តាន ក៏វិនាសដែរ, ឲ្យរូបខ្ញុំធ្វើដូចម្តេច? ឲ្យរូបខ្ញុំទៅឯណា? ខ្លួនខ្ញុំដូចជាធ្លាក់ក្នុងកណ្តាលសមុទ្រសាគរគឺក្តីទុក្ខស្រេចទៅហើយ ។

ចចកនិយាយបណ្តើរដង្ហើមធំឃ្នកវែងៗបណ្តើរ ហើយអង្គុយធ្វើមុខក្រៀមផ្អែម ។ **សញ្ជីវកៈ**អង្វរករសួរថា៖ “បងសម្លាញ់! ចូរបងប្រាប់ឲ្យជាក់លាក់មកមើល! ក្នុងចិត្តបងតើមានគិតធ្វើអ្វីខ្លះ?” ។ ចចកធ្វើអាការហាក់ដូចតូចចិត្តណាស់ ឱនទៅជិតត្រចៀកហើយនិយាយខ្សឹបបន្តិចៗប្រាប់គោថា៖ “មែនពិត, បើតាមក្តីស្និទ្ធស្នាលចំពោះព្រះរាជា ខ្ញុំមិនគួរយករឿងអាថ៌កំបាំងព្រះអង្គមកនិយាយបរិហារឲ្យគេឯងដឹងឡើយ, តែដូចរូបបង ខ្ញុំនឹងលាក់លៀមមិនកើត ព្រោះបងបាននៅក្នុងទីនេះក៏ដោយសារខ្លួនខ្ញុំនាំមកដែរ, ឯខ្ញុំក៏ចង់បានអានិសង្សទៅកើតក្នុងឋានសួគ៌គួរតែស្រាយអាថ៌កំបាំងជាប្រយោជន៍ប្រាប់ឲ្យដឹងមុន, សូមបងស្តាប់មើល! ម្ចាស់យើងប្រែចិត្តចេញពីបងហើយ បាននិយាយរហស្សការប្រាប់ខ្ញុំដោយសម្ងាត់ថា៖ “អញបម្រុងនឹងសម្លាប់**សញ្ជីវកៈ**យកសាច់ស៊ីនឹងចែកចាយលៀងបរិវារឲ្យស៊ីចម្អែតផ្ទៃហើយ” ។ **សញ្ជីវកៈ**បានស្តាប់ពាក្យនេះហើយ ធ្លាក់ទឹកមុខជ្រុបតូចចិត្តក្រៀមក្រំដំឱវា ។ ចចកធ្វើជាល្ងង់លោមនិយាយរំលឹកថា៖ “ណ្ហើយបងសម្លាញ់! កុំកើតទុក្ខតូចចិត្តធ្វើអ្វី ធ្វើម្តេចសំណាងយើង, ត្រូវតែត្រិះរិះពិចារណារកឧបាយកែខែតាមការគួរ កាលបើមានគ្រោះកាចចង្រៃធ្លាក់មកដល់” ។ គោ**សញ្ជីវកៈ**ត្រិះរិះមើលមួយស្របក់ហើយ យល់សេចក្តីផ្សេងតែម្នាក់ឯងថា៖ “កិច្ចការដូច្នោះក៏អាចកើតមានដែរ, តែពាក្យនេះទំនងជាអាកប្បកិរិយាចចកទុជិន ឬមិនមែនទេដឹង? ដំណើរនេះ, នរណាក៏មិនគប្បីអាចនឹងយល់សេចក្តីចំពោះអំពើដូច្នោះបានឡើយ, ព្រោះថា៖

១៥៦- ដោយច្រើន នារីទាំងឡាយតែងចូលចិត្តសេពគប់ទុជិន, ព្រះរាជាតែងសព្វព្រះទ័យអាមាត្យមិនមានគុណសម្បត្តិ, ទ្រព្យសម្បត្តិតែងហូរទៅរកតែជនកំណាញ់ ឯភ្លៀងតែងបង្ករចុះតែលើភ្នំ និងមហា

សមុទ្រ ។

១៥៧- (១) ជនអសប្បវរស តែងទទួលរស្មីសោភាដែលផ្សាយចេញពីគុណសម្បត្តិអភិជនដែលខ្លួនអាស្រ័យនៅ ដូចអញ្ជូន៖ (២) ខ្មៅក្រខ្វក់ពីកំណើត កាលបើទៅស្ថិតលើរោមចិញ្ចើមនៃស្រ្តីល្អហើយ ក៏ត្រឡប់ជារបស់រុងរឿង” ។

គោសញ្ជីវកៈត្រិះរិះគិតមើលសាចុះសាឡើងមួយស្របក់ហើយពោលថា៖ “អនិច្ចាឱកម្មអាក្រក់ ចង្រៃ! ចុះហេតុដែលនាំឱ្យវិបត្តិនេះកើតមកពីណាអេះ? ព្រោះថា៖

១៥៨- ព្រះនរបតី សូម្បីអាមាត្យប្រតិបត្តិការដោយប្រយ័ត្នប្រយែងដ៏ក្រៃលែង ក៏មិនសព្វព្រះទ័យត្រេកអររុងរឿង, តែរឿងនេះនឹងទុកថាប្លែកដូចម្តេចកើត? ឯអាមាត្យណានីមួយដែលគោរពភក្តីដោយល្អហើយក៏ត្រឡប់បានភាពជាសត្រូវវិញ នេះទើបហៅថាប្លែកអស្ចារ្យមែន ។

ដំណើរនេះ, នរជនណាមួយក៏មិនគប្បីអាចយល់សេចក្តីបានងាយទេ ព្រោះថា៖

១៥៩- មែនពិត, នរជនណា កាន់យកហេតុណាមួយជានិមិត្តហើយទើបក្រែវក្រោធ នរជននោះ កាលបើកម្ចាត់បង់ហេតុនោះបានហើយនឹងបាត់ក្រែវក្រោធហើយកើតក្តីជ្រះថ្លាភ្លាម, បើចិត្តនរជនណាក្រែវក្រោធស្អប់ដោយមិនមានហេតុ ធ្វើដូចម្តេចហ្ន៎ នឹងញាំងចិត្តនរជននោះឱ្យស្ងប់ហើយឱ្យត្រេកអរបាន? ។

អាត្មាអញធ្វើអំពើអ្វីខ្លះក្បត់ព្រះរាជា? ឬមួយ ព្រះរាជាទ្រង់ក្រែវក្រោធដោយព្រះទ័យអាក្រក់ប្រាសចាកហេតុផល?” ។ ចចកទមនកៈឆ្លើយស្របតបវិញថា៖ “អើ! រឿងនេះ ក៏អាចកើតមានយ៉ាងនោះបានដែរ, ចូរបងស្តាប់សុភាសិតនេះតទៅ៖

១៦០- អាមាត្យខ្លះ ជាអ្នកប្រាជ្ញា ជាអ្នកស្វាមីភក្តីស្និទ្ធស្នេហាធ្វើឧត្តមប្រយោជន៍ចំពោះព្រះរាជាពិតៗ ត្រឡប់ជាបានក្តីស្អប់ខ្ពើមវិញក៏មាន, អាមាត្យខ្លះទៀត ក្បត់ព្រះរាជាដោយប្រត្យក្សណាំងៗ ត្រឡប់ជាបានមេត្រីទៅវិញក៏មាន, ឱចរិតនៃព្រះរាជាជាទីជ្រកកោននៃជននេះប្លែកអស្ចារ្យ ប្លែកអស្ចារ្យច្រើនប្រការអ្វីម៉្លេះហ្ន៎! សេវាធម៌ (នាទីនៃអាមាត្យ) នេះ មានប្រស្នាវញ្ជុកវញ្ជុកសាំញ៉ាំសុគតស្នាញណាស់ សូម្បីព្រះយោគីមានប្បទិ្ធ ក៏មិនអាចប្រតិបត្តិឱ្យល្អបរិបូណ៌បានឡើយ ។

^១ ហិតោបទេស សេចក្តីប្រែជាភាសាបារាំងនៃលោកឡង់ស៊ីរ៉ូ និងជាភាសាសៀមនៃលោកនាគប្រទីបមានគាថាលើសដូច្នោះគឺព្រះលក្ស្មីតែងប្រទានកិត្តិយសចំពោះតែជនថោកទាប ព្រះសូរស្និទ្ធតែងប្រោសប្រាណចំពោះតែជនសក្តិពូជ, នារីតែងស្រឡាញ់ពេញចិត្តចំពោះតែទុជន ឯព្រះឥន្ទ (ម្ចាស់ភ្លៀង) តែងបង្ករភ្លៀងតែលើកំពូលភ្នំ ។

^២ ជំរពណីខ្មៅ សម្រាប់លាបរោមចិញ្ចើមឱ្យខ្មៅរលោងស្រលីល ។

១៦១- ធ្វើគុណដល់អសប្បុរស ១០០ ដង មិនបានផល, និយាយពាក្យសុភាសិតដល់មនុស្សល្ងង់ ១០០ ដង ឥតប្រយោជន៍ ប្រើឧបាយប្រាជ្ញា ១០០ ដង ចំពោះជនឥតការត្រិះរិះពិចារណា ក៏មិនបានការ ។

១៦២- នៅលើដើមចន្ទន៍ មានពស់, នៅក្នុងត្រពាំងដែលដេរដាសដោយផ្កាឈូក មានក្រពើ, នៅក្នុងភោគទ្រព្យ មានជនពាលជាអ្នករុករានឈ្នួល, ក្នុងលោកនេះ សេចក្ដីសុខ ប្រាសចាកការផ្ទាំងផ្ទាក់ចិត្តមិនដែលមានសោះឡើយ ។

១៦៣- នៅគល់ដើមចន្ទន៍ មានអាសិវពិស, នៅផ្កាចន្ទន៍ មានមេឃុំកាច, នៅមែកចន្ទន៍ មានពានរ, នៅចុងដើមចន្ទន៍ មានខ្លាឃ្មុំ ដូច្នោះនៅដើមចន្ទន៍ទាំងមូល ឥតមានផ្នែកត្រង់ណាដែលមិនមានសត្រូវចង្រៃអាក្រក់អាស្រ័យនៅទេ ។

ស្តេចយើង ខ្ញុំស្គាល់លក្ខណៈគ្រប់, ព្រះបន្ទូលពីរោះផ្អែមដូចទឹកឃ្មុំ តែព្រះទ័យពេញពោរដោយពិសពុល, ព្រោះថា៖

១៦៤- ហុចដៃបក់ហោរាពីចម្ងាយ, ភ្នែកក្រឡេកមើលដោយអាការស្រឡាញ់ពេញចិត្ត, ហៅឱ្យអង្គុយអាសនៈរួមជាមួយពាក់កណ្ដាលម្នាក់, លូកដៃទៅត្រកងឱបដោយក្ដីស្នេហា, សម្ដែងការអើពើចៅវោសាកសួរដោយវាចាជាទីស្រឡាញ់ពេញចិត្ត, តែខាងក្នុងចិត្ត ពេញដោយពិសពុល, ខាងក្រៅ ទឹកសម្ដីផ្អែមដូចទឹកឃ្មុំ, ស្អាតជំនាញក្នុងកលោបាយ, ឱនដកវិធី (១) បែបថ្មីអ្វីនេះ ពួកទុរិយសិក្សាយកមកប្រើជាល្បែងបានហ្ន៎? ។

១៦៥- សំពៅ គេសាងសម្រាប់ឆ្លងសមុទ្រសាគរ ដែលគេឆ្លងបានដោយក្រ, ប្រទីប គេសាងសម្រាប់អុជទ្រោលបំភ្លឺ ក្នុងពេលងងឹតអន្ធការ, វីជនី គេធ្វើសម្រាប់បក់ក្នុងពេលមិនមានខ្យល់, កង្វេរ គេធ្វើសម្រាប់ហ្វឹកហ្វឺនដំរីកាចទ្រនងងឹតមុខដោយចុះប្រេង, ដូច្នោះ នៅលើភូគោលនេះ មានរបស់អ្វីមួយដែលព្រះអ្នកកសាងលោកមិនបានកសាងទុកឱ្យជាឧបាយចិត្តា (២) ខ្ញុំជឿជាក់ច្បាស់ថា សូម្បីព្រះព្រហ្មដែលបង្កើតលោក ក៏ទម្លាក់កម្លាំងព្យាយាមចោល ក្នុងការទូន្មានប្រៀនប្រដៅសន្តានមនុស្សទុរិយ” ។

គោសញ្ជីវកៈព្រួយបារម្ភតានតឹងក្នុងចិត្តស្ទើរព្រះទ្រូង ដកដង្ហើមធំឃ្មុំរវៃរវៃ គិតថា៖ “ឱកម្មអាត្មាអញអើយ អ្វីក៏អាក្រក់ម៉្លេះហ្ន៎? អាត្មាអញស៊ីតែសន្ទូងជាកក្សាហារ ហេតុអ្វីក៏លោកមកចោទប្រកាន់ ហើយប្រាថ្នាសម្លាប់ចោលបង់សៀតដូច្នោះហ្ន៎? ព្រោះថា៖

១ វិធីអ្នករាំ កិច្ចកលឧបាយអ្នករាំ ។

២ ឧបាយខាងផ្លូវគំនិតត្រិះរិះពិចារណានាំឱ្យយល់សេចក្ដី ឬឱ្យយល់កិច្ចការផងទាំងពួងឥតចន្លោះ ។

១៦៦- ជនពីរផ្នែកណាមានទ្រព្យស្មើគ្នា មានកម្លាំងស្មើគ្នា ជនពីរផ្នែកនោះ ទើបវិវាទច្បាំងគ្នាបាន ចុះបើមួយផ្នែកមានអំណាចខ្ពង់ខ្ពស់ មួយផ្នែកទៀតថោកទាបឥតអំណាចសោះ តើគួរនឹងនាំឲ្យកើតវិវាទ ច្បាំងគ្នាបានខ្លះទេហ៎? ។

សញ្ជីវកៈសញ្ជឹងគិតហើយគិតទៀត៖ “នរណាហ្ន៎ ញុះញង់ស្តេច**បិដ្ឋលកៈ**ឲ្យក្រែវក្រោធ ហើយ ឲ្យគុំគួនរករឿងប៉ងសម្លាប់អាត្មាអញដូច្នោះ? អាត្មាអញគិតពុំយល់ហេតុនេះសោះ ។ បើលោកម្ចាស់ក្រែវ ក្រោធ ហើយប្រាថ្នានឹងបំផ្លិចបំផ្លាញអាត្មាអញមែន រឿងនេះគួរភិតភ័យជានិច្ចមែន, ព្រោះថា៖

១៦៧- កាលណាក៏ដោយ ព្រះទ័យព្រះភូមិបាល ដែលមន្ត្រីព្រះអង្គបំបែកឲ្យបែកហើយ តវិញ មិនជាប់ទេ ដូចកងដៃជាវិការៈនៃកែវផលិតដែលជនឲ្យបែកហើយ ជនណាហ្ន៎ មានអំណាចអាចតឲ្យ ជាប់ដូចដើមវិញបាន? ។

១៦៨- ហេតុដែលគួរភ័យខ្លាចមាន២ប្រការគឺ៖ អសនីបាត និងតេជានុភាពព្រះរាជា តែអសនី បាត ធ្លាក់តែមួយកន្លែង ឯតេជានុភាពព្រះរាជាធ្លាក់នៅជុំវិញខ្លួនយើង ។

ក្នុងករណីបែបនេះ ថាបើត្រូវស្លាប់ ស្លាប់ក្នុងសង្គ្រាមប្រសើរជាង, ឥឡូវនេះ មកស្លាប់ដោយ ប្រើអាជ្ញាយ៉ាងនេះមិនល្អមើលសោះ, ព្រោះថា៖

១៦៩- ស្លាប់ហើយបានទៅកើតក្នុងឋានសួគ៌ ១, សម្លាប់សត្រូវហើយបានក្តីសុខ ១, ធម៌២ ប្រការនេះឯង ជាធម៌មានគុណប្រសើរបំផុត គេធ្វើបានដោយក្រក្រែលែង មានតែបុរសមានចិត្តភ្លៀវភ្លា ទាំងឡាយទេ ទើបអាចធ្វើបាន ។

ពេលនេះ ជាកាលតយុទ្ធគ្នាទៅហើយ នឹងដកថយវិញក៏មិនកើត ។

១៧០- ក្នុងកាលណា បើមិនច្បាំងក៏ទៀងតែស្លាប់, បើច្បាំងមានផ្លូវរួចជីវិតបាន ក្នុងកាលនោះ ពួកអ្នកប្រាជ្ញតែងសម្រេចសេចក្តីថា “ត្រូវច្បាំងតយុទ្ធពិតប្រាកដ” ។

១៧១- ថាបើ, ក្នុងកាលណា អ្នកប្រាជ្ញមើលមិនឃើញផ្លូវអ្វីមួយដទៃក្រៅពីការច្បាំងតយុទ្ធទេ ក្នុងកាលនោះ លោកយល់ថាត្រូវតែធ្វើសង្គ្រាមស្និស្តាប់ក្នុងដៃសត្រូវ ។

១៧២- បើមានជ័យ ត្រូវបានទ្រព្យសម្បត្តិ, បើបែរជាស្លាប់វិញ ក៏ត្រូវបានជាភស្តុតាងទេពអប្សរ បរវរកញ្ញា, កាយយើងនេះជារបស់ត្រូវបែកធ្លាយទៅក្នុងមួយខណៈ ហេតុអ្វីក៏គិតញញើតញញើម មិនបិទស្លាប់ក្នុងរណរង្គ?” ។

គោសញ្ជីវកៈគិតយ៉ាងនេះរួចហើយ បែរទៅនិយាយប្រាប់ចចកថា៖ "នែសម្លាញ់! ធ្វើដូចម្តេចនឹង ដឹងថា **បិដ្ឋលកៈ**នេះចង់សម្លាប់ខ្ញុំ” ។ ចចក**ទមនកៈ**ឆ្លើយប្រាប់ថា៖ “កាលណា**បិដ្ឋលកៈ**នេះចង់ចិញ្ចឹមមាំ

សម្លឹងមើលបងឯងដោយភ្នែកដ៏មុត កងកន្ទុយផ្អែក លាក់ក្រញាំក្រចក ហាមាត់បញ្ចេញចង្កូមគួរស្នើម កាលនោះបងត្រូវសម្តែងក្តីអង់អាចហៅហ៊ានតស៊ូសីហៈវិញ ព្រោះថា៖

១៧៣- នរជន សូម្បីមានកម្លាំង តែឥតគេជះ បើដូច្នោះ ម្តេចក៏មិនមានទំនងឲ្យគេមើលងាយ? ចូរមើល! អ្នកភ្លើង មនុស្សលោកហ៊ានជាន់ក្រោមបាតជើងឥតកោតញញើតទេ ។

ទោះយ៉ាងណាក៏ដោយ, រឿងទាំងអស់នេះ ត្រូវលាក់បំបិទបំបាំងឲ្យជិតកុំឲ្យសាយភាយឡើយ បើមិនដូច្នោះទេ ខ្លួនបងប្អូនខ្លួនខ្ញុំត្រូវវិនាសអន្តរធានមិនខានឡើយ” ។ **ទមនកៈ**និយាយបង្ការស្តាប់ផ្លូវ យ៉ាងនេះរួចស្រេចហើយ ដើរចេញទៅរកជួបចកករដកៈ ។ ចកករដកៈឃើញ**ទមនកៈ**មកដល់ស្រែក សួរថា៖ “ម៉េចទៅបងអើយ! ការនោះសម្រេចហើយឬនៅ?” ចក**ទមនកៈ**ឆ្លើយប្រាប់មកវិញថា៖ “សម្រេចហើយវើយ! ទាំងពីរនាក់នោះបែកបាក់គ្នាស្រឡះហើយ” ។ ចក**ករដកៈ**សួរបញ្ជាក់ថាទៀត ថា៖ “រឿងនេះ មានកិច្ចការអ្វីសង្ស័យគួរនាំឲ្យទាក់ទាមទៀតទេ?” ព្រោះថា៖

១៧៤- នរណាហ្ន៎ចង់ចងពន្ធជាមួយនឹងមនុស្សទុដ្ឋិន? នរណាហ្ន៎មិនក្លាញ់បើមានគេសូមញយៗ? នរណាហ្ន៎ ជាបណ្ឌិត មិនចាញ់កលក្នុងវិធីទុច្ចរិត? ។

១៧៥- ជនពាលប៊ុនកល អាចញ្ចាំងនរជនដែលមានសិរិវិទ្យប្រព្រឹត្តអាក្រក់បាន ព្រោះមាន បំណងចង់ចម្រើនបានប្រយោជន៍ខ្លួន, ការសេពគប់ជនពាលប៊ុនកលនេះ មិនទុកដូចជាការលេងជាមួយ ភ្លើងឬអ្វី?” ។

លំដាប់នោះ ចក**ទមនកៈ**ដើរទៅរកជួប**បិដ្ឋលកៈ** ហើយនិយាយប្រាប់ថា៖ “ទេវៈ! ឥឡូវនេះ អា គោចង្រៃទុយ័សចិត្តអាក្រក់ វាមកហើយ សូមលោកម្ចាស់រៀបចំត្រៀមខ្លួនទុកមុនឲ្យស្រេច” និយាយ ដាស់តឿនដូច្នោះហើយ បង្គាប់ឲ្យសីហៈបញ្ចេញចង្កូមដូចបានពោលខាងដើម ។ មិនយូរប៉ុន្មាន, គោ **សញ្ជើរកៈ**ដើរចូលមកដល់ ឃើញសីហៈរៀបចំខ្លួនស្រេចដូចចកប្រាប់ ក៏ចូលទៅប្រយុទ្ធជាញជ័យ ។ កាលនោះឯងកើតសង្គ្រាមធំរវាងសីហៈ និងគោយ៉ាងសម្បើមអស្ចារ្យ **បិដ្ឋលកៈ**ប្រហារ**សញ្ជើរកៈ**

ដល់ក្តីស្លាប់ទៅហោង ។ កាលធ្វើសង្គ្រាមជាញ័យសម្លាប់គោជាសេវកាមាត្យល្អរួចហើយ សីហៈទើបដឹងខ្លួនថាចាញ់កលចក កើតសុបសៅសែនស្តុតចិត្ត បន្តិវាចាថា៖ “អនិច្ចាអាត្មាអញមិនគួរ មកធ្វើអំពើទារុណកម្មដូច្នោះសោះ, ព្រោះថា៖

១៧៦- វាជួរខ្លួនឯង នៅក្នុងកណ្តាប់ដៃស្តេចដទៃគ្រប់គ្រង ទុកដូចជាភាជនៈសម្រាប់ត្រងរងនូវ

បាបអប្បមង្គល ព្រះរាជាប្រព្រឹត្តលើសច្បាប់ ដូចសីហៈសម្លាប់ដំរី^(១) ។

១៧៧- ត្រូវឱ្យវិនាសភាគផែនដីខ្លះ ឬក៏ត្រូវឱ្យវិនាសអាមាត្យដែលមានគុណសម្បត្តិ និងប្រាជ្ញា? ការវិនាសអាមាត្យទុកដូចជាមរណៈនៃព្រះរាជាទាំងឡាយ ឯការវិនាសភាគផែនដី គេអាចដណ្តើមយក វិញបាន មិនមែនដូចខាតអាមាត្យឡើយ ។

ចចក**ទមនកៈ**និយាយកាត់ឡើងថា៖ “លោកម្ចាស់! នេះជាវិធីពិចារណាបែបថ្មីដូចម្តេច? ហេតុអ្វី ក៏លោកមកសោកស្តាយសត្រូវដែលលោកសម្លាប់ដូច្នោះ, ព្រោះថា៖

១៧៨- នរជនដែលធ្វើអន្តរាយដល់ជីវិត ទោះជាបិតា ឬជាបងក្តី ពុំនោះទោះជាបុត្រ ឬក៏ជាមិត្ត សម្លាប់ក្តី ព្រះរាជាប្រាជ្ញាសេចក្តីចម្រើនត្រូវតែសម្លាប់ចោលបង ។

១៧៩- នរជនអ្នកស្គាល់សភាពពិតនៃព្រះធម៌ ប្រយោជន៍ និងកាម មិនគួរមានករុណាតែមួយ ចំណែកទេ ព្រោះថា នរជនដែលមានតែចិត្តអត់ឱន មិនអាចស៊ីបាយដែលស្ថិតនៅក្នុងកណ្តាប់ដៃខ្លួន ឡើយ ។

១៨០- ការអត់ឱនចំពោះសត្រូវ ឬមិត្ត ជាគ្រឿងលម្អនៃអ្នកប្រាជ្ញដែលបំពេញព្រឹត្តិពិតមែនហើយ តែការអត់ឱនចំពោះសត្រូវដែលមានកំហុសនេះ ត្រឡប់ជាគ្រឿងប្រទូសនៃព្រះរាជាទាំងឡាយវិញទេ ។

១៨១- នរជនណា ចង់សម្លាប់ម្ចាស់ដោយល្មើសចង់បានរាជ្យ ឬដោយការមើលងាយគំនិត ទោសនរជននោះ បើឱ្យសមតាមកំហុសមានតែបទមួយទេ គឺការប្រហារជីវិត មិនមែនប្រការដទៃទៀត ឡើយ ។

១៨២- ព្រះរាជា មានសេចក្តីអាណិតហួសមាត្រា, ព្រាហ្មណ៍បរិភោគសាច់សត្វសព្វមិនចន្លោះ, ភរិយា មិននៅក្នុងឱវាទ, មិត្តមាននិស្ស័យបង់ធ្វើសេចក្តីអន្តរាយ, អ្នកបម្រើរឹងទទឹង, ភ្នាក់ងារធ្វេស ប្រហែស និងមនុស្សអកតញ្ញ នរជនគួរលះបង់ជនអស់នេះចោលឱ្យស្រឡះចេញ ។

លោកពោលសេចក្តីវិនាសតទៅទៀតថា៖

១៨៣- រាជនីតិ មានការផ្លាស់ប្តូររូបអនេក ដូចកលមាយាស្រីមានរូបល្អ គឺថាត្រង់តាមសេចក្តី ពិត ឬមិនត្រង់តាមសេចក្តីពិតខ្លះ ពោលពាក្យរឹងរូស ឬក៏ជាទីស្រឡាញ់ខ្លះ ធ្វើកាចយោរយៅ ពុំនោះធ្វើ អាណិតអាសូរខ្លះ កំណាញ់ស្វិតស្វាញ ពុំនោះសោតទូលាយជួយទ្រព្យដើមទុនខ្លះ ចំណាយទ្រព្យជានិច្ច ពុំ នោះសោតទៀត ប្រមូលកៀរគររតនវត្ថុ និងទ្រព្យសម្បត្តិឱ្យបានច្រើនខ្លះ ។

^១ សីហៈសម្លាប់ដំរី ទោសធ្លាក់មកលើសីហៈ ព្រោះសាច់ផ្អឹងដំរី ត្រូវបានទៅជាអាហារសត្វដទៃ ។

លុះចេញពីទមនកៈមេប្រាជ្ញមេខិលពោលពាក្យចោលល្ងង់ដោយទឹកប្រយោគសម្តី ប្រាប់ក្តីហេតុ ផលឱ្យស្ងប់ក្សេមក្សាន្តហើយ **បង្គំលកៈ**ត្រឡប់តាំងខ្លួនដូចធម្មតាដើម ចូលទៅស្ថិតនៅលើរាជបណ្តែង សីហាសនៈវិញ ។ **ទមនកៈ**បានប្រកបតាមក្តីប្រាថ្នាហើយ មានចិត្តរីករាយសប្បាយក្រែកលែង ស្រែកឱ្យ សព្វសាធុការពរដល់ស្តេចចតុប្បាទថា៖ “បពិត្រមហារាជ សូមព្រះអង្គមានជ័យសិរីមង្គលគ្រប់ប្រការ សូមសុភមង្គលផ្តល់ក្តីសុខចម្រើនដល់សព្វសត្វក្នុងសាកលពិភពផ្ទៃក្រោមតទៅ!” ចេញជូនពររួចហើយ ចូលទៅកាន់ទីឋានខ្លួន សុខសប្បាយដូចប្រក្រតីដើមហោង ។

កាលនោះ មហាបណ្ឌិត**វិស្ណុស័ម័ន** ក្រាបបង្គំទូលព្រះរាជបុត្រទាំងឡាយមុនបញ្ចប់ថា៖ “ការ បំបែកមិត្តនេះ ដែលទ្រង់ទាំងឡាយបានត្រងត្រាប់ស្តាប់តាំងពីដើមដល់ចុងសន្មតថាចប់អស់អាថ៌សេចក្តី ត្រឹមប៉ុណ្ណោះហើយ” ។ ព្រះរាជបុត្រទាំងឡាយត្រាស់តបវិញថា៖ “យើងខ្ញុំទាំងអស់គ្នា បានស្តាប់កថា វិចិត្រដោយសេចក្តីជ្រះថ្លាក្រែកលែង បានក្តីសុខកាយសប្បាយចិត្តឥតឧបមា” ។ មហាបណ្ឌិត**វិស្ណុស័ម័ន** ក្រាបទូលបញ្ចប់ថា៖ “សូមទ្រង់គ្រប់ព្រះអង្គ បានប្រកបដោយពរនេះតទៅ៖

១៨៤- សូមឱ្យការបំបែកមិត្តនេះ មានចំពោះតែទីលំនៅសត្រូវរបស់ទ្រង់ទាំងឡាយចុះ, ទុជិន ខិលខូចចិត្តអាក្រក់សាមាន្យ សូមព្រះកាលចាប់កាច់កំផ្លិចបំផ្លាញ នាំយកទៅកាន់ទីវិនាសហិនហោច ខ្លាចផ្សាអស់រលីងរាល់ៗថ្ងៃទៅកុំបីខាន, សូមមហាជនតាំងនៅដោយការបរិបូណ៌ព្រមដោយសេចក្តីសុខ ចម្រើនគ្រប់ប្រការ ជាអនេកអនន្តអស់កាលជានិច្ចនិរន្តរ៍ និងសូមកុលបុត្រយុវជនទាំងឡាយ មានចិត្ត រីករាយជ្រះថ្លាចំពោះមធ្យកថាជាទីមនោរម្យក្នុងលោកនេះ គ្រន់ទិនទិវាភាគីទៅហោង ។

កថាសង្គ្រោះទី ២ ឈ្មោះការបំបែកមិត្ត មានមកក្នុងហិកាយទេសចប់តែប៉ុណ្ណោះ ។